

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
у партнерстві з
ПОСОЛЬСТВОМ ШВЕЦІЇ В УКРАЇНІ
GOETHE-INSTITUT В УКРАЇНІ

Міжнародна науково-практична конференція
**ЧИТАННЯ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРІ ДИТИНСТВА:
ДІАПАЗОН МОЖЛИВОСТЕЙ
І ПАРТНЕРСТВА**

Збірник матеріалів

м. Київ, 5–6 квітня 2016 року

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
у партнерстві з
ПОСОЛЬСТВОМ ШВЕЦІЇ В УКРАЇНІ
GOETHE-INSTITUT В УКРАЇНІ

Міжнародна науково-практична конференція

**Читання у соціокультурному
просторі дитинства:
діапазон можливостей і партнерства**

Збірник матеріалів
5-6 квітня 2016 року

ББК – 78.34л0(4УКР)
Ч-69
УДК – 005.745:021(477)

Редакційна колегія:

Нікіфоренко Л. С.,

начальник управління соціокультурного розвитку регіонів
Міністерства культури України;

Гордієнко А.І.,

генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України (голова редколегії);

Полікарпова Л.П.,

учений секретар Національної бібліотеки України для дітей;

Зніщенко М.П.,

кандидат історичних наук,
генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей,
заслужений працівник культури України,
президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей;

Петренко О.Б.,

завідувач науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України для дітей

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко
Автор-укладач Є.Ю. Подокопна
Редактор В.В. Зеленська

Міжнародна науково-практична конференція «Читання у соціокультурному просторі дитинства : діапазон можливостей і партнерства» 5-6 квітня 2016 року : зб. матеріалів / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є.Ю. Подокопна. — Київ, 2016. — 126 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства», що відбулася 5-6 квітня 2016 року в Національній бібліотеці України для дітей.

© Національна бібліотека України для дітей

ЗМІСТ

ВСТУП		5
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ		
Гордієнко А. І.	Культуроутворююча роль діяльності бібліотек для дітей у формуванні нового покоління.	6
Канєєв Л. Л.	Поддержка детского чтения: поиск новых решений.	11
Товкач І. Є.	Що є справжнім читанням для дошкільняти?	14
Овдійчук Л. М.	Інтерактивне читання: взаємодія автора і читача.	18
Квасниця І. Ю.	Фундамент єдності і миру – формування нового громадянина України: уроки любові.	22
Зніщенко М. П.	Закон про декомунізацію і перспективи реалізації його в бібліотечну галузь.	26
Баран У. С.	Пасивний та активний канон літератури для дітей та юнацтва постмодерну.	31
Журавльова А.	Кіноперегляд ілюстрованих книжок у бібліотеці: методика та практика.	37
Лісова Л. М.	Чи справді «мишка» з'їдає книжку: читацькі інтереси сучасних дітей.	38
Жайворонок Т. А.	Соціальне партнерство: новий імпульс розвитку дитячих бібліотек.	42
Граніч Н. В.	Проектна діяльність як складова успішної та стабільної роботи дитячих бібліотек.	48
Страйгородська Л. І.	Роль Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені Василя Сухомлинського в соціокультурному просторі крізь призму науково-інформаційної та бібліографічної діяльності.	51
Матвійчук О. Є.	Варіант відповіді на питання «Навіщо читати?».	54
Шамаріна Т. В.	Фактори впливу на промоцію книги і читання в дитячій бібліотеці.	58
Данилова Л. В.	Підтримка і розвиток читання через систему соціального партнерства.	61
Вечерська Г. М.	Інноваційні технології залучення дітей до читання.	64
Лифар О. П.	Сучасні інструменти та практики підтримки читання в дитячих бібліотеках області.	67

Бардашевська А. І.	Актуалізація національно-патріотичного виховання в бібліотеках Херсонщини: управління змінами.	70
Дзюба Н. Й.	Віртуальні проекти у світі реального читання: досвід бібліотек для дітей.	73
Петренко О. Б.	Читання і читацькі практики дітей через призму науки соціології.	77

КРУГЛИЙ СТІЛ

«ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА І КНИГОЧИТАННЯ ДІТЕЙ В ЕПОХУ ІНТЕРНЕТУ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ»

Марченко Н. П.	Новітня українська біографіка для дітей: тенденції та виклики.	83
Дев'ятко Н. В.	Виховання молодого покоління через співтворчість: Всеукраїнський освітньо-культурний проект «Рідний край у словах і барвах».	85
Прокопович-Ткаченко О. О.	Обласна бібліотека для дітей – центр розвитку дитячого читання: сучасні тенденції та перспективи.	88
Загоруйко Н. М.	Відповідність бібліотечного фонду потребам читачів – запорука успішності бібліотеки.	91
Гажаман Н. О.	Роль бібліографічних посібників у формуванні читацької компетентності читачів-дітей.	94
Красножон В. М.	Читацькі потреби учнів 7-9 класів у системі довідково-бібліографічного обслуговування (на основі аналізу запитів читачів НБУ для дітей у 2010 та 2015 рр.).	97
Кислова О. П.	Тиждень, коли читали усі.	102
Дубова О. І.	«Тиждень однієї культури» – популяризація літератури різними мовами світу.	106
Коваленко Ю. М.	Сучасна бібліотека: традиції, інновації, творчість.	110
Подкопна Є. Ю.	Читацька компетентність користувачів-дітей Національної бібліотеки України для дітей: за результатами локального дослідження	114
Лесечко О. О.	Формування читацької компетентності з пелюшок	117
Рекомендації Міжнародної науково-практичної конференції «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства»		120
Відомості про авторів		122

ВСТУП

На сьогодні питання читання підростаючого покоління з усіма його проблемами, особливостями та змінами є дуже актуальним. Адже всім зрозуміло, що читання сприяє не лише всебічному розвитку особистості, а й збагачує її внутрішній світ, прищеплює моральні орієнтири. Та бібліотеки для дітей завжди були і залишаються однією з найважливіших ланок складової цього процесу. Дитина, яка із захопленням читає змалку, при адекватній допомозі сім'ї, культурно-просвітніх закладів, школи і держави має всі шанси вирости грамотною, гармонійною, щасливою людиною і корисним членом громадянського суспільства. Але в нинішній непростій соціально-економічній ситуації в країні далеко не кожна сім'я може купити своїй підростаючій дитині книжку, яка відповідає потребам її віку.

В черговий раз привернути увагу громадських інституцій до книги і дитячого читання як до основи всебічного розвитку особистості та виховання патріота своєї держави, мобілізувати потенціал партнерства видавництва, громадських організацій, органів влади навколо спеціалізованих бібліотек для дітей і була покликана Міжнародна науково-практична конференція «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей та партнерства», яка проходила 5-6 квітня 2016 року в Національній бібліотеці України для дітей. Організаторами науково-практичної конференції виступили Національна бібліотека України для дітей за підтримки Міністерства культури України, у партнерстві з Посольством Швеції в Україні, Goethe-Institut в Україні.

У роботі заходу взяли участь міжнародні гості, представники влади та громадських організацій, науковці, книговидавці, письменники, директори обласних бібліотек України для дітей, працівники Національної бібліотеки України для дітей. Відбулися пленарне засідання, круглий стіл та скайп-спілкування з колегами Республіканської дитячої бібліотеки ім. Ф. Кочарлі (м. Баку, Азербайджанська Республіка); діяли книжково-інформаційні виставки: «Бібліотеки України для дітей: панорама бібліотечного досвіду промовців читання», «Місце злочину Швеція: феномен шведського детективу».

У даному збірнику виступи учасників конференції об'єднані думкою – дитяче читання є основним резервом інтелектуального потенціалу нації, воно пронизує всю систему виховання та розвитку особистості, оскільки являє собою цілісне та багатогранне явище, тому повинно знаходитися під пильною увагою суспільства та держави. Доповідачі наголошували, що на сьогодні особливого значення набуває робота бібліотек для дітей з визначення, діагностики дитячого читання та читацької компетентності юних користувачів; широке використання усіх можливостей, у тому числі і партнерства, задля просування дитячого читання. Оптимальним є поєднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, бібліотек, закладів освіти, громадських організацій, представників бізнесу, спрямованих на заохочення юних громадян до читання; надання державної підтримки для поповнення бібліотечних фондів, видання книжкової продукції, що стимулюватиме інтерес до читання.

Напряцювання учасників конференції відображені в ухвалених «Рекомендаціях Міжнародної науково-практичної конференції «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства».

Алла Гордієнко,
генеральний директор НБУ для дітей

КУЛЬТУРОУТВОРЮЮЧА РОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ У ФОРМУВАННІ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

*Прищепити дитині смак до читання —
найкращий подарунок, який ми можемо
їй зробити, адже читання — це основа
культури. Тому потрібно перетворити
його в захоплююче заняття, в якому
дитина відіграє активну роль.*

Сесіль Лупан¹

Доброго дня шановні колеги, дорогі друзі, поважні гості!

Усім, хто долучився до нашого зібрання, небайдуже таке звичне, і разом із тим, таке гостре питання дитячого читання. Далеко не вперше піднімається бібліотечною спільнотою проблематика дитячого читання як інструменту формування інтелекту та духовності дитини. Це питання постає гостро як в Україні, так і за її межами. Тож у спільних прагненнях, обмінюючись досвідом та ідеями, вже не раз збиралися фахівці з дитячого читання різних країн.

Так у 1999 році на базі нашої бібліотеки спільно з Гете-Інститутом у м. Києві з метою підвищення кваліфікації працівників дитячих бібліотек та обміну досвідом між ними, а також для ознайомлення з інноваційним досвідом бібліотечного обслуговування дитячого населення у Німеччині, відбувся плідний на ідеї та професійне спілкування Міжнародний україно-німецький семінар «Дитяча бібліотека у сучасному суспільстві».

Продовжуючи співпрацю з Гете-Інститутом в Україні, у березні 2015 року, Національна бібліотека України для дітей долучилася до організації міжнародного дводенного семінару «Бувальщина та вигадка: казки і міфи з усього світу», де дитячі бібліотекарі з усієї України мали можливість познайомитися з цікавим досвідом та методикою, яку використовують у Берлінському центрі дитячої літератури, залучаючи до читання книжок одного автора, а також отримали величезний заряд натхнення для пошуку бібліотечних інновацій казкотерапії та впровадження їх у практику роботи бібліотек України для дітей.

У 2000 році було започатковано плідну співпрацю з Посольством Швеції в Україні та Шведським інститутом, завдяки чому було проведено Міжнародний семінар «Навігаційна функція дитячої бібліотеки у сучасному інформаційному просторі», у якому взяли участь провідні фахівці зі Швеції, дитячі бібліотекарі усіх регіонів України, видавці дитячої літератури. Розглядалися питання діагностики читацького розвитку, мистецької складової у засобах заохочення до дитячого читання та можливості інтернет-простору для дитини як допитливого читача.

А у 2007 році, також у рамках цієї співпраці та до 100-річного ювілею великої шведської казкарки Астрід Ліндгрєн, було організовано Міжнародний семінар «Поки є діти — будуть казки! Астрід Ліндгрєн і сучасна літературна казка», який проводився на базі Національної бібліотеки України для дітей. Лейтмотивом цього професійного зібрання стала популяризація дитячого читання, відбувався жвавий цікавий обмін досвідом між українськими та зарубіжними колегами.

¹ Бельгійська авторка методики раннього розвитку дитини

Що ж, кожне нове покоління потребує уваги та обережного ненав'язливого формування світогляду саме шляхом прищеплення культури читання та виховання книгою. Змінюється часи, цифровий простір є органічним середовищем і невід'ємною частиною буденного життя, технічні досягнення вже не сприймаються як дивина, це вже звичні реалії нашого життя та життя наших дітей. Сучасні діти фактично народжуються «з гаджетами у руках». Погано це чи добре? Це звичайний технічний процес, який ми не можемо та й не маємо права змінювати. Наше завдання — пристосовуватися та перетворювати його на нові можливості для того, щоб не тільки не втратити сам феномен дитячого читання, але й, постійно оновлюючи форми взаємодії з юними читачами, виводити дитячу книгу на новий рівень, оскільки формування у дітей потреби у читанні залишається одним із головних завдань сучасного суспільства. І саме бібліотека для дітей є одним із основних соціальних інститутів, що покликані виконувати цю місію.

Дитячі бібліотеки у сучасному світі — це реальна платформа для здійснення мети та завдань читацького розвитку юної особистості. Бібліотекарі-професіонали вбачають витоки духовно-морального відродження української нації в книзі, бібліотеці та дитині, яка читає. Для них характерним є ставлення до бібліотеки та читання як до найбільших цінностей дитинства, без яких не може відбуватися становлення повноцінної особистості, адже саме за допомогою книги дитина входить у всесвіт духовності та культури. Взаємовідносини літературних героїв, їхні роздуми та хвилювання, авторські ідеї, що закладені у характері кожного персонажа, — все це переплітається та має великий вплив на розвиток дитячої особистості. Навіть якщо через деякий час дитина не зможе згадати, як саме звали того чи іншого літературного героя — якісна «правильна» книжка зробиць свою добру справу, залишаючи слід у душі, коригуючи поведінку, спрямовуючи критерії оцінювання обставин та, можливо, застерігаючи від певних помилок. Книга відкриває маленькому читачеві прийнятні моделі поведінки у суспільстві та відповідний образ мислення. Чи маніпулюємо ми таким чином дитячою свідомістю? Можливо... Хоча більш коректно це звучить, як виховуємо, намагаючись забезпечити розвиток і саморозвиток особистості, та навчально мистецтву творити себе і своє життя. А інструментом у такому процесі виступає саме книга, правильно підібрана книга. У цьому й полягає величезна відповідальність дитячих бібліотекарів — виховувати книгою, спрямовуючи, надихаючи, підтримуючи, зацікавлюючи...

Залучити увагу дитини, переключивши з підсвідомо поверхневого сприйняття різноманітної інформації, яка сама нав'язливо та впевнено завойовує інформаційний простір, можна, застосовуючи креативні конкурентоспроможні ідеї, що здатні подарувати дитині яскраві враження. Тому бібліотеки для дітей перетворилися на соціокультурні центри, які з кожним роком моделюють та впроваджують усе нові й нові цікавинки, втілюючи інноваційні ідеї та по-новому переглядаючи вже звичні, класичні форми взаємодії з юними читачами.

Нині бібліотеки для дітей — це поліфункціональні заклади, повноцінний розвиток яких як соціокультурного феномену визначається багатством напрямів діяльності. Вони — соціокультурні, дозвіллі центри, які перспективно розвиваються та організують неформальне спілкування користувачів, зустрічі з цікавими людьми та інформують про літературно-художні новинки.

Розвиваючись, трансформуючись і адаптуючись, бібліотека для дітей використовує широкий діапазон культурно-мистецьких проєктів. Діяльність численних гуртків і читацьких об'єднань, організація конкурсів та виставок дитячих творчих робіт, видання збірників творів юних читачів розвивають дитину як творчу особистість. Але головною особливістю усіх заходів, що проводяться у дитячих бібліотеках, є їхній тісний зв'язок із

залученням та заохоченням до читання. І тому, занурюючись у творчі пошуки та організацію розваг для дітей, не слід забувати, що кожен захід, хоч би яку тему розкривав та у якій би формі проходив, своїм основним завданням несе саме популяризацію книги та читання.

Національна бібліотека України для дітей щороку виступає ініціатором та організатором численних творчих змагань, до участі у яких залучаються юні читачі із різних куточків нашої країни. За роки незалежності завданням таких конкурсів були актуальні питання сьогодення. Зокрема: привернення уваги дітей до проблем суспільства — у конкурсах «Я і мої права» та «Світ без мурів очима дітей», що проходили у 1999 та 2000 роках; вшанування визначних подій — «Нащадки пам'ятають бережуть» у 2004 році та «У вінок Кобзаря ми вплітаємо майбутнє» — у 2010 році; особливе місце — виховання патріотичних почуттів — у конкурсах на кращу книжку-саморобку «Моя мала Батьківщина», що проводився у 2007 році та у минулорічному сімейному конкурсі «Книга пам'яті мого роду». Особлива увага приділяється розвитку художніх та мистецьких здібностей користувачів-дітей у конкурсах «Найкращий відгук на дитячу прозу» у 2009 р., «Кращий переклад» у 2011-2012 рр. та «Дитячі історії про найголовніше» у 2013 році. Незважаючи на тематичне розмаїття всеукраїнських конкурсів дитячої творчості, головним і пріоритетним завданням залишається саме популяризація читання, оскільки кожен конкурс сприяє вихованню любові та дбайливого ставлення до книги — як такої, що стала об'єктом вивчення, так і створеної власними руками.

Одним із найбільш масштабних читацьких конкурсів, що має історію у понад 10 років є Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Найкращий читач України». Започаткований у 2002 р. у Львові як міський захід, із 2003 року він проводився в усіх дитячих бібліотеках Львівщини. У 2004 р. проект успішно реалізовувався у Львівській, Тернопільській, Рівненській та Івано-Франківській областях, а з 2005 р. — на загальнонаціональному рівні. Організатори конкурсу — громадська організація «Форум видавців», Національна бібліотека України для дітей за підтримки Міністерства культури України та органів місцевого самоврядування. Основна мета цього багаторічного конкурсу — сприяння створенню належних умов для рівного доступу до книжок і літератури на різних, у тому числі електронних носіях, незалежно від рівня розвитку дітей, їхніх фізичних можливостей, забезпеченості й місця проживання. За роки проведення у конкурсі взяли участь понад 900 тисяч школярів з усіх областей України, а переможці були нагороджені головним призом — поїздкою до Львова на Фестиваль дитячого читання «Книгоманія».

У 2013 році Національною бібліотекою України для дітей ініційовано та проведено конкурс на кращу книгу-саморобку «Дитячі історії про найголовніше». Журі навіть не очікувало такої високої якості робіт. Це були справді рукотворні шедеври, як за оформленням, так і за змістом — шкільні, особисті та родинні історії, звичаї, традиції, історичні нариси про край, культурні скарби рідного народу, любов до Вітчизни. Прикладом копіткої майстерності стала книга «Моя родина», виконана у ретро-стилі, що здобула Гран-прі. Віримо, що діти, які спроможні ТАК відчувати книгу та виявляти любов до неї, не можуть вирости «нечитаючими» дорослими!

У 2015 році відбувся ще один конкурс на виготовлення книги власноруч — «Книга пам'яті мого роду», який, крім формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, виховання шанобливого ставлення до пам'яті про Перемогу і ветеранів Другої світової війни, збереження та усвідомлення знань про історію свого роду, мав за мету привернути увагу дітей до книги через усвідомлення задоволення від результатів власного авторства. Книжки були справді надзвичайні — реальні історії справжніх людей, часом невизнаних героїв, деякі — трагічні, деякі — навіть не незважаючи на таку

драматичну тематику, ліричні. Конкурс спонукав батьків та дітей до пошуку, до спільної праці, результатом якої стали чудові книжки, створені власноруч, що згодом займуть важливе місце у сімейному архіві.

Цього року Національною бібліотекою України для дітей разом із Фондом Миколи Томенка «Рідна країна» до 25-річчя Незалежності України оголошено конкурс дитячої творчості «Мрії про Україну: дитячий погляд», метою якого є формування у юного покоління високої громадянської свідомості, сприяння національно-патріотичному розвитку особистості, ідентифікації з державою, її історією та культурою, спонукання до творчості — як художньої, так і поетичної та прозової, тож чекаємо на нові творчі звершення наших юних читачів.

Ми здобуваємо знання та нові враження протягом усього життя — засвоюючи традиції, звичаї, цінності й норми рідної культури, проходимо так званий процес «інкультуризації», — вивчаємо та передаємо культурні надбання від покоління до покоління, прагнучи виховати нову плеяду інтелігентів. І чимале значення для нас мають позитивні приклади реальних людей. Тому, говорячи про культуруотворюючу роль бібліотеки та читання у становленні особистості, хочеться відзначити Національний проект «Україна читає дітям», що був започаткований у 2010 році Національною бібліотекою України для дітей та газетою «Комсомольская правда в Украине» за підтримки Міністерства культури України. Його мета — підняття престижу й створення позитивного образу книги як важливого чинника у формуванні молодшої генерації українського народу. Головна ідея проекту полягає у тому, що публічні люди, а це відомі політики, представники усіх гілок влади, зірки естради, кіноактори та актори театру, космонавти, спортсмени, письменники, телеведучі, військові читають уголос книги дітям у бібліотеках, школах, дитячих дошкільних та позашкільних закладах, а також діляться спогадами і враженнями про книги та улюблених літературних героїв, які вплинули на їхній життєвий та професійний вибір. Проект з успіхом реалізовується і донині, він поширився усіма областями України, де іноді переростає у обласні проекти читання. Так активними учасниками проекту є бібліотеки Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей та міста Маріуполя.

Варто відзначити також і заходи з популяризації дитячого читання, що відбуваються у Національній бібліотеці України для дітей — перш за все традиційні заходи до Всеукраїнського тижня дитячого читання, які другий рік поспіль проводяться у форматі «Тижня ШАЛЕНОГО читання». Саме під час весняних канікул дітей чекає квінтесенція книжкових відкриттів, зустрічі з авторами, біографічні розвідки, театральні прем'єри, але головна родзинка полягає у гаслі Тижня: «ТИ можеш не читати – МИ читаємо тобі!». Це читання без спонукання, що приносить лише задоволення та розпалює цікавість! Так, підлаштувучись під потреби наших користувачів, під їхні бажання, а часом і небажання, ми, граючись, виховуємо нових читачів, іноді навіть «зіркових читачів», для яких у бібліотеці є «Алея Зірок Читання» — тут чекають на кожного, хто бажає запалити свою «бібліотечну зірку». Канікули — пора відпочинку для школярів, але бібліотечне життя б'є ключем. Так, найулюбленишим місцем читачів та їхніх батьків під час літніх канікул став «Літній дворик», де на відвідувачів кожного тижня чекає нова тематична програма, нові книжки та нові друзі. Зимові канікули відзначаються книжковими квестами для допитливих читачів — «Зимові пригоди», «Літературний роумінг «Читання без обмежень», нагородою за вдале проходження яких є така жадана дитьми участь у «Бібліотечних Сутінках». Ну і звичайно, які канікули без «Казкового трамвайчика», що став таким бажаним об'єктом відвідування дітлахів з усієї столиці. Це — маленька проєкція великої бібліотеки, що є

одночасно і місцем читання та творчих розваг для малюків, і чудовою рекламою для нашої бібліотеки.

Завжди яскраво відбуваються і творчі конкурси, що ініціюються обласними дитячими бібліотеками, багаторічний досвід яких є важливою складовою бібліотечної практики виховання читацьких поколінь. Так Волинською обласною бібліотекою для дітей більше двадцяти років поспіль з успіхом проводиться обласний конкурс на кращий прозовий чи поетичний твір «Думи і мрії». За час проведення у цьому конкурсі взяло участь не одне покоління юних волинян, а кращі твори переможців друкувалися на шпальтах обласних періодичних видань та виходили окремими збірками. А Миколаївською обласною бібліотекою ім. В. Лягіна з метою розвитку читацької активності і популяризації читання серед дітей у рамках проекту «Велике читання» в 2011 році було проведено обласний конкурс дитячого малюнку і плакату «З книгою — в майбутнє» та обласний конкурс творів «Книга у моєму житті», які сприяли вихованню навичок усвідомлення цінності книги та читання у підростаючого покоління. Юних авторів підтримує і Чернігівщина, щорічно надаючи можливість представити свої вірші і казки у конкурсі «Хай весь світ дивують нині діти неньки України», твори переможців якого друкуються окремим ілюстрованим виданням. Завжди цікаво, як саме бачать ідеальну бібліотеку її користувачі — з цією метою у 2011 році Одеською обласною бібліотекою ім. Н.К. Крупської проводився обласний творчий конкурс «Бібліотека моєї мрії», у якому діти охоче представили на розгляд журі своє бачення ідеальної бібліотеки майбутнього. Насправді, перераховувати усі заходи з популяризації дитячого читання, які проводяться обласними бібліотеками для дітей, можна довго. Адже усі дитячі бібліотекарі є унікальними, універсальними фахівцями, тому що їм доводиться проявляти себе у різних ролях — вихователя, вчителя, психолога, актора. Усе це заради того, щоб наші юні читачі мали змогу взяти участь у різноманітних конкурсах, вікторинах, виставах, що тим чи іншим чином ненав'язливо спонукатимуть їх до читання, читання хороших книжок, із правильними орієнтирами, з відповідями на часом неозвучені питання, книжок, що надихають бути кращими, розумнішими та сильнішими як тілом, так і духом.

Діти завжди обирають те, що їм цікаво, і орієнтуючись на їхні інтереси, ми розвиваємося самі. Допоки у бібліотечних стінах вирує життя, допоки ми вміємо зацікавити дитину — дитячому читанню бути, а отже бути і новим поколінням освічених та культурних людей. З вірою в сьогодні та з вірою в майбутнє...

Лолита Канеев,
 заведуюча медиатеки
 Национальної дитячої бібліотеки імені І. Крянгэ,
 Республіка Молдова

ПОДДЕРЖКА ДЕТСКОГО ЧТЕНИЯ: ПОИСК НОВЫХ РЕШЕНИЙ

Книга и чтение во все времена были основой и смыслом библиотечной деятельности. Но, как живой организм, она меняется, так же как общество, читатели, становясь все более многогранной. Бурное развитие информационных технологий, желание пользователя подстроить информационные потоки под себя приводят к парадигмальным изменениям: библиотеку, ориентированную на книгу заменяет библиотека, ориентированная на образование в течение всей жизни [1].

Однако именно чтение, причем систематическое, является основой образования и развития личности.

Процесс поддержки чтения состоит из многих компонентов, но основными, на наш взгляд, являются:

- обеспечение качественной книгой;
- ориентирование детей и подростков в мире литературы;
- раскрытие богатства библиотечных фондов;
- а главное – выстраивание новых доверительных отношений с читателем.

С этой целью Национальная детская библиотека им. И. Крянгэ Республики Молдова реализует ряд проектов, среди которых: конкурсы «У истоков мудрости» и «Мисс Смарагдица», создание сериала видеоклипов «Читая «Воспоминания» Иона Крянгэ», программа «10 книг MustRead для подростков», серия виртуальных выставок, национальные кампании «Прочтем вместе» и «БиблиоМобилизация Про-Чтение» и др.

Представлю подробнее некоторые из них.

В каждой из национальных литератур есть произведения, фрагментарно знакомые всем с ранних лет. Переходя в разряд детских, книги, составляющие золотой фонд, не перечитываются в более зрелом возрасте, и все их богатство остается не востребуемым. В румынской литературе такой книгой является «Воспоминания детства» Иона Крянгэ, которую знают, в основном, по отрывкам, прочитанным в начальной школе. Во время одной из дискуссий старшеклассникам был задан вопрос: «Вернетесь ли вы к «Воспоминаниям» в более зрелом возрасте?». Подавляющее большинство ответило: «Да, мы будем читать их нашим детям». Нас такой ответ с одной стороны порадовал: книга будет жить в следующих поколениях, а с другой – встревожил: за писателем утвердилось место исключительно в детской литературе. А ведь Иона Крянгэ называют румынским Гомером, и мало кто рискнет назвать Гомера детским писателем.

Как ненавязчиво и интересно раскрыть богатства книги перед подростками, уверенными, что и так все знают? Поскольку среди молодежи сейчас популярно снимать себя на видео и размещать ролики на YouTube, мы предложили нашим читателям принять участие в создании сериала видеоклипов «Читая «Воспоминания» Иона Крянгэ». Главным условием было – выбрать наименее известный отрывок, а для этого необходимо было внимательно прочесть книгу полностью. Видеосъемка проводилась в залах библиотеки, было снято более 30 клипов. Целевой группой проекта были подростки, но в нем приняли участие и ребята помладше. Позже, на презентации сериала, его участники рассказывали, как интересно им было вновь открывать для себя Иона Крянгэ, а некоторые взрослые удивлялись: «Неужели это из «Воспоминаний детства?»» Сериал де-

монструвався в течение Дней Крянгэ в библиотеке, а также был размещен на YouTube и Facebook.

В эпоху информационного взрыва и тотального дефицита времени, особенно у учащихся подростков, ориентирование в океане печатной продукции становится чрезвычайно важным. Роль навигатора в мире книг традиционно выполняет рекомендательная библиография. Но сегодня мало рекомендовать, надо, по словам И. Тихомировой [2], соблазнять чтением хороших книг. Поэтому списки, которые составляют взрослые, опирающиеся на свой профессиональный, читательский и жизненный опыт, не всегда находят отклик у подростков. Для них значимее рекомендация сверстников.

Исходя из вышесказанного и с целью продвижения чтения с помощью интерактивных и диалоговых форм работы с читателями, мы разработали программу «10 книг MustRead для подростков», в которой роль экспертов отводилась ребятам.

В качестве целевой группы мы выбрали старших подростков от 14 до 18 лет. Лицейские библиотекари выступали в роли локальных координаторов, формирующих группу экспертов и организующих ее деятельность.

Программа была долгосрочной (8 месяцев) и проводилась в несколько этапов:

1. Подготовительный этап (разработка регламента, методических материалов, регистрация участников, формирование групп);
2. Проведение локальных читательских конференций;
3. Анализ полученных данных, формирование финального списка «Топ-10 книг «MustRead»;
4. Итоговая читательская конференция. Публикация результатов и разработка рекомендаций.

Мы с удовлетворением можем отметить, что участие в программе привело к повышению читательской активности и интереса к библиотеке, в ряде случаев выбор книг «MustRead» превратился в школьную акцию и получил продолжение в виде читательской конференции «10 книг MustRead для начальных классов». И, наконец, многим библиотекарям это помогло выявить любителей чтения, ранее не пользовавшихся школьной библиотекой.

Материалы локальных конференций были отправлены координатору программы – НДБ им. И. Крянгэ, и на итоговой читательской конференции был оглашен «Топ-10 книг MustRead для подростков».

Нас порадовало то, что в нем не оказалось «случайных» или «модных» книг: каждая – шедевр в своем роде, классика жанра. И очень важно в данном случае, что рекомендация исходит не от библиотекарей, а от подростков.

Каждый участник программы составил свой список для чтения на основе общего, всего 103 произведения. Названные юными экспертами книги были представлены на выставке, вызвавшей живой интерес.

В чем же состоит инновационность данной программы:

1. Составление рейтинга.
2. Выбор книг «MustRead». Данный рейтинг включает не только лучшие, любимые или самые популярные, но наиболее важные произведения, повлиявшие на развитие литературы и способные изменить читателя.
3. Новый формат читательской конференции – не доклады, а презентация книг. Этот формат дает интересный материал для мониторинга читательских интересов, коммуникативных умений подростков.
4. Включение в списки книг в электронном формате.

5. Участие на равных учеников с румынским и с русским языком обучения. Нам было важно знать, живут ли дети в разных книжных мирах, или круги их чтения пересекаются.

6. Отсутствие контроля или авторитетного давления со стороны взрослых.

Обеспечение качественной и современной книгой – одно из главных условий продвижения чтения. Но, к сожалению, оно трудно выполнимо для сельских библиотек, где период обновления фонда превышает 70 лет. Решить эту проблему в нашей стране помогает Национальная программа «БиблиоМобилизация Про-Чтение». В результате реализации проекта, финансируемого Правительством Японии, наша библиотека получила грант в 95000 долларов для приобретения микроавтобуса и преобразования его в мобильную библиотеку.

Библиобус оборудован книжными стеллажами и другой необходимой мебелью, а также лифтом для въезда инвалидных колясок. Фонд составляют около 900 экземпляров детских, художественных и познавательных книг, CD, DVD с развивающими играми и обучающими программами, два устройства eReader, на которых загружены по 600 названий книг. Здесь есть три ноутбука, три планшета, цифровой проектор и экран, цифровой фотоаппарат, беспроводной Интернет. Все это позволяет предоставлять самые современные библиотечные услуги детям разного возраста, в том числе детям с ограниченными возможностями, а также проводить культурные, информационные и образовательные мероприятия.

В рамках программы Библиобус выезжает в разные населенные пункты республики, чтобы дети и взрослые могли воспользоваться услугами современной библиотеки. Это особенно важно для жителей тех сел, где или вообще нет библиотеки, или она имеется, но в ней устаревший фонд и отсутствуют современные информационные технологии. К настоящему времени было осуществлено более 100 выездов.

Обычно в каждой поездке участвует один-два писателя, что является настоящим событием, особенно для отдаленных населенных пунктов, поскольку дети могут познакомиться и пообщаться с любимыми авторами, получить автограф, сфотографироваться на память. Такие встречи не только интересны, но и помогают формировать человека умного, думающего, читающего, грамотного.

Опыт нашей библиотеки позволяет сделать вывод, что в современных условиях креативность и профессионализм библиотечкарей в сочетании с использованием информационных технологий и регулярным обновлением фонда являются залогом успешного продвижения чтения среди детей и подростков. А значит, и залогом успешного будущего нашей страны.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Шибаева Е. А. Библиотека 2.0 – новая философия развития [Электронный ресурс] / Е. А. Шибаева // Библиотечные штучки : [авторский блог]. — Электрон. дані. — Режим доступу: <http://blog.shikate.ru/2330/biblioteka-2-0-novaya-filosofiya-razvitiya/#sthash.06XzA0rY.dpuf>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 10.05.16.
2. Тихомирова И. И. Соблазнять чтением хороших книг / И. И. Тихомирова // Школьная библиотека. — 2010. — № 5. — С. 15-20.

Ірина Товкач,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Б. Грінченка;
науковий кореспондент лабораторії психології дошкільника Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України

ЩО Є СПРАВЖНІМ ЧИТАННЯМ ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТИ?

У статті розглядається проблема навчання процесу читання в період дошкільного дитинства. Проаналізовано психолого-педагогічну літературу, що висвітлює особливості навчання усвідомленого читання дітей старшого дошкільного віку. Представлено авторську методику та рекомендації щодо підготовки дошкільника до усвідомленого читання.

Ключові слова: дошкільна, щільна освіта, компетенції, умови, дошкільник, інтерес, усвідомлене читання, читацька культура.

Дошкільне дитинство – це саме той час, коли варто долучати дитину до книги. Йдеться не так про навчання дітей дошкільного віку читанню, як насамперед, про формування пізнавального інтересу до цього процесу, вміння і бажання працювати з книгою, виховання читацької культури. На жаль, сьогодні реалізувати це завдання стає дедалі складніше. Значною мірою через нестримний потяг сучасних дітей до мультимедійних розваг що домінують над усіма можливими джерелами пізнання і розвитку над читанням.

На нашу думку, низький інтерес сучасного покоління до книг – велика трагедія. І в ній є принаймні дві складові – нейрофізіологічна і культурна. Так оксфордські вчені й французький нейрофізіолог С. Дегене довели: під час читання починають функціонувати ті зони кори головного мозку, які не бувають задіяні в інших видах діяльності. Це пов'язано з так званим ефектом «занурення» в книгу, коли людина подумки уявляє себе на місці героя, будує в уяві образи інших персонажів, художній світ. Цей ефект не виникає під час перегляду телевізора або комп'ютерної гри. Брак читання прямо впливає на формування структури й функціонування мозку дитини. Якщо ж говорити про культурний аспект, то книги – це найбільш прямий канал «увімкнення» родової пам'яті, тобто передачі культурної спадщини від покоління до покоління. Нерідко самі дорослі, не бажаючи того, відбивають у дитини інтерес до книги. Деякі батьки ставляться до процесу читання настільки «серйозно», що часто ще в ранньому віці (тобто у 1,5–3 роки!) стимулюють своїх малюків до механічного заучування алфавіту.

Уміння читати окремі літери, слова з друкованого тексту – це далеко не справжнє читання. Адже механічно пов'язуючи звук із буквою, що його позначає, діти досить часто не мають уявлення про зміст прочитаного слова чи фрази. У початковій школі педагоги здебільшого переймаються технікою читання, тоді як у багатьох дітей узагалі немає бажання тримати книжку в руках. Тому техніка читання може бути сформована, а читання як повноцінна діяльність, що має статус культурної цінності, не складається. Тим часом у багатьох країнах світу перевірка сформованості навичок читання базується на критерії грамотності читання – здатності людини до осмислення письмових текстів та рефлексії на їх основі, до використання їхнього змісту для досягнення власних цілей, саморозвитку [7]. Інтерес до читання виховується насамперед через розвиток пізнавальної активності дитини. У малюка має бути сформована потреба пізнавати навколишній світ і себе, шукати відповіді на свої «чому» самостійно і з допомогою дорослого, спілкуватися з людьми, природою, мистецтвом. Мати улюблені книжки. Вміти складати історії; подати переказ прочитаної історії і свою власну та інше. Завдання дорослого – допомогти дитині

усвідомити, що книга є одним із засобів пізнання нового, а художнє слово – високим мистецтвом. Крім того, на думку багатьох учених, перш ніж дитина почне читати, вона має добре оволодіти мовленням. Отже, спочатку слід навчити дитину слухати, говорити, сприймати, розуміти мовлення інших, а лише потім – читати й писати. Варто вказати, що справжнє читання – це переклад друкованого тексту в усне мовлення й усвідомлення змісту прочитаного. Тому важливо навчити дитину вже в дошкільному віці не плутати звук і букву; зливати звуки і букви у склади, склади – в слова, а слова – в речення; практично оперувати цими поняттями; активно працювати з книжкою.

У освітянському просторі України усталився компетентнісний підхід, за яким педагог у кінцевому результаті має не тільки дати кожній дитині суму знань, умінь і навичок, а й сформувати її компетенції. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти (новій редакції 2012) [1], зміст освітньої лінії «Мовлення дитини» представлено фонетичну компетенцію, де результатом освітньої роботи є не лише чітке вимовлення дитиною старшого дошкільного віку всіх звуків рідної мови, уміння здійснювати звуковий і складовий аналіз слів; виокремлення звуків, а й знання букв, що передбачає навчання читання. Це передбачає більшість чинних програм із дошкільної освіти [2]. Найкращий спосіб виховати активного читача – власний приклад. Дорослі мають самі читати книги, показувати, як поводитися з ними: розглядати обкладинку, прочитувати назву і автора, обережно гортати сторінки, уважно роздивлятися ілюстрації тощо. На інтерес маляти до читання й усвідомлення змісту прочитаного (прослуханого) твору значно впливає майстерність читання дорослим. Варто створити середовище, яке стимулюватиме пізнавальну і творчу активність дитини. Для книжок дитини доречно відвести окреме місце – відкрите, добре освітлене, поряд облаштувати стілик із матеріалами для образотворчості. Аби не відбити у маляти охоту до читання (слухання, розглядання), не слід йому це нав'язувати. Якщо інтерес до книжки у дитини згасає, перейдіть до іншого виду діяльності, а книжку залиште на видноті. Дитина обов'язково повернеться до неї через деякий час. Читання буде для дитини усвідомленим, корисним лише в тому випадку, коли вона розумітиме зміст тексту. Для того, щоб підготувати дошкільника до усвідомленого читання, радимо скористатися такими рекомендаціями. Розглядайте й обговорюйте ілюстрації. Розмовляйте про прочитані сторінки і по черзі опишіть, що зображено на малюнках. Доречним буде прийом навмисної помилки, що спонукатиме малюка бути уважним, виправляти помилки дорослого. Віддавайте перевагу діалогічному читанню. Просто читати дитині недостатньо. Варто заохочувати її придумувати альтернативні кінцівки, пов'язувати те, що зображено й написано на сторінках книжок, з її власним досвідом, говорити про букви і звуки, що зустрічаються там. Такий тип читання називається діалогічним [6, с. 223]. Учіть дитину працювати з книжкою. Акцентуйте увагу малюка на тому, що твір створює автор (один, два або багато людей – народ). У кожного твору є назва, яка записана в змісті й на сторінці (палітурці). Важливо закріплювати знання дитини про основні літературні жанри і види: вірш, казку, оповідання, байку. Це допоможе їй надалі вивчати літературу в школі, орієнтуватися у збірниках творів, а в майбутньому – визначатися в літературних уподобаннях, бути активним, свідомим читачем, культурною людиною. Перетворюйте читання у задоволення! Це одна з найголовніших наших рекомендацій. Потурбуйтеся про те, щоб читання книжок доставляло дитині істинну радість. Розмовляйте про прочитані сторінки й по черзі опишіть, що зображено на малюнках. Така зміна ролей дуже подобається дошкільникам. Дорослий може здійснювати прийом навмисної помилки. Діти люблять виправляти дорослих: адже їх самих постійно виправляють. А ще – слідуйте за інтересами дитини. Якщо вона хоче доготувалоді розмови про якісь події книги чи про ілюстрацію до неї, не зупиняйте її. Використовуйте це як можливість втягнути дитину у розмову за

змістом прочитаної разом із вами книги. Надавайте дитині самостійність під час вибору книжок для читання дорослими.

На допомогу дорослим (педагогам і батькам) ми розробили серію посібників для старших дошкільнят «Розглядай та пізнавай» різної тематики («Тварини: дикі та свійські», «Рослини: фрукти й овочі», «Працюють усі навколо нас» та ін.). Вони призначені для спільної роботи дорослого з дитиною і містять художні твори різних жанрів, створені відомими й маловідомими письменниками і майбутніми вихователями – студентами Педагогічного інституту КУ імені Бориса Грінченка. Після кожного твору подано запитання для проведення бесід, ігрові, розвивальні й творчі завдання для дітей. У додатках – цікаві ігри (дидактичні, рухливі, народні). Зміст у посібниках подається у двох варіантах: для дітей – ілюстрований, із предметними малюнками до кожного твору (для самостійного та усвідомленого вибору дитиною творів для слухання або читання, якщо вона вже володіє відповідними навичками), для дорослих – у звичному форматі. Зміст для дітей укладений так, щоб дитина сама могла обирати літературний твір, який хоче послухати чи прочитати разом із дорослим. Біля прізвища автора й назви кожного твору є предметний малюнок, що характеризує його зміст, і цифра, яка означає порядковий номер тематичного блоку. Дитина розглядає малюнки в змісті для дітей, розмірковує, про що може йтися в творах, а потім самостійно обирає художній твір, який її зацікавив. На цьому етапі дорослий звертає увагу дитини на цифри біля назви твору й пояснює, що твір можна буде відшукати в книжці як за малюнком, так і за цифрами. Так у дошкільника формується вміння самостійно користуватися змістом книжки, що в подальшому знадобиться під час навчання в школі. Ураховується й пізнавальний інтерес дитини, вона одержує право вибору. Пізніше покажіть дитині, як ви користуєтеся змістом для дорослих. Далі відбувається робота з творами обраного тематичного блоку. На сторінці дитина спочатку розглядає сюжетний малюнок до твору. Дорослий пропонує дитині дати відповіді на подані запитання, що стимулюють її пізнавальну й мовленнєву активність: «Як ти думаєш, про що зараз дізнаєшся? Як ти про це здогадався (здогадалася)?», «Про що тобі хотілося б запитати, дивлячись на малюнок?» тощо. Дорослий стимулює дитину до відповіді на поставлені запитання. Після цього можна розпочинати слухання або читання творів. Увага! Залучення дітей до читання потрібно здійснювати поступово. По-перше, заохочуйте дитину до прийняття на себе активної ролі під час читання. По-друге, забезпечте дитину зворотним зв'язком. Він може приймати форму схвалення, наприклад: «Дуже добре, Дмитрику! Це дійсно суниця!», «Чудово, Маринко! Це – гарбуз» тощо.

Проводити роботу з дошкільниками слід, урахувуючи їхні вікові, індивідуальні й психологічні особливості. Це дає можливість використовувати різноманітні диференційовані завдання, а саме:

- завдання базового (першого) рівня – для дітей, які цікавляться (або не цікавляться) книжками: слухають (або намагаються слухати), коли хтось читає, виявляють інтерес до самих себе й до природи та навколишньої дійсності, здатні виконати прості інтелектуальні й творчі завдання;
- завдання високого (другого) рівня – для дітей, які люблять слухати, коли хтось читає, виявляють бажання навчитися читати, активно сприймають об'єкти природи, предмети, події, ставлять багато запитань і можуть виконати більш складні інтелектуальні й творчі завдання. У таких дітей краще сформовані мовленнєві вміння, а також здатність спостерігати, збирати інформацію, аналізувати, міркувати, знаходити відповіді на запитання, що їх зацікавили, активно виявляти допитливість, продукувати оригінальні ідеї тощо. Вони складають і розповідають іншим дітям свої казки, розповіді, активно придумують власні варіанти до запропонованих ігор, створюють

атрибути для самостійних ігор за змістом художніх творів. Однак зазначений рівень складності не означає, що з дитиною, яка має більш високий рівень розвитку, не можна виконувати завдання першого рівня складності. Їх варто виконати як підготовчі до більш складних або обрати серед них ті, які, на думку дорослого, допоможуть краще зрозуміти прочитане, дадуть змогу вдосконалити певні навички дитини, пригадати, повторити тощо. Крім того, спираючись на завдання в посібнику, дорослий може самостійно формулювати подібні для окремої дитини чи групи дітей. Головне, він має орієнтуватися на досвід дошкільників, здобути ними знання й рівень сформованості їхніх ключових компетентностей, розумно дозувати навантаження. Отже, орієнтуючись на малюнки в змісті й ілюстрації біля текстів, дитина вчиться користуватися змістом, шукати в книжці потрібний твір, орієнтуватися на її сторінках [3]. Важливо вказати, що в сучасному егоцентричному суспільстві батьки проводять з дітьми дуже мало часу. Думка про те, що потрібно якісно проводити час зі своїми дітьми, є більш популярною, ніж мудре уявлення про те, що діти (а особливо дошкільники) потребують і кількості часу, який їм приділяється. Радимо завжди враховувати ситуацію, у якій це спілкування відбувається, емоційний і фізичний стан дитини, ступінь її зацікавленості матеріалом. Спілкуйтеся зі своїми дітьми з обраної ними теми якомога більше, допоки в них є інтерес до змісту прослуханих творів, а потім пропонуйте інші види діяльності, наприклад, виготовлення виробів із паперу, природного матеріалу, коментоване малювання, приготування страв тощо, які виконуйте разом.

Працювати з книжкою, так само, як і гратися, можна лише тоді, коли цього хоче сама дитина! І починати таку роботу варто з «чарівного» для кожного малюка слова: «Пограймося!». Якщо дитина погоджується, тоді продовжуйте: «Один, два, три. Почали!». Отже, має бути така організація навчання читання, при якій кожна дитина включена в активну, в значній мірі – самостійну пізнавальну діяльність, розвине швидкість і точність сприйняття, стійкість, тривалість і широту уваги, обсяг і готовність пам'яті, гнучкість, логічність і абстрактність мислення, складність, багатство, різноманітність і правильність мови; володітиме навичками культури читача.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти : (нова ред.) [Текст] // Дошкільне виховання. — 2012. — № 7. — С. 17-18.
2. Дитина: освіт. програма для дітей від 2 до 7 років / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка ; наук. керівник проекту О. В. Огнев'юк ; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — 304 с.
3. Товкач І. Є. Що є справжнім читанням для дошкільняти [Текст] / І. Є. Товкач // Дошкільне виховання. — 2015. — № 11. — С. 6-9.
4. Товкач І. Є. Тварини : дикі та свійські : навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку [Текст] / І. Є. Товкач. — К. : Грамота, 2015. — 88 с. — (Серія «Розглядай та пізнавай»).
5. Товкач І. Є. Працюють усі навколо нас : навч. посіб. для дітей ст. дошк. віку [Текст] / І. Є. Товкач. — К. : Грамота, 2015. — 96 с. — (Серія «Розглядай та пізнавай»).
6. Хирш-Пасек К. Эйнштейн учился без карточек : как на самом деле учатся наши дети и почему им нужно больше играть, чем зубрить [Текст] / К. Хирш-Пасек, Р. Михник Голлинкофф, при участии Д. Айер ; [пер. с англ. Э. И. Мельник]. — М. : Эксмо, 2014. — 464 с.
7. Шибаева Л. В. Программы психологической реабилитации школьников с несформированной учебной деятельностью [Текст] / Л. В. Шибаева. — М., 1996. — 162 с.

Лілія Овдійчук,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови та методик викладання
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка С. Дем'янука»,
м. Рівне

ІНТЕРАКТИВНЕ ЧИТАННЯ: ВЗАЄМОДІЯ АВТОРА І ЧИТАЧА

У статті розкрито теоретичні та практичні аспекти інтерактивного читання як одного із методів діалогічної взаємодії автора і читача. Визначено найбільш ефективні прийоми читання та проілюстровано їхнє застосування на прикладах художніх творів.

Інтерактивне читання можна трактувати як один із методів, що допомагає встановити діалог між текстом і читачем, автором і читачем. Таке читання спонукає до осмислення змісту, подій, персонажів, пробуджує думку та увагу дитини. У методиці літератури читання твору є одним із основних етапів його вивчення, що сприяє формуванню культури сприйняття тексту. За класифікацією М. Кудряшова [2], окрім репродуктивного, дослідницького та проблемного, метод творчого читання є найважливішим для адекватного сприйняття твору, іреалізується за допомогою різних прийомів: індивідуального читання: вголос і мовчки, «ланцюжком», хором, під музику; читання в особах, коментоване, вибіркоче, повторне; а також – читання напам'ять.

Важливо, що відновлення естетичної функції читання відбувається через взаємодію з текстом. Проблемою читання в методичному аспекті займалися українські науковці, зокрема О. Ісаєва (досліджує теорію та технологію розвитку читацької діяльності), О. Гаврилюк (з'ясовує різні методи та прийоми діалогічної взаємодії з текстом), О. Глеб (розкриває методику інтерпретації художнього тексту).

Мета статті – з'ясувати теоретичні та практичні аспекти інтерактивного читання як одного із методів діалогічної взаємодії автора і читача.

Інтерактивне читання можна практикувати з дітьми різного віку – від наймолодших і до майже дорослих – із застосуванням особливих прийомів і методів для кожної вікової категорії. Зі старшими можна читати разом і по черзі, ставити запитання і відповідати на них, міняючись ролями, а також створювати альтернативні історії. З молодшими добре читати вголос, розглядати і «читати» разом ілюстрації, усно малювати почуте, створювати передісторію прочитаного тощо.

Відповідно до віку змінюватиметься й методика інтерактивного читання. Засвоїти основні методи і прийоми можуть не тільки фахівці (вихователі, вчителі початкової школи, учителі-словесники), а й батьки, дідуся, бабусі, тобто всі, хто хоче навчити дітей (і навчитися самим) читати художній текст, максимально проникаючи у його глибинну суть.

Основний принцип такого навчання – це взаємне бажання навчителя і дитини. Другий – вміння виразно читати художні твори, найкраще – напам'ять. Третій – вибір тексту відповідно до віку та уподобань.

Завдяки дотриманню означених вище принципів звичний процес читання перетворюється на креативну спільну розвагу, яка дарує естетичну насолоду, формує інтелект, виховує смаки та уподобання.

Отож, як читати для найменших? Загальновідомо, що чим менша дитина, тим більша у неї потреба слухати саме віршовані тексти. Найпоширеніший прийом – діалогічне читання: дорослий починає фразу, а дитина закінчує або навпаки.

Раз я взувся ... в чобітки,
 Одягнувся ... в кожушину,
 Сам запрягся в саночки
 Та й поїхав ... по ялинку.

Таке читання допомагає дитині насамперед засвоїти текст, відчути ритм вірша, його звучання, ритми. Згодом дитина, яка не вміє читати, без зусиль вивчає тексти напам'ять.

Ще один ефективний прийом, який допомагає встановити діалог із текстом – це уважний розгляд ілюстрацій та малюнків до конкретного твору. Розглядаючи малюнки, треба «читати» їхній зміст через художній текст, тобто «оживлювати» за допомогою окремих епізодів. Добре також формулювати питання: кого зображено? що зображено? який (яка, яке) він (воно, вона)? як говорить? що робить? які очі? Під час відповідей дитини треба допомагати їй, доповнюючи. Наприклад, очі не просто голубі, а сумні чи веселі, злі, добрі тощо. Таким чином спонукаємо дитину до глибшого не поверхневого «читання» ілюстрацій.

Наприклад, вірш Платона Воронька «Засмутилось кошеня», яке вміщено у книзі «Улюблені вірші», Т.1 видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» [3], проілюстровано художницею К. Штанко.

Засмутилось кошеня —
 Треба в школу йти щодня.
 І прикинулося вмить,
 Що у нього хвістболить.
 Довго думав баранець
 І промовив, як мудрець: —
 Тут причина не проста,
 Треба різати хвоста.
 Кошеня кричить: «Ніколи!
 Краще я піду до школи!».

На розгортці книги намальована кімната з відповідним інтер'єром та герої твору: кошеня з перев'язаним хвостиком, лікар баранець зі шприцом у лапі, медсестра сова з аптечкою та лікарськими інструментами, мама киця й тато кіт. На мордочках усіх цих персонажів відображено дуже «людські» почуття: здивування, хитрість, розчарування, суворість, страх. Для того, аби все це побачила дитина, треба звернути увагу на усіх героїв, читаючи про кожного з них рядки з вірша. Увиразнити можна запитаннями: який вираз у баранця, сови? чому? чому у баранця такі лукаві очі? Художниця зобразила, окрім трьох основних персонажів: кошеняти, баранця та сови, ще маму й тата, хоча у тексті їх немає. Проте саме вони на малюнку відображають авторське ставлення до зображуваного (і поета, і художника). Які очі у мами, тата (засмучені)? чому батьки сумні, розчаровані? що каже мама (тато)? що думають?

За малюнками можна створити передісторію. Для прикладу – поезія Марійки Підгірянки «Скочив зайчик у тернину»:

Скочив зайчик у тернину
 І роздер кожушину.
 Йде лисичку просити
 Кожушину зашити.
 А лисичка регоче,
 Зашивати не хоче.
 «Де ти був? Нащо дер?
 Ходи в дранім тепер!».

Біжить зайчик до мами,
зайшли очка сльозами:
«Мамо люба, не бийте!..
Кожушину зашійте!».
Мама сина не біла,
Кожушину зашила.
Зайчик очка обтер –
І знов скаче тепер.

Передісторія на малюнках. Де і як роздер кожушину зайчик, у вірші не сказано, зате відтворено на малюнку В. Ковальчук. За зайчиком гналися вовки. Утікаючи, він ускочив у терновий кущ. Очевидці всього, що відбувається із зайчиком, – це хмарки і сонечко.

Хмаринки і сонечко налякані. Вони співчують зайчику аж настільки, що хмарка заплакала, а сонечко засмутилося, скривилося і скотилося до маленького звіряти на колючі тернини, щоб підтримати.

А лисиччині очі насмішкваті, лукаві. Вона регоче і ніякого співчуття до зайчати немає. Дуже зворушує зайченятко, у якого «очка зайшли сльозами».

Щоб спонукати дитину до уважного прочитання малюнка, варто формулювати такі запитання: які і як виражені почуття? які очі? який вираз у хмаринок? у сонечка? чому?

Це один різновид діалогу з текстом – це читання в ролях. Для цього добре подаються тексти з цієї ж книги: «Ходить гарбуз по городу», «Коник-стрибунець» Л.Глібова, «Ялинка» Олександра Олеся, «Іде півник на війну» з народного.

За допомогою засобів рольового виразного читання розкривається характер персонажів, їхні почуття, авторське ставлення до героїв і до зображуваного. Необхідно тільки читачам «вжитися в образ», інтонаційно підкреслюючи важливі вирази, характерні репліки, увиразнювати нюанси голосом, жестами, мімікою. Наприклад, фольклорний текст «Іде півник на війну» зовсім невеличкий: усього 8 рядків і два персонажі: півник і курочка, але скільки почуттів передано, які характери створено.

Іде півник на війну,
Куряву здіймає:
– Ой куди, куд-куди? –
Курочка питає.
– Іду, курочко – прощай! –
на війну велику!
«Ойкуди, куд-куди?» –
Воювать з індіком.

Авторський текст може почергово читати дитина і дорослий з оповідною інтонацією, але з пафосними нотками, адже півень іде на війну велику, тобто на праве діло. Запитання курочки – це суміш тривоги, сум'яття і турботи. Зате відповідь півника треба передати адекватно через гордовитість, сміливість, зневагу до небезпеки. Інкрустована у відповідь войовничого півника куроччина фраза: «Ой куди, куд-куди?» уже набуває іншого інтонаційного й емоційного забарвлення: насмішкватості, іронії.

Інтерактивне читання зі старшими дітьми має свої особливості, оскільки батьки уже не бачать потреби і необхідності читати разом із дітьми, які успішно це роблять самі. А дарма, бо це психологічно комфортне, естетично насичене, змістовне проведення часу з дитиною.

Якщо йдеться про вчителів і школу, то застосування запропонованих у статті методів і прийомів збагатить арсенал засобів вивчення художніх творів на уроках літератури на етапі його текстального аналізу.

Ефективним методом глибокого проникнення у тканину твору є читання під музику. Зокрема, це тексти, тематично пов'язані з якимось музичним твором: М. Рильський «Шопен», О. Кобилянська «Меланхолійний вальс», Б. Олійник «Вальс», О. Теліга «Танго» тощо.

Для прикладу поезія М. Рильського «Шопен» має читатися під супровід «Вальсу» Фредеріка Шопена. Спочатку мелодія буде фоном, а потім – допоміжним засобом розкриття змісту вірша та насамкінець самостійним музичним твором, прослуханим і сприйнятим, та з виявленими асоціаціями. Поезія – це сюжетна картина, навіяна «вихором звуків» ліричному героєві, який бачить, як «в сніги, у сиву сніжну невідомість, Мережані, оздобні линуць сани, в них, як сонце, блиснув із-під вій Лукавий чи журливий – хто вгадає? Гарячийчихолодний – хто, збагне – Останній, може, може, перший усміх. Це щастя! Щастя!». Герой сідлає коня і кидається в погоню, «а вечір палить вікна незнайомі, А синя хмара жаром пройнялася, А синій ліс просвічує огнем». Чи можна «почути» це у вальсі? Кожен, хто читатиме і слухатиме, дасть відповідь по-своєму, адже прекрасний вірш і чудовий музичний твір не можуть залишити байдужими всіх, хто сприймає їх у поєднанні.

Отже, інтерактивне читання допомагає проникнути в текстуальну основу твору, виявити приховані смисли, розкрити авторську позицію, а також сприяє формуванню у читачів асоціативного мислення, інтелектуальних та креативних умінь, розвитку естетичних смаків, творчої уяви, образної пам'яті.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Ісаєва О. Діалог автора і читача у процесі вивчення літератури / О. Ісаєва // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. — 2003. — № 10. — С. 55-56.
2. Кудряшев Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы : пособие для учителя / Н. И. Кудряшев. — М. : Просвещение, 1981. — 190 с.
3. Улюблені вірші : у 2 т. Т. 1 / упоряд. І. Малкович. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2014. — 105 с.

Ірина Квасниця,
президент Західно-Української Асоціації
«Спадщина України»

ФУНДАМЕНТ ЄДНОСТІ І МИРУ – ФОРМУВАННЯ НОВОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ: УРОКИ ЛЮБОВІ

Становлення української державності, створення світоглядних засад громадянсько-демократичного суспільства, економічна, культурна та комунікативна інтеграція України у європейське і світове співтовариство потребують якісно нової освітньої філософії для створення і існування суспільства в нових історичних реаліях.

В основі такого суспільства лежить національна ідея інтеграції культурно-національних і загальнолюдських цінностей, так званий діалог культур, взаємодія менталітету титульної української нації і окремих корінних народів та етносів, що живуть в Україні (при умові збереження їх національної своєрідності і неповторності; гармонійного розвитку кожної особистості, дотримання свобод та релігійної толерантності). Здійснити ці завдання неможливо без діяльної творчої особистості, вихованої на засадах полікультурного суспільства при допомозі навчально-методичного інструменту полікультурної освіти, психологічні і морально-етичні норми якої закладаються у дошкільному віці та початковій школі.

Водночас в українському суспільстві дедалі відчутнішою стає дисгармонія інтелектуального і морального розвитку людей. Події кінця 2013 початку 2016 років в Україні продемонстрували абсолютний провал внутрішньої державної політики в галузі освіти, гуманітарного розвитку української політичної нації і державної ідеології. Сьогодні, як ніколи, необхідна активізація зусиль освіти, науки, культури щодо духовного, психічного, фізичного розвитку суспільства і кожної людини зокрема. Це висуває перед освітою, насамперед перед шкільною освітою, наступні завдання: більш глибоку реалізацію її виховного і розвивального потенціалу, позитивні зміни у ставленні молодого покоління до духовних цінностей, навколишнього середовища, в утвердженні гуманізму, толерантності і терпимості в міжособистісних стосунках. Реалізація цих завдань повинна починатися з виховання дошкільнятка і молодшого школяра, створюючи передумови для успіху дитини у подальшому шкільному житті.

Україна XXI століття – незалежна багатонаціональна держава з українською нацією і 136 корінними народами і національними меншинами, що проживають на її території. Тому, акцентуючи увагу на полікультурному вихованні, зазначимо, що це процес, який передбачає оволодіння особистістю системою національних і загальнокультурних цінностей, що дозволяють дитині, громадянину України, здійснювати міжкультурну взаємодію і виявляти розуміння інших культур.

Головне завдання сучасного виховання молодого покоління полягає не в бездумному прийнятті західних стереотипів освіти, що часто передбачає руйнування українських освітніх стандартів національної школи та традицій української етнопедагогіки, а створення нової навчально-виховної системи на засадах компетентісного підходу в педагогічних технологіях і принципах дитиноцентризму в умовах сучасного полікультурного та поліконфесійного суспільства.

Впродовж 2007 – 2016 років ми, Асоціація «Спадщина України», створили програми розвитку, навчання і виховання дітей від 3 до 12 років і гуманітарно-освітні курси для молоді, які пройшли апробацію у навчальних закладах Київської області (2007 – 2011 рр.) та Університеті банківської справи (2009–2015 н. р.), м. Київ, www.spadshina.com

Нами були створені програми:

- для дітей дошкільного віку «Великий світ маленької дитини» (автори І.Ю. Квасниця, А.В. Квасниця);
- для учнів початкової школи «Країнознавство: перші кроки» (автори І.Ю. Квасниця, А.В. Квасниця);
- для магістрів вищої школи ««Україна: основи формування політичної нації» (автор І.Ю. Квасниця)
- створено навчально-методичний комплекс для забезпечення програм дошкільного виховання та початкової школи «Великий світ маленької дитини»;
- написано понад 200 авторських казок, легенд, оповідань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Герої цих літературних творів живуть, борються і звершують свої подвиги і діяння на українській землі, говорять українською мовою та мовами народів України, вчать добру і світлу, повазі до своїх батька, матері, відповідальності перед своїм родом-народом, любові до своєї Вітчизни.

Виховання морально здорового покоління із усталеними нормами розуміння і практики в щоденному житті добра, милосердя, любові, поваги до батька-матері, відповідальності за свої рішення і дії, готовності до самопожертви заради своєї рідної землі, відстоювання цілісності своєї Батьківщини – головне завдання батьків і педагогів. Ці завдання є наріжним каменем національної педагогіки і української національної школи: школи з українською мовою викладання та школи з мовами викладання національних меншин і корінних народів.

Виховання дитини (особистості, громадянина України) тісно пов'язане з традиціями, звичаями української нації та національних меншин, що проживають на території країни. Окрім історичної зацікавленості розвитку тієї чи іншої території є велика кількість проблем, пов'язаних із духовним, релігійним вихованням, співіснуванням різних напрямів виховання, які сліпо копіюються із чужоземних зразків, як «новітні» педагогічні технології. Тому ми звертаємося до скарбниці української етнопедагогіки як криниці народної мудрості і досвіду виховання молодого покоління.

Особливе значення у розвитку духовно-морального виховання та освіти дітей і молоді в Україні на початку XXI століття мають традиції християнського виховання. Основою родинного життя, існування самодостатньої родини є любов. Десять заповідей Закону Божого були розміщені на двох скрижалях, бо в них містяться два види любові: любов до Бога і любов до ближнього.

Вказуючи на ці два види любові, Господь Ісус Христос на запитання, яка заповідь найважливіша в Законі, сказав: «Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і своєю думкою твоєю. Це є перша і найбільша заповідь. Друга ж подібна до неї: люби ближнього твого, як самого себе. На цих двох заповідях утверджується весь Закон і Пророки» (Мф 22, 37-40).

Люблячи Бога і ближніх, ми виявляємо й істинну любов до самих себе, бо істинна любов до самого себе і полягає у виконанні наших обов'язків перед Богом і ближнім. Вона виявляється в турботі про свою душу, в очищенні себе від гріхів, у підкоренні тіла духу, в обмеженні особистих надмірних потреб. Ми повинні берегти своє здоров'я і турбуватися про розвиток своїх душевних сил та здібностей. Любов до себе є тим мірилом, яким ми будемо любити ближнього. У любові до ближнього закладена і жертвність в ім'я іншого. «Немає більше тієї любові, як хто душу свою покладе (т.т пожертвує своїм життям) за друзів своїх (ближніх своїх) (Іоан 15,13).

Шанувати батьків своїх означає: любити їх, шанобливо ставитися до них, не ображати їх ні словами, ні вчинками, слухатися їх, допомагати їм у праці, турбуватися про них,

коли вони в біді, а особливо в час хвороби та їхньої старості. Гріх непошани до батьків – великий гріх. У Старому Завіті, хто лихословив батька або матір, карався смертю (Мк 7,10; Вих.21,16). Поряд із батьками ми повинні шанувати і тих, хто так чи інакше заміняє нам батьків. До таких осіб належать: пастирі і отці духовні, які турбуються про чистоту нашого духу і міцності віри; начальники цивільні, які беруть на себе відповідальність за організацію нашого життя в межах держави, захищають нас від утисків і стежать за дотриманням законів справедливості; вихователі, вчителі і благодійники, які дбають про те, щоб навчити нас і дати нам усе добре і корисне; і взагалі, старші за віком, які мають досвід життя і тому можуть дати добру пораду.

Життя – найбільший дар Божий; тому позбавляти життя себе або відбирати його в когось іншого – найжахливіший, найтяжчий і найбільший гріх. Самогубство – найстрашніший з усіх гріхів, це бунт проти Провидіння Божого. Самогубство виключає можливість покаяння.

Особливим видом убивства, тобто позбавлення життя, є убивство на війні. Війна є велике суспільне зло, але, в той же час війна є і велике лихо, яке допустив Господь для виправлення народу, як Він допускає і епідемії, голод, пожежі та інші нещастя. Вбивство на війні Церква не розглядає як особистий гріх людини, бо місія воїна захищати свою землю, утверджувати віру і зберегти цілісність Батьківщини. Однак на війні можуть бути і злочинні вбивства: убивство противника, який здається в полон, чи допуск знущання щодо полонених.

Постулати любові і дару життя були присутні завжди в традиції і культурі українського народу майже 7,5 тисяч років. І християнські норми моралі гармонійно увібрали в себе любов до природи, людини, поваги до старших поколінь і відповідальність перед власними дітьми і рідною землею-Батьківщиною. Надзвичайно важливо інструментами сучасних педагогічних технологій гармонізувати стародавні традиції і звичаї весняних свят українців із християнськими традиціями свята Великодня і Різдва. Педагогам і вихователям пропонуємо матеріали з історії християнських святих та народних традицій і звичаїв літнього та зимового циклу хліборобського календаря українців. Уроки та виховні заходи урізноманітнять обрядові пісні, вірші, народні ігри та хороводи. Для учнів молодшої школи пропонуємо тематичні оповідання, казки, легенди та сценарні постановки опубліковані у книгах «Традиції та звичаї українців» у двох томах (автори І.Ю. Квасниця, А.В. Квасниця) і «Дітям про весняні свята і Великдень в Україні» (автор-упорядник І.Ю. Квасниця), «Дітям про Новий рік та Різдво в Україні», «Дітям про Святого Миколая», «Дітям про Родину і Україну», «Дітям про національні святині України», «Дітям про державні символи України» та ін. А також мюзикли «Подарунок лісового чарівника», «Чому у ластівки хвостик роздвоєний?», «Жаб'яча абетка» та цикл пісень до календарних державних та народних свят «Веселий сонцеворот» (майже 100 пісень).

«Нам не потрібні зброя і бомби. Аби перемогти зло, нам потрібні любов і співчуття. Всі труди любові — це труди заради миру» – говорила Мати Тереза.

Будьмо мудрими і учимо наших дітей любові і цінувати найбільший дар – життя.
З нами Бог і Україна!

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Шестаков В. П. Штампування // [www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/shest/index. php Европейский эрос: философия любви и европейское искусство.] // Европейский эрос: философия любви и европейское искусство. — Изд. 2-е, испр. и доп. — СПб., 2011. — 224 с.
2. Кисиль В. Я., Рибери В. В. Галерея античных философов : в 2 т. / В. Я. Кисель, В. В. Рибери. — М. : Гранд-Фаир, 2002. — Т. 2. — С. 373.
3. Пифагор // Фрагменты ранних греческих философов. — М., 1989. — Т. 1. — С. 147.
4. Парменид // Фрагменты ранних греческих философов. — М., 1989. — Т. 1. — С. 293.
5. Лега В. П. Античность. Средневековье. Возрождение / В. П. Лега // История западной философии. — М., 2009. — Т. 1. — С. 55.
6. Платон. Федр // Платон. Диалоги. — М., 1989. — С. 15.
7. Платон. Евтифрон // Платон. Диалоги. — М., 1986. — С. 256.
8. Плотин // Антология мировой философии. — М., 1969. — Т. 1. — С. 553-554.
9. Василий Великий. Правила, пространно изложенные в вопросах и ответах // Василий Великий, архиепископ Кесарии Каппадокийской. Творения. — М., 2009. — Т. 2. — С. 274.
10. Альбин // Учебник платоновской философии // Платон. Диалоги. — М, 1986. — С. 472-473.
11. Абрамов А. И. Метафизика любви и философия сердца в русской философской культуре / А. И. Абрамов // Философия любви. — М., 1990. — Т. 1. — С. 159.
12. Сен-Викторский Р. Четыре ступени пламенной любви / Р. Сен-Викторский // Антология средневековой мысли : теология и философия европейского Средневековья. — СПб., 2008. — Т. 1. — С. 355-361.
13. Нарский И. С. Тема любви в философской культуре Нового времени / И. С. Нарский // Философия любви. — М., 1990. — Т. 1. — С. 110-112.

Микола Зніщенко,
генеральний директор Київської обласної
бібліотеки для дітей, кандидат історичних наук,
заслужений працівник культури України,
президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей

ЗАКОН ПРО ДЕКОМУНІЗАЦІЮ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО В БІБЛІОТЕЧНУ ГАЛУЗЬ

Буремні події майданів 2004 і 2013 років зробили свою головну справу, а саме: підняли національно-визвольний рух за незалежність України на вищий духовний щабель, зміцнили патріотичну свідомість українців у приналежності до великої європейської нації і ще більше зробили прірву від москальщини. Український народ підтвердив ознаку будь-якої революції, що рушійною силою революції є народ. Саме українці стали ініціаторами ленінопадів, змін в назвах вулиць і міст. То ж Президенту України нічого не залишалося, як узаконити вимоги українців знищити комуністичну символіку в Україні. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 09.04.2015 № 317-УІП дає віру в унеможливлення реставрації СРСР та комунальної ідеології та пам'ятників ідолів більшовизму.

Ключовими словами статті є слова «декомунізація» і «бібліотечна галузь».

Мені здавалося, що все, кінець на можливості скасування кількісних показників по оплаті праці треба ставити хрест. Не судилося. Закон про «декомунізацію» дав мені надію на те, що треба боротися за скасування цих мерзотних кількісних показників.

Як свідчить статистика, в соціально-економічній сфері «декомунізація» в Україні відбувається швидкими темпами з 1991 року. Всі колишні народні підприємства, об'єкти стратегічного значення як от: газово-енергетичні, нафтові, вугільні на 90 % стали приватизованими і народ із категорії власника мирно перейшов у категорію наймита. Всі переваги «декомунізації» особливо відчутні сьогодні в житлово-комунальній сфері, коли отримуємо платіжки за газ, світло, воду, за повітря, яким дихаємо тощо... Живемо за розрахунками п. Яценюка, п. Ярецько, тобто за європейськими стандартами. Нам би ще європейські стандарти в оплаті праці, в тому числі і в бібліотечній галузі.

Проте, як не дивно, в бібліотечній галузі, особливо в її статистичній та фінансовій сферах усе залишається на рівні 1923 років. Бажаючих приватизувати бібліотечну галузь за роки первинного накопичення капіталу в Україні не виявилось. Обленерго, облгас – це інша культура. Кількісні показники оплати праці бібліотекарів ніхто не збирається скасовувати, а навпаки, Мінкультури України бібліотекарям «навішують» старий-новий показник – «кількість відвідувань». Цікаво, коли чиновники-держслужбовці почнуть виконувати Указ Президента України П. Порошенка «Про декомунізацію», який, на мою думку, стосується також бібліотечної справи. Які укази ще треба видати, щоб ліквідувати бібліотечні пам'ятники Крупської і Луначарського, що із 1923 року й донині існують і процвітають у бібліотечній Україні. Із-за гонитви за кількісними показниками ОУНБ (обласні універсальні наукові бібліотеки) замість роботи з науковцями і студентами планують і надалі продовжувати перейматися обслуговуванням дітлахів. Про це вони сьогодні постійно і радісно звітують у своїх річних звітах, тим самим даючи планову цифру для своєї категорії з оплати праці.

В бібліотечній справі України сьогодні залишаються радянські бібліотечні пам'ятники у вигляді чисельних показави, які перефарбовані у жовто-блакитні кольори кількісних

тисячних книговидач і кількісних тисячних читачів. А як же бути з Європою? Тож куди рухаємося? До Європи чи до москалів...

Декомунізація в бібліотечній справі це «чистки» книжкових фондів, шляхом вилучення шкідливої комуно-більшовицької літератури. Доповіді генсеків, матеріали з'їздів, зібрання праць класиків марксизму-ленінізму пішли в макулатуру, у забуття, а з ними пішли у вічність шалені відвідування бібліотек усіма категоріями населення країни, що складала величезну кількість користувачів бібліотек в радянську епоху. Населення країни від малечі до так ненависних нинішній владі пенсіонерів, заповнювали приміщення бібліотек, вивчали тези КПРС і доповіді з'їздів, генсеків тощо, бо того вимагали навчальні програми дитсадків, шкіл, ПТУ, технікумів, ВНЗ. У тій країні був забезпечений прожитковий мінімум, що був яскраво виражений у безкоштовній освіті, медицині і забезпеченій старості. Всі верстви населення відвідували бібліотеки, знаходили в них відповіді на запити за своїми інтересами. У вищезазначених матеріалах правлячої на той час партії користувачі бібліотек набиралися «уверенности в завтрашнем дне», «гордості за страну» і «радянського патріотизму». Населення країни мало можливість за допомогою матеріалів з'їздів, виступів керівників влади пересвідчуватися у правильності економічного і соціального курсу країни. Що цікаво і унікально, в тих матеріалах нічого не говорилося про майбутній розпад СРСР. Усе сталося так, як намітила КПРС за своїми лаштунками. Народу оголосили про розпад СРСР, колишні партійні секретарі – стали президентами, головами верховних рад, прем'єр-міністрами так званих незалежних країн.

Якраз із цього моменту всім без винятку бібліотекам і бібліотекарям стало непереливки. Всі матеріали колишньої правлячої партії вилучили, щоб не було доказів їхніх обіцянок, що радянський народ буде жити «при комунізмі».

Проте, як буде жити народ при капіталізмі збірників матеріалів доповідей новоспечених капіталістів-президентів, голів верховних рад і прем'єр-міністрів у бібліотеках України немає. Доказової бази у вигляді книг про їхні обіцянки українському народу світлого життя в епоху реставрації капіталізму, в бібліотеки не надходило. Шукати в бібліотеках відповіді і поради, як народу жити при капіталізмі – марна справа. «Капітал» К. Маркса зачитали до дірок. На черзі у населення читка «Маніфесту комуністичної партії».

Нових надходжень, що висвітлювали б життя українців в часи первинного накопичення капіталу в період із 1991 року по даний час у бібліотеках дуже мало. Старі бібліотечні фонди з творами зарубіжних письменників, таких як Голсуорсі, О. Генрі, Марк Твен, Джек Лондон та інші, що писали про «виразки капіталізму» давно прочитані і перечитані. Матеріалів з'їздів нових партій «БПП», «БЮТ», «Народний фронт», «Опозиційний блок», «Реформи і порядок», «Удар», «Наша Україна» в фондах бібліотек не знайти. Тож і посилатися на достовірність партійних обіцянок, користувачі бібліотек такої можливості тепер не мають. Якщо студентську, дитячу та юнацьку категорії читачів відвідувати бібліотеки спонукали навчальні програми, то дорослу категорію, в особі науковців, пенсіонерів – ніщо не спонукає «відвідувати» бібліотеку. Науковці трансформувалися в реалізаторів бізнесу, взуття на стихійних ринках, а пенсіонери стали водіями персональних кравчучок, пересуваючись від «АТБ», «Сільпо», «Фуршет» до «Рошен», «Фори», «Кишені» в пошуках уцінених продуктів. Колишній дорослий користувач, так званої публічної бібліотеки під назвою ОУНБ, сьогодні актуалізується на гаслі «Допоможи собі сам. На державу не розраховуй». Саме звідси, мабуть, з'явилася назва нової партії під назвою «Самопоміч», що, схоже, буде висвітлювати думки і бажання дорослої категорії населення країни, що колись були користувачами публічних бібліотек під назвою ОУНБ. Такі вони реалії життя в сучасній Україні.

Таким чином, в українських бібліотеках відбулася «декомунізація». Мінкультури разом із цією «декомунізацією», в зв'язку з утвердженням нових капіталістичних відносин, взята та відміняє кількісні показники бібліотекам, та де та. Бібліотекам залишилися радянські нормативи вимоги в нинішню капіталістичну епоху. Нонсенс.

Нещодавно мав змогу прочитати і перечитати роман Миколи Горбалья «Повернення»². Раджу бібліотекарям ознайомитись із цим романом. Я повністю розділяю думку М. Горбалья про те, що як тільки Україна спромоглася на власну державність, «то під синьо-жовтим прапором і тризубом опинилися українофоби, які, знаходячись при владі, досягають чимало успіхів у справі знищення українства. Захоплюючи Україну зсередини, українофоби руйнують українську культуру, освіту, медицину», руйнують віру у справедливість, у правильність вибраного шляху. Підступність українофобів та п'ятої колони, їхні злочинні наміри є очевидні. Проте, як вони вправно говорять українською мовою. На мою думку, в бібліотечній галузі України треба провести своє бібліотечне АТО, щоб потім не лити крокодилові сльози за втраченими бібліотеками і можливостями увійти до бібліотечної когорти престижних країн світу. Сьогодні маємо повне розчарування від такої неспроможності очікуваних змін у бібліотечній галузі, де «декомунізацією» і не пахне.

У порівнянні з процесами знесення пам'ятників вождям-комунякам за допомогою тросів, тягачів тощо, то в бібліотечній справі так не виходить. У бібліотечній справі в боротьбі з пам'ятниками Крупським, Луначарським та їм подібним сучасним вождям, суспільству залишилося боротися засобами санітарно-епідемічної служби, а саме дустом і тільки дустом, бо до інших хімічних засобів вони, українофоби, призвичаїлися...

Також зазначу, що за останні 2 роки бібліотекарі України вносили свої пропозиції до різних програм і проєктів щодо розвитку бібліотечної справи в Україні. Що з цього вийшло, ми бачимо. Очікувати кращого бібліотекам в Україні годі чекати, а ОУНБ буде і надалі, змушене долучати до читання дошкільнят.

За новими капіталістичними поглядами керманічів української культури, бібліотеки і бібліотекарі зможуть зберегтись лише завдячуючи, так званій «новій-старій» нормі під назвою «відвідуваність». Для того, щоб була в бібліотеках відвідуваність, особливо в ОУНБ, фонди цих бібліотек сьогодні треба поповнювати дитячими книжками казок і творів на зразок «Котигорошко» або «Лис Микита». А щоб зацікавити в ОУНБ сучасного науковця або студента цим бібліотекам варто придбати кальяни, гамаки, влаштувати перегляди футболу, конкурси красунь, змагання з боксу, преферансу, карате тощо. «Новим» демократам немає різниці в тім, що повинна робити бібліотека: «чи ставити «удар»; чи закріплювати прийоми карате». Для них головний критерій «відвідування», а якість послуг вимірювати кількістю спожитого: від кави до ...

А може все таки сьогодні головною функцією будь-якої бібліотеки в Україні повинні бути духовність, інтелект, патріотизм. Коли ті, хто при владі, так звані керманічі галузі культури, вважають, що тільки вони праві.

Цілком зрозуміло, що бібліотечна галузь потребує фундаментальних змін, але не паранентних, на зразок тих, які сьогодні пропонуються.

Звертаюся до влади. Ліквідуйте, зніміть, що хочете зробіть, тільки розкріпачте бібліотекарів від кількісних показників, що є удавкою для бібліотек України і тоді суспільство відчуже, що таке бібліотечна справа і бібліотеки в Україні. Дайте бібліотекарям свободу працювати творчо.

Невже важко затвердити заробітну плату бібліотекаря за посадою і відповідним тарифним розрядом, як це зроблено у держслужбовцях у яких є посада і ранг. Де ви бачили держслужбовця, що має кількісні показники, як у бібліотекаря, щоб держслужбовець звітував і отримував зарплату за кількістю виданих ним довідок-документів тощо.

² М.Горбаль. Повернення. – Харків, Права людини. – 2015. – С.359.

Дорвавшись до влади, той чи інший чиновник, він же держслужбовець, тобто слуга народу, в першу чергу намагається досягти певних, на його думку, прогресивних істотних змін. Чомуся ці «істотні» зміни весь час торкаються медичних закладів і бібліотек.

Ці бюджетники: бібліотекарі та лікарі разом з їхніми бібліотеками та лікарнями – як кістка в горлі чиновників. Шукаючи кошти на фінансування цих бюджетних установ, чиновники «оптимізують», «пресують» «розбудовують» бібліотечну галузь, зовсім не розуміючи яких збитків завдають іміджу України на європейській та світовій аренах.

В економічно розвинених країнах, перед відходом у вічність президенти, причетні колись до влади люди створюють і залишають нащадкам бібліотеки під своїми іменами. В Україні із «колишніх» крім фонду Л. Кучми бібліотеками ніхто не опікується. Професія бібліотекаря за роки проголошення незалежності України дуже трансформувалася. Бібліотекар із агітатора і розповсюджувача ідей «провідної і керівної» кривавої КПРС перетілювався в духовного і артистичного справжнього шоумена, у ведучого різноманітних заходів. За жанром і змістом це явище стало лівовою частиною бібліотечної роботи. Сьогодні бібліотекар у селі, в районі, у місті разом із книгою, є лікарем душ і сердець. Для того, щоб підготувати і провести той чи інший масовий захід потрібно багато часу, а де його взяти бібліотекарю, коли йому треба давати «нагора» стаханівські, комуняцькі норми.

Будь-який чиновник сільського, районного масштабу постійно втручається зі своїм «статутом» у життя бібліотек і діяльність бібліотекаря. Хай би той чиновник спробував втрутитися у зміст роботи хірурга, лежачи на хірургічному столі перед операцією... В роботу бібліотекаря і бібліотеки втручаються всі, а щоб створити належні умови бібліотекарю, надавши йому технічні засоби, Інтернет, бібліотечні програми з електронними та іншими книжковими і періодичними носіями інформації, то зась.

Якщо в комуністичну добу вищі навчальні заклади культури на бібліотечний факультет був конкурс 4-5 осіб на місце, то сьогодні немає бажаючих залучатись до навчання бібліотечної професії, щоб потім працювати на 0,25; 0,5 посади.

Сьогодні провідні бібліотеки України самотужки виховують бібліотекарів, зважаючи на потреби своїх регіонів, а також власними силами розвивають у вирощених ними кадрів навички шоуменів, ведучих, консультантів, рекламистів, духовних наставників, волонтерів. Робити цю патріотичну місію бібліотекам і бібліотекарям України заважають і гальмують «пам'ятники», що живуть ще з часів комуно-більшовицької доби. Вони вічно живі і непереможні ці кількісні показники з оплати праці бібліотекарів, а саме: кількість читачів, кількість книговидач, кількість відвідувань.

Цікаво, чи знайдеться в Україні людина на посаді міністра культури, яка проведе декомунізацію в бібліотечній галузі незалежної демократичної України. До речі, посада міністра культури також трансформувалася і підтвердженням цієї тези є програма, започаткована на TV і в Інтернеті під назвою «Мінкульт», яку веде шоумен – п. міністр культури України В. Кириленко. Доречним було би чергову передачу «Мінкульт» присвятити бібліотечній справі в Україні та процесам у ній, що повинні бути направлені на повну декомунізацію бібліотечної справи.

І ось чому. Сьогодні посада бібліотекаря, як і посада міністра, трансформувалася досконально. Сучасний бібліотекар – це шоумен, людина, що вправно управляє будь-якою аудиторією, впливає на формування світогляду, на задоволення духовних, гуманістичних, освітянських потреб суспільства. Міністр культури України як політик, як шоумен, веде свою тему на TV. Бібліотекарі українських бібліотек роками ведуть свої бібліотечні актуальні шоу-програми, що знаходять відгук у серцях громадян. Нас нічим не здивуєш.

На превеликий жаль, лівова чиновницька когорта, що складає владу, ще живе старими, совковими мірками щодо бібліотек, праці бібліотекарів і роблять усе можливе,

щоб утримати бібліотеки України в кріпацькому комуністичному ярмі під назвою кількісні показники по оплаті праці бібліотекарів, кількість книговидач, кількість читачів.

Ці стримуючі фактори обмежують можливість бібліотекарів і бібліотек, не стимулюють їхню діяльність. Суспільство, в особі постійних користувачів бібліотек, потребує змістовних і якісних послуг від бібліотекарів і бібліотек. Скажіть, будь ласка, де взяти ту якість і змістовність бібліотечних заходів районним, міським, обласним бібліотекам, штатні розписи яких скорочені, яким не поповнюють книжкові фонди та фонди на електронних носіях. Або, яким чином бібліотекар, працюючи на 0,25; 0,5 посади може надати необхідні послуги мешканцю села, району, міста. Сьогодні бібліотеки і бібліотекарі є чи не єдиними закладами, що безкоштовно допомагають людям у всіх негараздах, що спричинила війна, злидні, несправедливість.

Я не перестаю дивуватися вмінню бібліотекарів перевтілюватися або пристосовуватися до ситуації.

В Україні склалася дивна соціально-економічна формація під назвою «гібридний капіталізм». Чому «гібридний», а тому що «зрощена» в соціалістичну епоху молода українська буржуазія живе при капіталізмі, а вимоги до так званого «потребителя» – українського народу – залишаються відповідно до «морального кодексу» будівника комунізму. Підтвердженням цієї тези є сучасне життя людей в Україні, в тому числі життя українських бібліотек і бібліотекарів. Яке воно нове капіталістичне життя бібліотекаря на 0,25; 0,5 посади з вимогами нової буржуазії до бібліотек в Україні – досліджувати, пересвідчуватись і робити висновки доведеться новій науковій бібліотечній генерації... при умові скасування радянських кількісних показників по оплаті праці, а також при умові, якщо не надірвуться при їх виконанні, а також при умові, якщо спроможуться дожити до капіталістичного пенсійного віку, встановленого Тігіпком і Верховною Радою. А якщо бібліотекар допрацює до пенсії, то його чекає податок Яценюк-Яресько з його кровної мізерної пенсії. На цю пенсію пенсіонер-бібліотекар Європу зможе «побачити» по радіоточці, бо світло і газ уже сьогодні недоступні більшості бібліотечних пенсіонерів.

Нинішні керманічі, вигукуючи вчора гасла, які хотів чути Майдан, сьогодні усівшись у зручні крісла в затишних кабінетах забули про всі свої обіцянки, гасла і «пресують» народ. Пісня М. Звездінського «Четвертые сутки пылают станицы» актуальна і в цей мінливий час. Комісарів 1923 років змінили інші ватажки, а бібліотекарям як встановили норми у 1923 році, так і дотримуються їх до теперішнього 2016 року. «Стаханівська» битва за користувача продовжується.

Такі вони теперішні невітніні бібліотечні підсумки на очікувані зміни в бібліотечній нормативно-правовій та статистичній звітності, після буремних Майданів. Крім інновацій у вигляді реорганізацій бібліотек у бібліотеки-генделики, бібліотеки-кав'ярні, бібліотеки для хелуїмів, інших інноваційних змін у бібліотечній галузі – не видно. А як же бути з європейськими бібліотечними стандартами і критеріями з оплати праці бібліотекарів?! Судячи із буденних бібліотечних реалій, – ніяк. То ж шоу з «декомунізацією», з кількісними показниками з оплати праці бібліотекарів продовжується...

Уляна Баран,

*кандидат філологічних наук, докторант кафедри літературознавства
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
президент Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*

ПАСИВНИЙ ТА АКТИВНИЙ КАНОН ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА ПОСТМОДЕРНУ

Чернівецький письменник і літературознавець Олександр Бойченко презентує важену та зрозумілу філософію читання і відчитування старого й нового у своїх есеїстичних рефлексіях «Мої серед чужих» і «Більше/Менше». Поміж усім, він чітко формулює відмінність між самими підходами до аналізу актуальних процесів у літературі: «Західне літературознавство набагато раніше зняло з себе обов'язки суспільно значущої науки, тобто перестало нести на собі тягар громадянської відповідальності за суспільно-економічний, національно-екзистенційний та моральний стан суспільства... Одна з особливостей постмодерністської літератури, так само, як і постмодерністського літературознавства, – відсутність відповідальності за суспільство. А це перетворює їхній спосіб існування у таку собі гру». Оскільки постмодерн справді тяжіє до гри, то й природно, що саме цей період надзвичайно плідний для дитячої літератури в усіх її сучасних варіаціях. Про це також влучно висловлюється Емілія Огар у своїй монографії «Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби)»: «Розквіту дитячої літератури після Другої світової війни сприяв постмодернізм – із властивим йому розширенням кордонів між різними типами літератури, з усуненням ієрархічності, підняттям статусу й прав жіночої літератури й літератури національних меншин. Демаргіналізація та звільнення дитячої літератури привели до розширення її горизонтів – і щодо змісту, і щодо форми: тепер автори могли не лише вільно обирати теми, а й сміливо експериментувати з формою. Впливом постмодернізму на формальні аспекти дитячої літератури можна вважати впровадження нових нарративних стратегій, властивих дорослій (загальній) літературі, жанрових інновацій, а також ускладнення семантики текстів, нашарування слів. Як наслідок – помітно зросла (особливо у 1990-х рр.) комерційна привабливість дитячого сектору видавничого ринку».

Філософськи можна окреслити дитячу літературу також і як гру дорослих із можливостями «чистого розуму» дитини. До цього дуже добре пояснення подібних процесів у взаєминах дорослих із дітьми сучасного світу знаходить відомий німецький нейролог Геральд Гютер. У своїй книзі «Кожна дитина – геній. Вроджені таланти наших дітей: що ми з ними чинимо зазвичай» автор розмірковує над тим, наскільки кожна дитина, що з'являється на світ, відкрита до нього, радіє мікросвітові з мамою і татом, щаслива, коли всі її люблять і з нею бавляться. Однак поступово ігри дорослих з дітьми перетворюються на правила та умови, які дорослі насаджують дітям. На ранніх етапах розвитку дитина сприймає пропозицію такої гри з радісними очима й цікавістю до нових відкриттів. Так, за спостереженнями Геральда Гютера, дитина, беручи вперше до рук папірець, вивчає його для себе на смак, мне, рве, розмальовує тощо – і отримує від цього безмежне відчуття щастя. У момент, коли хтось із дорослих підходить до цієї дитини, збирає розірвані клаптики і авторитарно заявляє, що треба їх викинути до смітника, бо лише там їм місце, радість дитини та відчуття гри зникають. З роками дитина дорослішає і втрачає вроджену відкритість, радість, допитливість, цікавість, та відчуття безмежного щастя. Тому й не дивно, що постмодернізм позначений тенденцією «законсервованого» дитинства, і

сучасні діти зовсім не поспішають дорослішати. Адже дорослий світ не обіцяє і не пропонує насравді ані щастя, ані радості. Винні в цьому і медіа, бо є носіями пересудів негативних новин. Дорослий світ диктує лише правила та чіткий регламент за циферблатом.

Простежуючи актуальні тенденції та жанрові модифікації сучасної, наприклад, німецької прози для недорослого читача, напрошується висновок про те, що автори намагаються реконструювати образи дітей у природній безпачосній формі, де жодним чином не присутній патріотизм чи захоплення героєм-воїном, який згідно з ідеологією соцреалізму, як стверджує в авторефераті до кандидатської дисертації «Соцреалістичний канон в українській літературі: механізми формування та трансформації» Уляна Федорів, здійснював «виняткову місію» як будівничого «нового» життя. А в контексті радянської мілітарної стратегії, де доміантними рисами центральних літературних персонажів були самопожертва та відвага, служить зокрема і для «розгортання офіційної версії «історичної правди» та спотворення історичної пам'яті.

Таке класичне для країн пострадянського простору відлуння героя-воїна спостерігаємо, наприклад, у Володимира Рутківського в «Джурах»: «Шаблі викрешували іскри, коні гризлися межі собою і люто іржали, а їхні хазяї усе завзятіше налітали один на одного. Басман-бек покладався на хитрість, Селім Карачобан – на спритність. І обидва – на силу. Обабіч змагалися інші нукери. Поміж них був і Карачобанів слуга, проворний мускулистий юнак. ...». Відчутне захоплення батирями (богатирями), дужими, спритними, мускулистими. Ностальгію за казками, героями, унікальними спостерігаємо також у історичних романах Олександра Гавроша та Марії Морозенко, жанрово-стильові модифікації чітх творів повно розкриває у своїх дослідженнях Лілія Овдійчук. Інша дослідниця сучасної української дитячої літератури Віталіна Кизилова слухаю характеризує це явище як «гендерну стереотипізацію», у якій «простежується маскулінний канон». Такий канон недопустимий у західному світі сьогодні. Якщо розглядати це питання з боку світової «вікової психології» підлітків та вимоги до гендерної рівноправності, то трактування такого послання може викликати суспільне обурення: сильний захоче стати сильнішим, можливо, навіть агресивнішим, а слабкий чи психологічно нестійкий може затаїти тугу та відчуття нереалізованості та особистої розвнткові недостатності вже із перших сторінок першого роману: «Найбільше Санькові хотілося бачити себе верхи на коні і з шаблею над головою. Він бо не якийсь там слабак. Він уже виріс такий, що не поступиться силою ні Грицикові, ні будь-кому іншому». Захоплення автором саме такими зразковими героями через оспівування «Його», коли розповідь ведеться від 3-ої особи, у німецькій прозі, особливо для дітей та підлітків, відійшло разом із Третім Рейхом та остаточно із падінням Берлінської стіни у 1989 році.

Отже, в нашому розумінні пасивний канон становить корпус текстів, які відповідають усім критеріям якості та репрезентативності з позиції літературознавців, літературних критиків, педагогів та інших впливових на оцінювання інстанцій, проте не відповідають критеріям актуального канону постмодерну. Натомість корпус текстів активного канону складають тексти, які відповідають усім вимогам до якості художнього твору та є актуальними, улюбленими та популярними у модерному рецептивному колі масового читача. В актуальному каноні постмодерну є присутність звичайної дитини, підлітка, який несвідомо потрапляє у жорстокі ігри можновладців. Пошук ідентичності власного «я», виходу з кризи (культурної та психологічної) та внутрішня емоційність, які властиві філософії сучасного постмодерного світу, сміливо втілюється у художній творчості багатьох репрезентативних авторів, які пишуть для дітей та юнацтва.

Хочеться навести декілька прикладів творів активного європейського, а саме німецького канону. Так, наприклад, молодий німецький історик, культуролог та журна-

ліст Дірк Райнгардт (1963 р.н.) працює з 2012 р. як вільний письменник у літературі для дітей та юнацтва. З «Потягом з дітьми» у 2015 р. йому вдається створити надзвичайно актуальний та захоплюючий підлітковий реалістичний роман про долю мігрантів, які товарними потягами добираються з Мексики до США. Їм приходить побороти пустелі та гори, спеку та холод, втекти від бандитів та поліцаїв.

У романі Дірка обігруються п'ять образів підлітків: чотирнадцятирічний Мугель, дванадцятирічний Ангель, Еміліо та дівчинка Жасміна, і незрозумілий шістнадцятирічний Фернандо. Позналилися діти в одному кафе у Гватемалі, неподалік мексиканського кордону. В них спільна мета: вони хочуть товарним потягом дістатися до США. Це важка дорога, адже між ними та країною з усіма можливостями пролягає 2000 кілометрів. Цю дорогу, за статистикою, вдається подолати лише одному з сотні втікачів, – каже Фердинандо, найстарший, перед тим як діти вирушають у цю небезпечну подорож. І якби ж вони знали раніше, що на них чекає спрага, голод, брутальність та інші загрози, то, можливо, вони радше залишилися би вдома. Це питання автор залишає відкритим для сучасного підлітка-читача, який сам повинен вирішити, яке зло є меншим злом, а яке більшим: залишитися у рідній бандитській Мексиці, де панує гнітюча атмосфера приреченості і безвиході, чи, хай і подолавши надзвичайно важку та небезпечну дорогу, опинитись у країні, де людина має більше шансів прожити спокійне життя у праці.

У 2014 р. з'являється історичний роман для підлітків «Джос, або Ціна свободи» ще одного німецького письменника. У цьому романі описуються події періоду правління Наполеона та Ляйпцизької народної битви за свободу та рівність. На цьому історичному тлі дуже виразно й емоційно виписана туга шістнадцятирічного хлопця за знаннями, за освітою, і гіркота усвідомлення, що освіти йому не здобути.

У шестирічному віці хлопчикові довелося пережити трагедію – його батьків спалили живцем Наполеонівські вояки. Проте сам він зумів утекти через ліс до іншого села, де його прихистило бездітне подружжя – Мев'ю і Марія, і прийняло як рідного сина.

У 16 років Джос долучається до мисливців, вільних повстанців, які воюють із французькими окупантами. У першій же битві підліток пізнає справжнє обличчя війни і починає розуміти, що свобода лише тоді чогось варта, коли сприяє розвитку суспільства, цінуючи життя. Джос та його тяжко поранений друг вимушені втікати, їх видають, вони знову втікають. У жовтні 1813 р. навколо Ляйпцигу збираються війська на найбільшу битву у світовій історії, коли пруси, росіяни, австрійці та норвежці прогнали Наполеона Бонапарта з Німеччини. Після перемоги Джос повертається до Зібенайхену з надією, що його дівчина Майке досі чекає на нього.

Цей роман розцінюється як антивоєнний. Сучасний німецький дитячий письменник Ульріх Каргер так коментує його: «Історичний пригодницький роман, що захоплює з першої сторінки, який можна назвати антивоєнним романом на всі часи – підносить надзвичайно актуальні на сьогодні явища та питання. Тому що багато підлітків з України, Іраку, Сирії чи інших зон воєнних дій могли б себе впізнати в образі Джоса. І коли у нашій відносно багатій і ситій Європі деякі молодики пориваються втрапити в пастку до щуроловів, котрі бажують війни, – хочеться дати їм в руки саме цю книгу, хай би почитали». Такі паралелі між образом молодого максималіста і борця за свободу Джоса з Німеччини XIX ст. і сучасними хлопцями з України, Сирії, Іраку XXI ст. можна вважати розгорнутим постмодерним інтерментальним та інтеркультурним дискурсом, який заслуговує на окреме фахове дослідження і трактування.

Цікавим нововведенням у минулому році став також історичний візуалізований у графіці роман «У країні льоду» в 3-х томах від художниці та відомої у Німеччині ілюстратори дитячих книжок Крістіне Герман. У ньому йдеться про експедицію сера Джона Фран-

кліна 1845-1848 рр., у якій гинуть 130 моряків. Це остання експедиція цього дослідника та офіцера Королівського військово-морського флоту через Північно-Західний прохід, що сполучає Атлантичний та Тихий океани, здійснена в ім'я науки. Експедиція пропала внаслідок канібалізму у команді. Замість амбітної, попередньо уявленої слави учасники експедиції зазнають окрім попутного терору ще й великі муки у безмежному льодяному просторі. У графічному романі авторка, подібно як усі інші сучасні письменники, залучає підлітків до переосмислення життєвих цінностей, серед яких ціна самого життя та чи варта наука, слава чи влада того, щоб за них віддавати його.

Власну історію, трагедію Голокосту та Другої світової війни сміливо відтворюють у своїх творах такі найрепрезентативніші німецькі автори, як Крістіне Нестлінгер («Лети, хруще! Мій батько, кінець війни, Корн та я», автобіографічний роман 1973 р.), Мірьям Преслер («Малька Май», 2001 р.), Анне Вооргове («Вулиця Ліверпуль», 2007 р. та «Низовина», 2011 р.) та ін. Однак, очевидно, що в найбільшій мірі лише у XXI ст. німці спромоглися на реконструювання та опрацювання власної історії та історичних фактів XX ст. у дитячій літературі, але з перспективи вже постмодерного молодого читача, ведучи його передусім шляхом емоційного наповнення та підводячи знову ж таки до ідеї, що життя – найвища цінність людини, і жодні інтереси будь-яких держав не мають право посягати на нього.

У своїх книжках Анне Вооргове розкриває важливі історичні теми. Анне розглядає час, у якому сама вона не жила. У романі «Вулиця Ліверпуль» йдеться про переживання одинадцятирічної дівчинки з Берліна, яка незадовго до початку Другої світової війни прибуває до Лондона разом із мільйонами інших єврейських дітей, яких батьки «відправляли» у спеціальних «дитячих транспортах» (Kindertransport). Тема іншого її роману для дітей «Двадцять перше липня» – невдалий замах на Гітлера 20 липня 1944 р., внаслідок якого було засуджено до страти понад 200 чоловік та здійснено масові арешти по всій країні. У сучасній Німеччині учасників змови 20 липня вважають національними героями, які віддали своє життя за свободу.

Яскравими репрезентантами у подібному напрямку розвитку дитячої літератури в Україні є Грігор Тютюнник «Климко», Володимир Рутківський «Потерчата», Галина Малик «Злочинці з паралельного світу», Зірка Мензатюк «Як я руйнувала імперію», Володимир Арєнєв «Душниця» та «Порох із драконових кісток» та Роман Романишин і Андрій Лєсєв «Війна, що змінила Рондо» (Студія «Аграфка»). Їх книги презентують актуальний стиль, мова наративу лаконічна та зрозуміла сучасній дитині, інтенціональне наповнення відповідає досвіду читача різного віку. Вони несуть у собі актуальну та естетичну ретрансляцію історії та справжніх (безпафосних) почуттів та переживань подій, які в хронотопному вимірі сягають відомі події на широкому міжнародному просторі та в одному часі, хвилюючи увесь світ досі. Через це вони можуть претендувати увійти в площину інтернаціонального активного канону постмодерну, оскільки піднімають «наднаціональні» історичні теми, актуальні в рамках сучасних соціо-політичних та мультикультурних взаємозв'язків, та одночасно ілюструють жанрові модифікації традиційного літературного канону (за винятком «Аграфки», стиль ілюстрування якої чимось нагадує книжки з сучасного японського аніме, які спостерігаємо на вітринах у європейських книгарнях, традиційний канон відсутній повністю, натомість – абсолютна гарантія успіху у широкому колі сучасного читача-дитини, який через телебачення та Інтернет живе такими образами, новаторство в рамках українського літературного канону, на міжнародній платформі – цікаве подання теми). Окремо особливості активного канону сучасної української літератури для дітей та юнацтва досліджують фахівці та експерти Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва Лілія Овдійчук, Віталіна Кизилова, Наталя Марченко,

Лариса Лебедівна та ін. А Тетяна Качак нещодавно видала підручник «Українська література для дітей та юнацтва» (ВЦ «Академія»), у якому проілюструвала творчі тенденції понад 40 активних його творців.

Аналізуючи стан та зміни підліткових зацікавлень у літературі в Україні за останні роки (дослідження 2012 р., здійснене журналісткою Вікторією Сорокопуд; опитування, проведене підлітками серед підлітків на початку 2015 р. у рамках соціокультурного проєкту «Вся Україна Читає Дітям»; щотижневі зустрічі підлітків «Коло книжки» у Книгарні «Є», ініційовані волонтерами-пластунами та підтримані Анастасією Левковою у Львові), може стверджувати, що інтереси молодих читачів змінилися. Якщо, умовно кажучи, «до Майдану» переважали фантастика та фентезі (Толкін та Роулінг), то «після Майдану» спостерігаємо зростаючий інтерес, подібно як і у Європі, до реалістичної (історичної та біографічної), психологічної літератури (Еріх Марія Ремарк, Даніель Кіз, Іван Багряний). А оскільки, попри великий стрибок у свідомості молодого українського покоління, його розвиток перестрибує саму пропозицію для нього, то, як зазначила Анастасія Левкова в інтерв'ю для ЗІК: «Діти сказали, що література, яка видається спеціально для підлітків, їм нецікава, вони читають дорослі книги. Тому учасники самі обирають тему кожної зустрічі. А найкращим підлітковим автором є Еріх Марія Ремарк».

Цікаво, що актуальний та канонічний німецький письменник періоду після Першої Світової війни Еріх Марія Ремарк, змушений був покинути Німеччину, і про нього німці майже не згадують досі. Роман Ремарка «На Західному фронті без змін» антивоєнного спрямування, опублікований у 1929 р., став сенсацією в Німеччині. За рік було продано півтора мільйона примірників. Роман був перекладений іноземними мовами, за його мотивами в Голівуді у 1930 р. було знято кінострічку. Почалося цькування письменника націонал-соціалістами. Ремарк відкрито та іронічно висміював політику та ідеологію мілітарної стратегії та націоналізації Німеччини того часу: « – Як правильно: «Ми, німці, боїмося самого тільки Бога й більше нікого на світі» або: «Ми, німці, боїмося тільки Бога...?, – дозволяю собі подумати». Гітлер зарахував письменника до французьких євреїв Крамерів (саме так читається прізвище Ремарк з кінця наперед). По всій Німеччині видання Ремарка кидали у вогнище, звинувативши його в антипатріотизмі та пацифізмі. Пацифізм, що є ідеологією осуду будь-якої війни, відмови від неї як інструменту зовнішньої політики, часто переплутується для українців з інфантильністю в контексті сучасної інтерпретації європейської дипломатії та стриманості. Представники цієї ідеології, які стоять на позиції морального осуду будь-яких воєн, наполягають на необхідності мирного вирішення конфліктів між державами і народами. І, зрозуміло, вони не хочуть нести відповідальність за чужу агресію. І саме цю ідею закладають автори сучасної дитячої літератури з метою донести основні цінності: людяність, міжкультурну інтернаціональну толерантність, емоційну саморефлексію та життя людини як найвищу цінність.

Ремарк як канонічний письменник так і не повертається в Європу досі. Він – пасивний канон у Німеччині, тоді як в Україні – активний канон для підлітків сьогодні. Пасивний канон дитячої та підліткової літератури презентують тексти Урсули Вольфель, Петера Гертлінга, Крістіне Нестлінгер, Ренати Велш та ін., активний – твори Толкіна, Роулінг, Корнелії Функе, Анне Вооргове та ін.

Отже, за підсумками напрацювань Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва очевидно, що молодого читача сьогодні цікавить, за висловлюванням Катерини Міхаліциної, чесна література. В контексті останніх важких подій в Україні сучасні діти, обтяжені боєм та важкістю культурної пам'яті поколінь самотужки шукають власну правду між історичною «класикою» та потужним інформаційним техно-простором, у яко-

му проходить їх щоденне реальне життя.

Критерії до формування сучасного канону дитячої літератури, що спричинили і жанрові трансформації, – це спрощення (тут не можна ототожнювати із розумінням «збіднення») мови (лаконізм і доступність для розуміння згідно вікової психології). Однозначно відбулася зміна функціонального призначення літератури: література для дітей та юнацтва відійшла від дидактичної практики бути об'єктом для виховання, а також, з огляду на стрімкий розвиток цифрового світу (digital canon – термін за Марією Ніколаєвою), перестала бути джерелом інформації. А з досліджень корпусу текстів для дітей та юнацтва, які відповідають критеріям активного канону дитячої літератури, ми спостерігаємо за розмитістю кордонів між літературою для підлітків та літературою для дорослих.

Анна Журавльова,
асистент відділу «Інформація та бібліотека»
Goethe-Institut в Україні

КІНОПЕРЕГЛЯД ІЛЮСТРОВАНИХ КНИЖОК У БІБЛІОТЕЦІ: МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКА

Ключові слова: ілюстрована книжка, сприяння мовленнєвому розвитку, заохочення до мовленнєвої діяльності.

Матеріали для перегляду ілюстрованих книжок дають можливість проводити цікаві заходи зі сприяння інтересу до читання серед дітей 4-10 років, які не вимагають багато часу та зусиль для підготовки.

Переглядати ілюстровану книжку у колі дошкільнят та школярів молодших класів дуже непросто. Проте «Пакет матеріалів для перегляду ілюстрованих книжок на екрані» допомагає вирішити цю проблему. Ілюстрації проєктуються з DVD-програвача на екран. Переглядати ілюстровані книжки бажано у затемненому приміщенні, тому що таким чином можна створити сприятливу атмосферу для розуміння змісту книжки дітьми.

З дидактичної точки зору матеріали для перегляду ілюстрованих книжок на екрані пропонують нові чудові можливості. Наприклад, можна за допомогою окремих слайдів заохочувати дітей до діалогу і відтворювати з ними таким чином історію, що була переглянута. До матеріалів, передбачених безпосередньо для проведення кінопереглядів ілюстрованих книжок, додаються подальші методичні та дидактичні підказки, які можна застосовувати для перегляду окремих ілюстрованих книжок на екрані (в яких розглядаються, наприклад, організаційні питання щодо підготовки та проведення заходів).

Дітям потрібні книги, в яких вони зможуть ідентифікувати себе з героями історій, в яких вони стверджуються, входять у роль, підкорюють світ без загроз.

У дітей є питання про життя та світ. Вибираючи ілюстровану книгу доречно орієнтуватися на інтерес дитини, її актуальні питання та ситуації. Дитячі теми: дружба, сім'я, ідентичність, злоба, страх, розлучення тощо.

Приклад надійного комплекту «Ненажерлива гусениця». Організація інтерактивного заняття: налаштування – пазли, гра «Мемо», читання; завершення: повторення, підсумки, поробки на тему історії, малювання тощо.

Цільові групи:

Дошкільнята: 5–6 років; початкова школа: 1–2 класи; спецшколи, позашкільна освіта: 6–8 років.

Пакет матеріалів:

Ілюстрована книжка, DVD.

Автор матеріалів:

Зузанне Ройш.

Новинки інтерактивних книг зі звуковим олівцем Ting: <http://www.ting.eu/de/>.

Лариса Лісова,
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей»
Рівненської обласної ради

ЧИ СПРАВДІ «МИШКА» З'ЇДАЄ КНИЖКУ: ЧИТАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Маю звичку періодично ознайомлюватися з матеріалами видання «Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України». І нещодавно дуже мене втішила інформація, що нова шкільна програма літературного читання для учнів 4-х класів структурована за такими змістовними лініями: «Коло і тематика читання», «Формування і розвиток навичок читання», «Літературознавча пропедевтика», «Досвід читацької діяльності», що передбачає роботу з дитячими книжками [2]. Справді, кожен літературний твір є засобом формування читацьких умінь і навичок, розвитку мовленнєвих умінь, задоволення морально-етичних цінностей, виховання патріотичних почуттів тощо.

Водночас згадалася фраза з виступів Маргарити Славової і Світлани Стойчевої на тему «Коли мишка «з'їдає» книжку: про сучасного читача і дитячу літературу в Болгарії» в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Дитяче читання і дитяча книга в Центральній та Східній Європі: теорія і практика», що відбулася у Львові 28 квітня–02 травня 2010 року під час ІV «Форуму видавців – дітям». Обидва фахівці-доценти Пловдивського та Софійського університетів констатували: «Так чи інакше, не можна зневажати фактом, що в сучасному світі мишка «з'їдає» книжку, іншими словами – можливість дигіталізації суттєво трансформують традиційну книгу» (дигіталізація – переведення інформації в цифрову форму) [1]. Власне, ці слова змусили спробувати проаналізувати ситуацію і переконатися, чи є так насправді.

Бюджетні кошти на комплектування протягом останніх п'яти років (по 30-40 тис. грн щорічно) дозволили оновити книжковий фонд бібліотеки, що сприяло підвищенню авторитету закладу і притоку нових користувачів. Адже цілком зрозуміло, що в період загального зубожіння населення України і зменшення купівельної спроможності батьки активніше долучатимуться до використання фондів дитячих книгозбірень як корисних активів громади. Це вже ми реально бачимо сьогодні – щонеділі, у загальновихідний, але для бібліотеки робочий день, на абонементах вишиковуються черги батьків із дітьми, бажаючих узяти книги додому та переглянути в читальних залах цікаві журнали. Більшість сучасних батьків раді відірвати своїх нащадків від моніторів і повернути їх до друкованого слова на традиційних паперових носіях, які не завдають шкоди здоров'ю. Та й самим дітям, очевидно, інформація у цифровій формі стала занадто буденною.

Бібліотекарі постійно вивчають читацькі уподобання. З 2012 року на сторінці бібліотеки в соціальній мережі ВКонтакте подаються списки найпопулярніших книжок серед наших користувачів. Так протягом літа 2012 року найбільш запитуваними були видання: Роальд Дал «Чарлі і шоколадна фабрика», Діана Вінн Джонс «Мандрівний замок Хаула», Марина Павленко «Домовичок з палітрою», Лідія Чарська «Записки маленької гімназистки», Джеремі Стронг «Гармидер у школі», Джоан Ролінг «Гаррі Поттер та смертельні реліквії», Астрід Лінгрен «Пригоди Емілія з Льонеберги».

В 2014 році у відділі обслуговування дітей середнього та старшого шкільного віку функціонувала виставка-рейтинг «Книжкове дерево». Імпровізоване дерево було обвішане жовтими і червоними листочками. На жовтих листочках читачі писали назви тих видань, які є в нашій бібліотеці і дуже їм подобаються. Це книги К. Матюшкіної «Кіт да Вінчі», «Лапи вгору», «Віники лапати»; Дж. Стронга «Кімнатні пірати», «Ракета на чотирьох

лапах»; Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика»; В. Нестайка «Тореадори з Васюківки»; С. Гридін «Федько у пошуках чупакабри». На червоних листочках були записані твори, які діти хотіли б прочитати та, на жаль, вони відсутні в наших фондах. Серед них твори М. Гончарової «Чорна кішка в оранжевому листі», К. Матюшкіної «Вліпсики» та Кристенсена Ларса Собі «Цирк Кристенсена».

Книжкова виставка-рейтинг «Сам прочитав – тобі раджу» й книжкова виставка-порада «Тато, мама, я – читачів сім'я» засвідчили, що молодшим книгоманам найбільше до вподоби видання:

- Катя Матюшкіна, Катя Оковитая «Ги-ги, смішно»;
- Надійка Гербіш «Помаранчевий дарунок», «Пригоди у весняному саду»;
- Ніколь Надо «Каю. Я не голодний», «На добраніч!»;
- Роман Демчук «Дивошкола»;
- Олег Виноградов «Пригоди маленького мурашки Геші»;
- Катерина Бабкіна «Гарбузовий рік»;
- Роман Росіцький «Мешканці старого двору»;
- Леся Воронина «Слон на ім'я Гудзик»;
- Бригітта Венігер «Міко. Нові друзі»;
- Зірка Мензатюк «Як до жабок говорити»;
- Ганна Сілівончик «Щаслива пригода»;
- Наталія Дерев'яно «Казки для маленьких принцес»;
- Реджина Біцці «Курчатко в небі»;
- Едіт Несбіт «Книга Драконів»;
- Джеремі Стронг «Мій тато і зелений алігатор».

З 2015 року на сайті книгозбірні розміщується список «ТОП-20 найпопулярніших книг серед читачів нашої бібліотеки», який періодично оновлюється. В першому півріччі 2015 року лідерами були:

- Ізабель Абеді «Сенсаційний репортаж Лоли»;
- Юрій Брезан «Пригоди котика Мікоша»;
- Іан Вайброу «Геройська книжка Малого Вовчика»;
- Сашко Дерманський «Чудове чудовисько»;
- Марко Інноченті «Острів доктора Топіморта»;
- Оксана Луцківська «Солька і кухар Тара-пата»;
- Пауль Маар «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу»;
- Катя Матюшкіна «Кіт да Вінчі»;
- Лариса Ніцой «Страшне Страховисько»;
- Галина Пагутяк «Королівство»;
- Малгожата-Кароліна Пекарська «Клас пані Чайки»;
- Рік Ріордан «Персі Джексон та Викрадач блискавок»;
- Оксана Сайко «Новенька та інші історії»;
- Джеремі Стронг «Мій тато і зелений алігатор та інші історії»;
- Марія Ткачівська «Обережно, діти!»;
- Євген Філ «Божевільні канікули»;
- Світлана Ходос «Династія Жужиків»;
- Наталія Чуб «Бегемотик і зірочка»;
- Женев'єва Юр'є «Хитрий лис»;
- Туве Янсон «Країна Мумі-тролів» Кн. 1: Маленькі тролі і велика повіль».

Друге півріччя 2015 року і початок 2016 року засвідчили інтерес читачів до наступних видань:

- Майкл Бонд «Ведмежа на ім'я Падінгтон»;
- Наталя Вовк «Літачок-рятівничок»;
- Ле Франсуа Глоак «Ведмедики-медики»;
- Сергій Гридін «Не такий»;
- Роальд Дал «ВДВ (Великий Дружній Велетень)»;
- Роман Демчук «Рукавичка-чарівничка»;
- Сашко Дерманський «Крамничка тітоньки Мальви»;
- Андрій Кокотюха «Таємниця підводного човна»;
- Оксана Луцевська «Інший дім»;
- Зірка Мензатюк «Казочки-куцохвостики»;
- Люсі-Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів»;
- Свен Нордквіст «Петсон, Фіндус і переполох на городі»; «Різдво у Петсона»;
- Володимир Рутківський «Ганнуся. У гості до лісовика»;
- Мар'яна Савка «Босоніжки для стоніжки»;
- Джеремі Стронг «Канікули з близнятами»;
- Віктор Терен «Хлопчик з планети «Ч» та Вогняні Пси»;
- Кей Уманські «Тхнусія і помста гоблінів»;
- Наталія Чуб «Навіщо ходити до школи?»;
- Василь Чухліб «Неслухняний Гарбузик»;
- Наталія Щерба «Часодії. Часовий ключ».

Приємно констатувати факт, що до «кола дитячого читання», яке зазнало останнім часом деякого звуження до стану прагматичності, знову повертається художня література як українських, так і зарубіжних авторів; як класиків, так і нових талановитих імен. Наші діти ростуть та прагнуть потужних емоцій і незвичних переживань, шукають способи налагодження стосунків із ровесниками, батьками, оточуючим світом. Саме тому до переліку улюблених жанрів юних українців, як і дітей усього світу, входять казки, пригоди, фентезі, детективи, історії про життя сучасних школярів. Аналіз показує, що популярні книги серії про Тхнусю Кей Уманські, серії «Дівчатка Джаклін» Джаклін Вілсон, серії «Сестри-вампірки» Франциски Гейм, серії про Персі Джексона Ріка Ріордана, серії «Читання для реготання», міжавторського циклу пригодницьких романів «39 ключів», серії про комп'ютерного віруса Федька Сергія Гридін видавалися по 10-15-26-35-50 разів. Важко застати на полицях книги М.і С. Дяченків «Зло не має влади», «Королівська обіцянка», «Ключ від королівства» та видання серії «Читаємо з Вінкс». Для прикладу наведемо зростаючу статистику книговидачі на абонементі для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: 2013 р. – 8412 прим.; 2014 р. – 10324 прим.; 2015 р. – 12142 прим.

Хочеться зазначити, що на наші «книжкові ТОПи» звертають увагу й письменники. Ось листування в соцмережах із викладачем, науковцем, письменницею Марією Ткачівською: «Як мені приємно! Щойно випадково знайшла таку інформацію: «Обережно, діти!» належить до 20-ти найпопулярніших книг серед читачів Рівненської обласної бібліотеки для дітей». Бібліотека: «Пані Маріє, ваш роман «Обережно, діти!» дійсно користується великою популярністю серед користувачів-дітей нашої книгозбірні. Вони з задоволенням його читають і рекламують серед своїх ровесників. Бажаємо Вам творчої наснаги і з нетерпінням чекаємо на нові дитячі видання». Марія Ткачівська: «Дорогі друзі! Щиро-щиро дякую за такі теплі слова! Вони є для мене великою винагородою! Сердечно вдячна усім працівникам вашої книгозбірні і дітям, яким припала до душі моя книжечка! Безмежно тішуся, що ввійшла у двадцятку найпопулярніших книг серед ваших читачів! Це для мене велика честь! Передавайте від мене вашим колегам та діткам найщиріші вітання і найтепліші побажання зі святом Миколая та зі всіма прийдешніми святами! Хай

наступний рік буде для вас добрим, мирним, щасливим і благословенним! Дякую, що ви є!!»

Отже, наші спостереження і дослідження останніх років засвідчують, що насправді комп'ютерній «мишці» попри її старання аж ніяк не вдається з'їсти книжку, бо інтерес дітей до традиційної книги не згасає. Юне покоління, маючи доступ до величезного арсеналу сучасної техніки (планшети, електронні книги, нетбуки, багатофункціональні телефони), не фокусується лише на цифровому форматі і книжки не сумують на полицях стелажів. Хай завжди буде так!

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Славова М. Коли мишка «з'їдає» книжку : про сучасного читача і дитячу літературу в Болгарії / М. Славова, С. Стойчева // Дитяча книга і пропозиція читання в Східній Європі : зб. наук.- практ. ст. / упор. Е. Огар. — Київ, 2012. — С. 78-85.
2. Щодо методичних рекомендацій для учнів 4 та 7 класів загальноосвітніх навчальних закладів : лист МОН України від 10. 08. 2015 № 1/9-380 // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. — 2015. — № 9. — С. 21-88.

Тетяна Жайворонюк,
директор Миколаївської обласної бібліотеки для дітей імені В.О. Лягіна

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО: НОВИЙ ІМПУЛЬС РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК

Кожна дитина, незалежно від умов її розвитку, життя та соціальної належності, повинна вести повноцінне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють формуванню почуття впевненості в собі і забезпечують активну участь у житті суспільства.

Соціальне партнерство – один із основних напрямів діяльності бібліотек Миколаївської області, що обслуговують дітей. Цим обумовлена можливість співпраці з різними установами, організаціями, рухами.

Історично воно ґрунтується на традиційній взаємодії бібліотек, що обслуговують дітей, з іншими установами і закладами для проведення спільних заходів. Сьогодні традиції соціального партнерства отримали подальший розвиток.

Багатогранний та багатоаспектний характер соціального партнерства дозволяє класифікувати його види, залежно від цілей і напрямів:

- громадянське партнерство (взаємодія з органами влади);
- партнерство з освітніми закладами;
- партнерство з установами культури;
- партнерство із засобами масової інформації;
- з громадськими організаціями (творчими спілками, товариствами тощо);
- економічне партнерство (взаємовигідне співробітництво з підприємствами, бізнес-структурами, приватними підприємцями);
- партнерство з релігійними громадами і конфесіями;
- професійне партнерство (взаємодія бібліотек).

У діяльності бібліотек, що обслуговують дітей, присутні різні види соціального партнерства.

Більшість дитячих бібліотек Миколаївщини мають певну систему партнерських стосунків із громадськістю, які націлені на удосконалення культурно-просвітницької, профілактично-корекційної, соціально-реабілітаційної роботи з підростаючим поколінням.

Окремо треба виділити один із головних і перспективних напрямів взаємодії бібліотеки з соціальними партнерами, а саме роботу згідно з цільовими комплексними програмами.

Протягом останніх років бібліотеки для дітей розробляють і впроваджують цільові комплексні програми, проекти, які мають соціальну направленість та значущість, перспективність для культурного розвитку області. Реалізація цих програм обов'язково передбачає підтримку і взаємодію з соціальними партнерами.

Загалом у дитячих бібліотеках області діє понад 50 різноманітних творчих бібліотечних програм і проектів із різних напрямів бібліотечної роботи та соціальної адаптації дитини. Оптимальним є поєднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, бібліотек, закладів освіти, громадських організацій, представників бізнесу, спрямованих на заохочення юних громадян до активного читання; надання державної підтримки для поповнення бібліотечних фондів, видання книжкової продукції, що стимулюватиме інтерес до читання.

Наведу деякі приклади.

Обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна.

Довгострокові програми, такі як «За здоров'ям – до бібліотеки», «Обдаровані діти

– майбутня еліта нації», «Туристична Миколаївщина запрошує», мають рівноправними партнерами: Обласну організацію Товариства Червоного Хреста України, Обласний центр здоров'я, Миколаївські обласні організації спілок письменників і художників України, Обласний фонд культури України, Обласний і міський Палац творчості школярів, Департамент економічного розвитку, торгівлі та туризму Миколаївської облдержадміністрації.

Давнім соціальним партнером нашої бібліотеки є Інститут післядипломної освіти вчителів. Уже багато років фахівці бібліотеки беруть участь у проведенні обласних курсів підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів області.

З 2015 року Обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна стала активною учасницею у впровадженні пілотного проекту з медіаосвіти в Миколаївській області, а з 2016 – у діяльність бібліотеки почав впроваджуватися медіаосвітній проект «Сучасний учень і культура читання». В його реалізації безпосередню участь беруть фахівці Обласного інституту післядипломної освіти вчителів, провідні освітні заклади (муниципальний колегіум, гімназії № 1, 2, загальноосвітні школи міста), колеги з обласної бібліотеки для юнацтва, ЦБС для дітей та ЦБС для дорослих м. Миколаєва.

Центральна бібліотека для дітей м. Миколаєва має багатий досвід соціального партнерства. Так останніми роками бібліотека реалізує такі програми і проекти:

- Проект «Вікно в Америку для майбутніх лідерів».
- Соціальний проект «Бібліоковоркінг «Fly Family».
- «Сучасна модель фонду: вектори розвитку».
- Міська програма з медіаосвіти «Від медіаграмотності до медіакультури», мультимедійна програма ЦМБД та її філії «Спробуй знайти!».
- Проект з бібліотечної реклами та PR «Бібліотека на вустах громади».

Районні бібліотеки для дітей у своїй програмній діяльності також розвивають соціальне партнерство. Так, наприклад:

- Березанська РДБ у рамках програми «Повір у себе» співпрацює з Дитячим оздоровчим центром «Орлятко», районним Центром реабілітації дітей-інвалідів.
- Баштанська РДБ у рамках програми «Екологія природи – екологія душі» співпрацює з загальноосвітніми школами, гімназією, Державним підприємством «Баштанське лісове господарство», Баштанським міжрайонним управлінням водних ресурсів, районним краєзнавчим музеєм.
- Миколаївська РДБ у рамках валеологічної програми «Здоров'я дитини – багатство країни» проводить заходи в координації не тільки з районним відділом Червоного Хреста, а із залученням лікарів районної лікарні.

Обираючи шлях партнерської взаємодії в реалізації таких програм, і бібліотеки, і учасники співпраці не тільки вдосконалюють свою роботу, а й отримують визнання у суспільстві, підтримку і подальший імпульс активності у своїй діяльності.

Майже кожна бібліотека області, що обслуговує дітей, має свій досвід співпраці з соціальними партнерами в проведенні окремих спільних заходів, які направлені на сприяння ефективному вирішенню численних проблем, пов'язаних з дитинством.

Реальними партнерами бібліотек стали відділи та служби юстиції, у справах неповнолітніх, охорони здоров'я тощо. Надаючи регулярну інформаційну допомогу цим структурам, бібліотеки області, що обслуговують дітей, залучають їхніх представників до проведення різноманітних просвітницьких заходів, спрямованих на правове виховання дитячого населення, профілактику правопорушень, популяризацію здорового способу життя.

Так спеціалісти Арбузинського районного відділу внутрішніх справ, районного управління юстиції, служби у справах дітей райдержадміністрації на бібліотечних заходах зна-

йомлять юних читачів з основами правової освіти, розбирають ситуації, які найчастіше зустрічаються у побуті та у правовідносинах, в які вступає молодь на початку життєвого шляху. Цікаво були проведені правова альтанка «Дитинство в Україні», тренінг «Знай свої права – захисти себе».

При Березнегуватській РДБ уже 7 років поспіль діє правовий лекторій «Підліток і Закон», ведучим якого є головний спеціаліст районного відділу юстиції Г.В. Маланчук. Засідання лекторію проходять щомісяця протягом навчального року і присвячені таким темам, як «Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх», «Стан правопорядку серед підлітків у Березнегуватському районі».

Врадівська районна дитяча бібліотека до Міжнародного дня захисту дітей організувала районне свято «Щасливе дитинство моє». Партерами свята виступили: районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, відділ у справах сім'ї, молоді та спорту, служба у справах дітей, відділ культури спільно з аматорами художньої самодіяльності районного будинку культури.

Надійними партнерами дитячих бібліотек Миколаївської області у роботі з дітьми з обмеженими фізичними можливостями, з багатодітних та неповних сімей, дітьми-сиротами є районні товариства інвалідів, управління соціального захисту, центри соціально-психологічної реабілітації.

Цей напрямок роботи вже багато років поспіль є пріоритетним в дитячих бібліотеках міста Миколаєва.

Фахівці обласної бібліотеки для дітей є частими гостями у вихованців Державного комплексу соціальної реабілітації для дітей-інвалідів. 2015 року діти стали учасниками літературного компасу «Професії, які обирають нас, професії, які обираємо ми», екологічного репортажу «Чарівна сила води», поетичного альбому «Коли кризь розпач випнуться надії...» (до 80-річчя з дня народження Василя Симоненка), театралізованого літературного свята «Миколая величаємо – завітати до нас прохаємо».

З 2015 року бібліотека співпрацює з Центром психологічної підтримки «Долоньки». На базі бібліотеки відбуваються творчі зустрічі з дітьми-переселенцями та їхніми батьками. В організації заходів беруть участь професійні психологи Аліна Даніленко та Анна Цельм.

Були проведені заняття з дітьми із залученням методів арт-терапії, казкотерапії, бібліотерапії. Робили зайчика, ляльку-мотанку для дітей, яким так необхідне тепло та розуміння, а саме – вихованцям дитячого будинку м. Краматорська.

Напередодні Міжнародного дня інвалідів працівники Новоодеської РДБ відвідали Центр реабілітації дітей-інвалідів і разом із працівниками районного Будинку культури взяли участь у проведенні розважально-ігрової програми «Ти не один у світі».

Під час її проведення було оформлено виставку малюнків «Веселковий вернісаж». Ці малюнки створила дівчинка, хвора на дитячий церебральний параліч Анастасія Жилиєва. Настя не може ходити до школи, вона знаходиться на індивідуальному навчанні. Директор районного Центру реабілітації дітей-інвалідів нагородила Анастасію грамотою, а працівники районної дитячої бібліотеки подарували дівчинці набір гуаші.

Співпраця з екологічними службами дає можливість бібліотекам отримувати літературу відповідної тематики, залучати до бібліотечних заходів фахівців-екологів.

Так у читальній залі Очаківської районної дитячої бібліотеки була оформлена книжкова виставка на тему «З турботою про рідний край», яку підготували учні шкіл м. Очакова разом із провідним фахівцем з екоосвіти Регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» та Національного природного парку «Білобережжя Святослава» І. Форманюк.

У співробітництві бібліотек, що обслуговують дітей, із громадськими організаціями

відкриваються нові канали одержання інформації, з'являються можливості для залучення фахівців суспільних структур для вирішення наявних проблем, а також умови для включення дитячих бібліотек до сфери інтересів громадськості.

Так, у лютому 2016 року відбулася зустріч з учасниками Революції Гідності, скап-спілкування з волонтером Сергієм Маликом (м.Київ). Зустріч відбулася у форматі живої бібліотеки «Україна починається з тебе».

Важливою подією в культурному житті міста та області є щорічне проведення обласно-бібліотекою для дітей ім. В.О. Лягіна «Творчих звітів перед громадськістю».

2016 року такий звіт пройшов під назвою «Країна з ароматом книги». В ньому взяла участь: начальник обласного управління культури, національностей та релігій М.Ф. Дмитров, голова постійної комісії з питань культури, науки і освіти, сім'ї, молоді і спорту при Миколаївській обласній раді Н.В. Іванова, директор інституту післядипломної освіти вчителів В.І. Шуляр, а також читачі, їхні батьки, вчителі та вихователі шкіл, представники громадських організацій, з якими співпрацює обласна бібліотека.

Великим здобутком для подальшого покращення роботи бібліотек Миколаївської області, що обслуговують дітей, є робота над впровадженням масштабного проекту «Велике читання» (2010-2018 р. р.), затвердженого наказом управління культури, національностей і релігій Миколаївської облдержадміністрації.

Оптимальним тут є поєднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, бібліотек, закладів освіти, громадських організацій, спрямованих на заохочення юних громадян до активного читання; надання державної підтримки для поповнення бібліотечних фондів, видання книжкової продукції, що стимулюватиме інтерес до читання.

Проект передбачає співпрацю з партнерами:

- Департаментом освіти, науки та молоді Миколаївської ОДА, його міським та районними відділеннями;
- Миколаївським відділенням Національної спілки письменників України;
- книговидавничими та книгорозповсюджувальними організаціями;
- бібліотеками області, що обслуговують дітей;
- відокремленого підрозділу Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв;
- Миколаївським палацом творчості учнів;
- клубними закладами області.

Шостий рік поспіль значною подією є презентація дитячої літератури, виданої Миколаївськими видавництвами. В стінах обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна щороку відбувається «Бенефіс дитячої книги», який проходить у рамках виставки місцевих видавництв «Миколаївська книга». У заході беруть участь місцеві книговидавництва та автори книг.

Веселинівська РДБ щорічно проводить акцію «Книга від депутата». Акції проводяться під час установчих сесій Веселинівської селищної ради та Веселинівської районної ради. Більшість із новообраних депутатів із розумінням поставилися до проблеми бібліотеки щодо наповнення її фондів новою літературою. В результаті цих акцій депутати придбали для бібліотек району нові книги на суму 1767 грн. Нові книги під час акції вручив бібліотеці веселинівський підприємець С. Кучеренко, котрий подарував 12 книг серії «Хрестоматія школяра».

У рамках культурно-просвітницької роботи активно співпрацюють районні дитячі бібліотеки області з Центрами соціальних служб із метою створення комфортних інформаційних умов для організації сімейного читання та виховання у кожної дитини родинно-побутової культури. Розвиткові цього напрямку співпраці сприяє організація та проведення сімейних фестивалів та марафонів (Арбузинська РДБ), родинних свят (Сні-

гурівська РДБ), сімейних свят-конкурсів (Березнегуватська РДБ), Днів матері (Казанківська РДБ), Днів родини (Дитяча бібліотека КЗ «Бібліотечна мережа м. Вознесенська»).

Тиждень дитячого читання – традиційне свято в бібліотеках для дітей Миколаївщини. Щороку воно знаходить підтримку в організації і проведенні від державних органів влади та громадських організацій.

2015 року урочисте відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання належало саме Миколаївській обласній бібліотеці для дітей ім. В.О.Лягіна. Почесними гостями свята були провідні фахівці Національної бібліотеки України для дітей та директор Національного видавництва дитячої літератури «Веселка» О.О. Бондаренко.

Організацію Тижня підтримало управління культури, національностей та релігій облдержадміністрації та колектив Палацу творчості учнів м. Миколаєва.

За традицією Тижні дитячого читання щороку урочисто відкриваються в одному із районів області. Їхня організація завжди знаходить підтримку у районній владі, відділів культури, клубних закладів, громадських організацій.

Соціальне партнерство допомагає змінити суспільне уявлення про діяльність бібліотек, що обслуговують читачів-дітей. Співпраця із засобами масової інформації, які є по суті інформаційними партнерами бібліотек – необхідна умова створення нового образу бібліотеки і привабливості її послуг. Таким чином:

- формується позитивний інформаційний образ дитячої бібліотеки
- робить її більш відкритою для мешканців міста або села
- підвищує її авторитет як культурно-інформаційного закладу
- вона стає достойним партнером у вирішенні певних соціальних питань.

Дитячі бібліотеки Миколаївщини давно заручилися підтримкою місцевих газет, котрі працюють у онлайн-режимі. Саме в них широко висвітлюються актуальні події бібліотечного життя міста та області.

Працівники Обласної бібліотеки для дітей та ЦБС для дітей м. Миколаєва активно використовують таку дієву рекламну форму, як віртуальну відеорекламу. За допомогою створених відеороликів рекламувалися нові книги, акції, заходи, що відбувалися в бібліотечній мережі. Така реклама використовується в наданні інформації читачам, у поздоровленнях колективу зі святами, для популяризації різноманітної літератури.

Інформація розміщується на власних бібліотечних веб-сайтах.

2016 року започатковано цикл передач на телеканалі «Миколаїв».

З метою поліпшення іміджу районні дитячі бібліотеки для дітей активно висвітлюють у ЗМІ власну діяльність, здобутки, різноманітний спектр бібліотечних послуг.

Так, наприклад, розміщуючи бібліотечну рекламу у місцевій газеті «Сланецький вісник», працівники Єланецької РДБ протягом літа щоп'ятниці запрошували юних читачів на алею біля бібліотеки для участі в різноманітних заходах, які закінчувалися переглядом екранізацій відомих дитячих книг.

Визначною подією є випуск інформаційно-аналітичного бюлетеня «Бібліосайтик», який створюють для читачів фахівці Баштанської РДБ. Власна газета є у Миколаївській обласній бібліотечній асоціації – «БібліоАС», на сторінках якої постійно висвітлюється інформація про роботу дитячих бібліотек області.

Серед найбільш вагомих заходів щодо підвищення кваліфікації працівників ЦБС для дітей м. Миколаєва у 2015 р. є фокус-конференція «Нова стратегія інтеграції бібліотеки в ЗМІ та соціальні мережі як складова її позитивного іміджу». Результатами заходу стала «Концепція спільних дій ЗМІ та бібліотечних установ». До участі в конференції були запрошені керівники органів влади, керівники галузі, провідні ЗМІ міста, їхні очільники, а також представники Коледжу преси і телебачення.

Соціальне партнерство бібліотек передбачає також професійне партнерство – взаємодія бібліотек різних систем і відомств. Передусім, це спільні заходи з підвищення кваліфікації та участь у корпоративних проєктах.

Допомога в оновленні знань бібліотечних спеціалістів та інших категорій фахівців, спрямування їх на підвищення якості та комфортності обслуговування користувачів-дітей надавалася шляхом проведення таких заходів, в яких брали участь колеги з дитячих бібліотек України, освітніх закладів.

Це були:

- Форум бібліотекарів Півдня України «Бібліотека XXI ст.: освітній та практичний вектори».
- Міжрегіональний ярмарок бібліотечних інновацій у форматі майстер-класу «Інноватика-2015» за участю Національної бібліотеки України для дітей, Херсонської та Полтавської ОДБ, Ізмаїльської РДБ Одеської області.
- Обласний семінар-практикум «Бібліотека для дітей – сучасний ресурс освіти і розвитку дітей в інформаційному світі».
- Вїзні професійні заходи «День обласної бібліотеки для дітей у...» (Очаківська, Снігурівська ЦБС, Кир'яківська сільська б/ф Миколаївської ЦБС).
- Бібліотечний квіт «Дитяча бібліотека і літературна освіта школярів» для викладачів зарубіжної літератури загальноосвітніх шкіл області.
- Професійна екскурсія «Метаморфози бібліотечного середовища». В рамках навчально-професійного візиту переможців програми «Бібліоміст» для публічних бібліотек «Бібліотеки Миколаївщини: модельний формат розвитку».
- У червні Березанська районна бібліотека приймала гостей, учасників VI Міжрегіонального ярмарку бібліотечних інновацій «БібліоКре@тив-2015». Працівниками районної бібліотеки для дітей було представлено флеш-презентацію досвіду роботи під назвою «Бібліотечний простір для розвитку інтелектуального та творчого потенціалу дитини: сучасні послуги для дітей», під час якої проведена ознайомча екскурсія з діяльністю бібліотеки у вигляді живого журналу. Гостям була презентована інноваційна ідея «на продаж» від Березанської РДБ. Атмосфера живого спілкування спонукала до взаємного обміну творчими ідеями та обміну досвідом з колегами.

Одна з найпопулярніших сучасних форм партнерства – волонтерство. Останнім часом дитячі бібліотеки Миколаївщини приєдналися до багатьох волонтерських акцій, таких як:

- «Листи на передову»;
- «Подарунки для дітей переселенців»;
- «Акція по збору книг для дітей із м. Маріуполя» (спільно з «Фондом допомоги мирним раненим и семьям погибших»).

Але на шляху побудови соціального партнерства у бібліотек є певні труднощі. Далеко не всі працівники бібліотек володіють методологією розвитку дієвого соціального партнерства, не завжди вміло вибудовують стратегію співробітництва і чітко визначають, чим може бути корисна та чи інша організація для самої бібліотеки.

Бібліотечні працівники повинні усвідомлювати, які цілі переслідує соціальне партнерство, а саме: впровадження інновацій у діяльність бібліотек, здійснення соціально значущих проєктів, адаптація до зовнішнього середовища, поповнення фінансових, матеріальних, інформаційних ресурсів.

Таким чином обумовлення, розвиток і вирішення вищеперелічених проблем для покращення співпраці з соціальними партнерами надасть роботі бібліотек для дітей системного характеру в суспільному вирішенні соціально значущих питань, пов'язаних із дитинством.

Наталія Граніч,
директор Волинської обласної бібліотеки для дітей

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ТА СТАБІЛЬНОЇ РОБОТИ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК

Анотація: у статті розкривається одна з ефективних інноваційних технологій – проєктна діяльність, що підвищує інтерес сучасної дитини до читання, спрямовує його на створення позитивного іміджу читача, виховання у дітей відповідального ставлення до свого розвитку, створює атмосферу співтворчості бібліотекарів та користувачів бібліотек, навчає толерантному ставленню до чужої думки та креативному підходу до вирішення питань.

Бібліотека як соціокультурний центр, осередок духовної та просвітницької роботи сприяє вихованню розвинених, освічених, соціально активних й національно свідомих молодих людей, формування у них інтелектуального потенціалу через популяризацію літератури, рідної мови, культури, історії в контексті сучасного розвитку країни. Провідним у роботі є і залишається прищеплення любові до книги, культури читання, уміння користуватися бібліотекою. Коли читач вільно орієнтується в інформаційному просторі, він зможе почерпнути для себе максимум потрібної інформації, що в свою чергу створить нові можливості для розвитку особистості. Тому бібліотека здійснює пошук оптимальних шляхів зацікавлення дітей та молоді книгою, спонукання до творчості, самостійності, підвищення розумової активності.

Великого значення бібліотека надає проєктній діяльності, як одному з чинників активної роботи з книгою та іншими носіями інформації, просування інформаційних ресурсів, культури читання серед громад міст і сіл нашої області. Проєктна діяльність бібліотеки різноманітна, вона передбачає:

- популяризацію читання;
- творчий розвиток дітей;
- співпрацю з громадськими організаціями, установами освіти та науки, творчими спілками;
- навчання основам комп'ютерної грамотності та програмування;
- просування євроінтеграційних процесів;
- організацію дозвіллевої діяльності школярів та дошкільників.

Одним із найперших і найтриваліших проєктів, що був започаткований 1994 року, став обласний літературний конкурс на кращий власний поетичний чи прозовий твір серед учнів 1-11 класів «Думи і мрії». Завданням проєкту є:

- залучення школярів області до творчості;
- виявлення творчо-обдарованих дітей;
- активізація та підтримка розвитку діяльності літературних об'єднань, гуртків;
- поживлення роботи дитячих та шкільних бібліотек.

Назву конкурсу дала поетична збірка Лесі Українки «Думи і мрії», що побачила світ у Львові 1899 року. 2014 року конкурс відзначив своє двадцятиліття. За весь час проведення в ньому взяли участь понад п'ять тисяч дітей із різних куточків Волині. До учасників конкурсу застосовується вікова диференціація. Конкурс проводиться у трьох вікових категоріях:

- учні 1-4, 5-9, 10-11 класів.

За результатами творчих змагань видано три поетичних збірки творів переможців «Сходи» (1994 р.), «Таємниця неба» (2001 р.), «Акорди березня» (2014 р.). П'ятеро пе-

реможців конкурсу (Олена Пашук, Софія Стасюк, Вікторія Литвак, Наталія Шульська, Любов Хвас) стали членами Національної спілки письменників України, лауреатами престижних премій, мають власні книги. Ідею конкурсу підхопила Волинська державна обласна універсальна наукова бібліотека імені Олени Пчілки, заснувавши 2002 року обласний літературний конкурс для молодих авторів «Неповторність».

1995 року з'явився новий творчий проект «Казку складаю сам» для учнів 1-9 класів із віковою диференціацією: учні 1-4 та 5-9 класів. Мета проекту мало чим відрізнялася від попереднього, але він розширив творчу амплітуду для юних конкурсантів, запропонувавши їм такий вид художньої прози як казка. Художній аналіз творів показав, що більшість дітей використовували фантастичні події про тварин та рослин, надаючи їм людських рис, певну нішу посіли соціально-побутові історії, переважно про діда і бабу, родинні стосунки між братами і сестрами. Найголовніше діти усвідомили – в казці повинно перемагати добро. Конкурс виявився довгожителем, здобув інтерес серед юних письменників-казкарів, і минулого року також відзначив своє двадцятиріччя.

Слід зазначити, що зважаючи на останні політичні події в країні, розширився діапазон патріотичної казки, де головним героєм стала Україна як уособлення нескореності, боротьби за справедливість, національну гідність, свободу. За результатами конкурсу видано збірку казок «Казка про рідний край».

Бібліотека працює над реалізацією менш гучних, але також важливих проектів. «Літо з книгою» – програма комплексного забезпечення інформаційним ресурсом дітей під час довготривалих літніх канікул. Програму складають два модулі. Перший – обслуговування читачів у стінах бібліотеки. Тут важливою складовою є робота з пришкільними таборами (їх у Луцьку – 26), тісна співпраця з педагогічним складом ЗОШ та гімназій міста. Ігрові, пізнавально-розважальні, частково учбові цикли заходів дають позитивну динаміку у дозвіллево-виховному процесі. Бібліотека надає свої послуги через нові інноваційні форми популяризації інформаційного продукту, такі як: арт і етномозаїки, поетичні акції, експозиції, фольк-ревю, бесіди-естафети, флешмоби, інсталяції, онлайн-конкурси.

Другий модуль – обслуговування дітей у заміських оздоровчих таборах. Працівники бібліотеки налагоджують бібліотечне обслуговування у трьох таборах відпочинку, беруть активну участь у соціокультурній діяльності, організації виховного процесу. Слід зазначити, що таким чином ми надаємо свої послуги дітям, які проживають у різних куточках області, що для нас є дуже важливим аспектом як для обласної установи.

Заслугове на увагу навчально-розважальний проект «Родинний вихідний «З бібліотекою разом», започаткований 1 червня 2013 року до Міжнародного дня захисту дітей. Метою проекту є:

- організація змістовного дозвілля дітей;
- залучення родин до спільного організованого проведення часу;
- розвиток творчих здібностей учасників;
- проведення безкоштовних майстер-класів різної тематики;
- позиціонування бібліотеки як безпечної, дружньої до дитини установи.

Партнером «Родинного вихідного» став магазин солодощів «Кондитерська хата». Ефективними популярними формами дозвілля дітей були: голосні читання, ігри, найрізноманітніші вікторини, конкурси, перегляди мультфільмів. Активні ігри стали хорошим засобом організації емоційного спілкування читачів та стимулом для пізнавальної діяльності.

Своєрідним символом проекту став мультиплікаційний персонаж Губка Боб. Моніторинг дитячих уподобань привів саме до такого рішення. 2013 року зі ста респондентів 62% визнали його улюбленим та найцікавішим героєм із запропонованих. Відповід-

но, Панда Кунг-Фу набрав 23%, Котигорошко – 12%, а Івасик Телесик – 3%. «Родинний вихідний із Губкою Бобом» був широко розрекламований завдяки тісній співпраці з Волинською ОДТРК. Було створено ряд цікавих сюжетів у передачах «Дитячий світ» та «Ранок Нової Волині». Використання ігрових персонажів приваблює дітей, через них можна провести необхідну інформаційну роботу, популяризацію читання, залучення до потрібної книги, адже діти довіряють своєму улюбленцю і його приклад є наслідуваним.

Сучасні ритми життя вимагають розширення кола партнерів бібліотеки та тісної співпраці з різноманітними структурами. Наша бібліотека стала переможцем проекту «Партнерство бізнесу та бібліотек», організованого програмою «Бібліоміст» спільно з центром «Розвиток КСВ», що дало можливість залучити до співпраці бізнес. Ще одним партнером «Родинного вихідного» стала мережа сімейних кафе «Дядя Pizza» у місті Луцьку. А сам родинний вихідний здобув назву «Веселий кухар». Разом із назвою змінився і напрям роботи з дітьми. Тепер дітей розважав «Дядя Pizza», а самі читачі із задоволенням дізнавалися найцікавіші факти про їжу, правила здорового харчування, цілющі властивості меду, квасу, води тощо.

Проект «Родинний вихідний «Із бібліотекою разом» триває понад два роки і плідно розвивається. Сьогодні це – майстер-класи з виготовлення поробок власними руками в різних мистецьких техніках (паперопластика, оригамі, квілінг, витинанка, аплікація з круп, декупаж, ліплення з пластиліну, флористика, мозаїка), діти вчаться створювати композиції з об'ємних та площинних зображень, розвивають дрібну моторику рук, тактильні відчуття. При кожній зміні формату проекту – головним атрибутом його є книга, за допомогою якої ми відроджуємо читання, зокрема сімейне.

З 2014 року бібліотека спільно з громадським об'єднанням «Чумацький віз» реалізує літературно-просвітницький проект «Світ пограниччя», метою якого є поглиблене знайомство з національними надбаннями держав, що граничать із Волинню, долучення дітей до соціокультурних досягнень Польщі та інших європейських країн. Проект передбачає цикли літературно-мистецьких заходів за творчістю Януша Корчака, Чеслава Мілоша, Кшиштофа Зануссі, Віслави Шимборської та інших діячів єврокультури. Нещодавно відбулася презентація поетичної збірки консула Республіки Польща у Луцьку Кшиштофа Савіцкі «Околиці світу». В рамках проекту діє безкоштовна студія з вивчення польської мови для трьох вікових категорій.

Реалії інформаційного суспільства вимагають від бібліотеки мобільності, готовності й здатності працювати в умовах тотальної комп'ютеризації та інформатизації. Фахівці бібліотеки шукають нових форм популяризації читання та книги. Волинська ОДБ брала участь в Ярмарку бібліотечних інновацій, організованого «Бібліомостом» спільно з Міністерством культури України та Українською бібліотечною асоціацією та стала переможцем «Бібліокінофесту» – за відеоролик «В бібліотеці читають навіть хом'яки».

В статті представлено п'ять робочих проектів, але бібліотека реалізує й інші багаторічні програми, які користуються популярністю у читачів та бібліотекарів – «Волинь читає дітям» (у рамках національного проекту «Україна читає дітям»), «Бібліотека їде в гості», «Бібліотека приймає гостей», «Стань вище — читай», «Книга дитячих мрій» тощо. Успіх проектів забезпечує регулярна робота з журналістами ЗМІ та телерадіокомпаніями.

Проектна діяльність бібліотеки засвідчує про широкі можливості з просування читання серед дітей за допомогою різних методів та форм, які дозволяють впроваджувати традиційні та новітні підходи до популяризації інформаційних ресурсів, найважливішим та найуспішнішим з яких є книга.

Людмила Страйгородська,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу історії освіти
ДНПБ України імені Василя Сухомлинського

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито інформаційно-бібліографічну діяльність ДНПБ України імені Василя Сухомлинського на прикладі науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України» (2007-2014), вип. 2. Висвітлено роль галузевої книгозбірні у формуванні читацької компетентності в соціокультурному просторі держави.

Ключові слова: ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського, дошкільна освіта, науково-інформаційна діяльність, науково-допоміжний покажчик, читання.

Побудова системи високоякісної, конкурентоздатної освіти є першочерговим завданням для стабільності національного соціокультурного розвитку держави. Дошкільна освіта як обов'язкова первинна складова безперервної освіти в Україні визначає та підкреслює необхідність створення сприятливих умов для розгортання творчих можливостей педагога, збереження дитячої субкультури, збалансованості психічного та соціального розвитку дошкільників. Основним призначенням дошкільного закладу є навчити дитину науці життя, сформуванню вміння жити у злагоді з довкіллям і собою, закласти фундамент особистісної культури, основи життєвої компетентності.

З метою ефективного запровадження визначених цілей та завдань, що постають перед дошкільною освітою, є відповідний рівень науково-інформаційного, методичного і бібліографічного забезпечення. Провідна роль у цьому належить галузевим науковим закладам та книгозбірням.

Головною науковою установою для створення та забезпечення світовими й вітчизняними інформаційними ресурсами освітан є Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. Першочергове її завдання – інформаційне забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної освіти, науки й практики фахових потреб науковців освітянської галузі України; сприяння здійсненню наукових досліджень у галузі педагогіки, психології тощо.

Важливою складовою інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу є бібліографічні покажчики, які забезпечують якість інноваційного розвитку вітчизняної освіти і науки. На допомогу педагогам-практикам та науковцям фахівцями бібліотеки готуються науково-допоміжні бібліографічні покажчики, які найбільш повно відображають масив друкованої продукції з різних актуальних проблем освітянської галузі.

У 2016 році провідними науковцями ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського розпочато роботу над другим випуском науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України», де вперше були висвітлені питання дошкільля в Україні з урахуванням сучасних тенденцій. При формуванні змісту покажчика враховані найбільш актуальні структурні компоненти й особливості дошкільної педагогіки та освіти. На даному етапі підготовки він містить близько 3000 бібліографічних записів, які згруповано у чотирнадцяти розділах.

Питання нормативно-правового та організаційно-методичного забезпечення системи дошкільної освіти в Україні розкрито у першому розділі, де подано основні матеріали

й документи в галузі дошкільної освіти і виховання, які згруповано відповідно до принципу верховенства права.

Зміст другого розділу «Становлення і розвиток дошкільної педагогіки як науки» становлять публікації, які розкривають основні тенденції розвитку ідей дошкільної освіти в Україні; спадщину та основні здобутки відомих вітчизняних і зарубіжних учених, які працювали у царині дошкільної педагогіки.

Третій розділ «Сучасний стан дошкільної освіти: тенденції, перспективи, інновації» відображає інформацію про сьогодення дошкільної освіти, інновації, ідеї, напрацювання та перспективи.

Найбільш розширеним є четвертий розділ «Зміст дошкільної освіти», який містить чотирнадцять підрозділів, що детально розкривають зміст за різними напрямками формування дитини дошкільного віку. Бібліографічні записи інформують про організацію навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах за особистісно орієнтованою моделлю, основні принципи та вимоги до змісту сучасної дошкільної освіти.

Особливої уваги заслуговують підрозділи про інтелектуальний та мовленнєвий розвиток. Вони містять інформацію, що розкриває проблеми інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку, особливості становлення і розвитку мовлення, які безпосередньо пов'язані із дитячим читанням. Актуальними є педагогічні завдання і методики щодо навчання дітей грамотності, письма, лічби, розв'язування математичних завдань, основам читання, вміння аналізувати текст і виробити звичку й любов до книги. На жаль, нині, в час комп'ютерних технологій, інтерес до друкованого слова в нашій державі знижується, але як відомо, саме читання формує в дитини мову, вміння говорити й висловлювати свою думку тощо.

Одним із основних завдань сучасної освіти є соціалізація дитини, її розвиток, навчання та виховання, підготовка до активного, самостійного життя у суспільстві й адаптацію в різноманітних соціальних закладах. Цю проблему відображено у матеріалах п'ятого розділу «Соціально-комунікативний розвиток дошкільника».

Окремим напрямом у педагогічній науці як складне психологічне явище, невіддільне від особистості, є обдарованість дитини. На допомогу виявленню та максимальному розвитку здібностей дошкільників зібрано інформацію у шостому розділі «Обдарована дитина дошкільного віку».

Сьомий розділ має назву «Навчання та виховання дітей з особливими потребами», де вміщено матеріали, які розкривають особливості виховання дітей з обмеженими можливостями для повноцінного сприйняття ними оточуючого світу. Навчання і виховання таких дітей спрямовано на коригування їхніх недоліків, зростання у загальному розвитку і соціалізації.

Розбудова дошкільної освіти є досить складним пріоритетним напрямом, який перетинається з різноманітними аспектами загальної та соціальної педагогіки, вікової і педагогічної психології, соціології, соціальної роботи. Інформацію про психолого-педагогічні основи розвитку дитини дошкільного віку подано у восьмому розділі.

Питання взаємовідносин у родині відображає дев'ятий розділ, в якому вміщено бібліографічні матеріали про домашнє та сімейне виховання дітей дошкільного віку, взаємозв'язок між сім'єю й дошкільним закладом у вихованні різнобічно і гармонійно розвиненої особистості.

Десятий розділ «Програмно-методичне забезпечення діяльності дошкільних закладів України» містить відомості щодо програм розвитку, методичні розробки та рекомендації виховання і навчання дошкільників. Узагальнено розробки технологій розвитку у дошкільника особистісних якостей, різних форм активності, формування основних видів діяльності: ігрової, трудової, образотворчої, музичної, комунікативної, навчальної.

Типи дошкільних закладів, їхні функції, актуальні проблеми вдосконалення управління навчальними закладами, моніторинг якості їхньої діяльності розкрито в одинадцятому розділі «Управління та інтеграція в системі дошкільної освіти. Проектна діяльність».

Ефективність навчально-виховного процесу в дошкільному закладі в повній мірі залежить від професіоналізму педагога, який має володіти інноваційними технологіями, новими методами організації життєдіяльності дитини. Література з питань підготовки, підвищення кваліфікації, самоосвіти працівників дошкільної сфери зібрана в дванадцятому розділі «Професійна підготовка педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації».

Тринадцятий розділ «Наступність і перспективність у вихованні та навчанні дітей дошкільного й молодшого шкільного віку» висвітлює інформацію про публікації, що відображають зв'язок різних ланок освіти та перехід від однієї до наступної, підходи до таких аспектів, як «шкільна зрілість», «готовність до школи», вимоги до організації виховної діяльності з подальшими перспективами.

На шляху України до євроінтеграції актуальним є ознайомлення, вивчення та аналіз досвіду розвинутих країн. «Зарубіжний досвід дошкільної освіти» – таку назву має останній чотирнадцятий розділ, який висвітлює дошкільну освіту та новації зарубіжних країн.

Комплексна діяльність науковців ДНПБ імені В.О. Сухомлинського займає чільне місце у формуванні науково-інформаційного та бібліографічного забезпеченні освітньої галузі і суміжних наук. Бібліотека активно долучається до основних педагогічних проблем, серед яких і дитяче читання, а саме як провідний методичний центр шкільних бібліотек систематично організовує заходи щодо популяризації книги, актуалізує проблеми читання дітей дошкільного віку, проводить різноманітні заходи тощо.

Науково-допоміжний бібліографічний показник «Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України» (2007-2014) призначено для наукових працівників, дослідників, викладачів, студентів, аспірантів, керівників дошкільних навчальних закладів. Видання є незамінним, актуальним і корисним для вихователів, методистів при популяризації навчання, книги, формуванні читацької компетентності в умовах сьогодення, адже важливо з раннього віку формувати у дитини ціннісне ставлення до книжки, як носія знань. Активна взаємодія дитячих садків, шкіл, бібліотек, батьків та належна науково-інформаційна і бібліотечно-бібліографічна забезпеченість надасть змогу подолати цю проблему. Незмінними і актуальними завжди були і залишаються слова видатного педагога В. Сухомлинського: «Читання – це віконце, крізь яке діти бачать, пізнають світ і самих себе».

Оксана Матвійчук,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики суспільно-гуманітарної
освіти та виховання, кандидат педагогічних наук
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ВАРІАНТ ВІДПОВІДІ НА ПИТАННЯ «НАВІЩО ЧИТАТИ?»

В умовах розвитку інформаційного суспільства часто постають питання: навіщо читати книгу, чи є майбутнє у книги, як потрібно читати книгу? «Я підтримую думку, що Бог відкрив себе людям через посередників тисяч великих і чистих душ, думки яких наповнюють усі наші бібліотеки», – підкреслював англійський письменник Сендерленд. «У минулі часи книги писали письменники, а читали читачі. Зараз книги пишуть читачі, а не читає ніхто», – зазначав Оскар Уайльд [4]. «Не змушуйте нікого читати: якщо людина не читає, їй самій від того гірше», – зазначає українська поетеса Ліна Костенко. Читання може зробити людину розумнішою, до того ж воно дозволяє тренувати пізнавальні здібності мозку, – висновки за результатами науковців-дослідників із багатьох університетів світу.

Разом із тим, варто зазначити, що читання нічим не захищене від руйнівного впливу часу (усе забувається). Ніхто не може сказати точно, скільки самого «читання» потрібно людині, чи існують які-небудь норми і чому хтось дуже боїться «перечитати зайве», а хтось і дня не може прожити без книги чи газети. Поняття «читання» залишається неоднозначним, багатоаспектним. На думку Я. Шафіра, читання розглядається двоюко, як засіб відволікання від дійсності, як розрадік. Найбільш яскраво таке ставлення до книги та читання продемонстрував Ф. Петрарка: «Я завжди шукав усамітнення життя, знайшов його лише в книзі, яка цінніше золота, срібла, перлів».... «Любити читання – це обмінювати години нудьги, які є неминучими в житті, на години великої насолоди», – Ш. Монтеск'є... [8].

«Читання не суперечить життю. Воно – саме життя, життя значно серйозніше, не таке жорстоке, не таке фривольне, значно триваліше, більш горде і менш марнославне, досить часто з усіма слабкими сторонами гордості, сором'язливістю, мовчанням, відступом. Читання нічому не служить. Саме тому воно така велика річ. Ми читаємо власне тому, що воно нічому і нікому не служить» [7].

Окремо слід виділити поняття «дитяче читання» – виховання книгою, найтонший і найсильніший – поряд зі словом учителя та бібліотекаря – засіб впливу на душу дитини й підлітка. «Що нас особливо турбує, так це те, щоб книжка залишалася і завжди була провідною силою виховання, щоб найголовнішою духовною потребою людини було читання», – писав В.О. Сухомлинський.

Інший погляд на читання, який відзначає Я. Шафір, – психологічно пасивний стан. Найбільш яскраво продемонстрував такий стан процесу читання Шопенгауер, зокрема він зазначав, що «читаючи ми надаємо вести нашій думці іншому. Читати варто тільки тоді, коли зубожіє джерело власних думок. Гнати власні думки, щоб взятися за книгу все одно, що бігти від справжньої природи милуватися гербаріями, чи розглядати гравюри. Читати – значить думати чужою головою замість своєї. Коли ми читаємо, за нас думає інший, ми лише відтворюємо його розумовий процес. Ця справа схожа на те, коли при навчанні письму учень обводить накреслені букви, які олівцем записав учитель»... [8].

Такі різні точки зору мають як своїх прихильників, так і опонентів. Відповідей на питання «Навіщо я читаю?» досить багато. Ми поділяємо думку Шарля Данцига, що читан-

ня – процес настільки ж природний, що й ходіння. Сам процес читання потребує внутрішнього зосередження [7].

У всі часи, незалежно від мов, історій, політик, ментальних світоглядів особистість, спрагла до світо-себе-відкриття, шукала (очима/руками/духом) текст, що міг би дозволити їй долати часо-просторові координати буденності. Тому читач «нагадує мандрівника, що легко долає й водночас стирає будь-які межі між дійсністю та текстуальністю». Виховання текстом – це не намір автора щось ствердити чи заперечити читачеві, це радше реалізація мотиваційної риторичності – не вимагаючи відповідей, надихнути читача до відповідальності, до вибору, до прийняття меж і можливостей власної свободи. Кожен текст може реформувати читача [4; 9].

Безумовно, присилити дорослу людину читати неможливо та це й не потрібно. Залучення до читання є дуже складним завданням, вирішувати яке не слід вольовим шляхом: примусити читати – неможливо, а «заразити» читанням – можна. Актуальним є це питання і для шкільних та дитячих бібліотек, які є першими майданчиками залучення дитини до читання, заслуговує на увагу ще й думка Шарля Данцига, що «на сходах бібліотеки є Бог» [7].

Впливати на читача через книгу є завданням бібліопедагогіки – яка книга, на якого читача, за яких умов, у який момент і як діє [2; 5]. Визначаючи об'єкти бібліопедагогіки, Д. Балака стверджував, що мова іде про: книгу, читача, організацію книги; про книгу як певне, спільне для всіх знаряддя педагогічного процесу в нашому суспільстві, про клієнта як дорослого, так і дитину – об'єктів цього процесу, і про організацію книг, про найдоцільнішу організацію сполучення книжних організацій у якісь групи для найбільшого впливу [2; 5].

Бібліотечну педагогіку досліджували педагоги, бібліотекознавці: А. Айзенберг, Х. Алчевська, А. Ванєєв, Д. Балака, Н. Збаровська, І. Тихомирова. Бібліотечна педагогіка вивчає саму книгу, а принципи організації книг черпає не тільки з бібліотеки, але й зі школи, книжкової торгівлі. Субсидарними для бібліопедагогіки Д. Балака вважав: бібліопсихологію, літературознавство, позашкільну педагогіку та дидактику [2].

Бібліопсихологія займається (обліком читацьких інтересів і читацьких уявлень), літературознавство (морфологією книги, теорією композиції та психоідеологічними проблемами), – стверджував науковець, разом вони дають допоміжний матеріал, щоб виробити чіткі й ясні методи виразності, методи бібліопедагогічного впливу, щоб перебудувати книгу, щоб утворити справді нову книгу як змістом, так і формою (структурою) [2]. Багато років триває дискусія серед фахівців бібліотечної справи щодо методів і прийомів бібліопсихології [3].

Хороший читач привласнює собі думки автора, потім їх використовує. Одні дослідники та практики вважають, що читацькі уподобання – це особиста справа кожного, інші – що читачам слід допомагати при виборі літератури аби вони не забували про вічну класику. Видатний Й. Гете казав: «Є три види читачів: перший – це той, хто насолоджується, не розмірковуючи, другий – хто судить, не насолоджуючись, і третій, серединний – хто судить, насолоджуючись, і насолоджуючись, розмірковує. Саме останній і відновлює твір знову».

У той же час існує взаємозалежність тексту та читання. Згідно з положенням, що покладено в основу праці М.О. Рубакіна «Бібліопсихологія. Психологія читання і книги», текст існує лише доти, доки існує читач, здатний його прочитати і надати йому певного сенсу [2]. Дуже важливо дізнаватися реакцію читача на читання як під час спілкування, це може бути висловлювання, зауваження близьким людям, друзям, бібліотекарю, бажання вибирати самому книги для читання, так і запропонувати написати відгук про

книгу, лист-пораду друзям. Легше виявити реакцію читачів на окремі книги, наприклад, бестселери, які зачитують до «дирок», рекомендують іншим, на підставі цих даних складають рейтинг найзатребуваніших книг.

Велику увагу книзі і читанню приділяли педагоги, психологи, бібліотекознавці. Це відображено у спадщині В.О. Сухомлинського – українського педагога і письменника. Ось тільки декілька висловлювань видатного педагога-гуманіста:

- «Я тисячу разів переконаний у тому, що успішне навчання у середніх і старших класах залежить насамперед від уміння свідомо читати, – читаючи, думати й думаючи, читати».
- «Розумна, натхненна книжка нерідко вирішує долю людини».
- «Читання – джерело духовного збагачення не зводиться до вміння читати, з цього вміння воно тільки починається».
- «Вміти читати – означає бути чутливим до змісту й краси слова, до його найтонших відтінків».
- «Кожна освічена і вихована людина всім найкращим у своєму житті зобов'язана книгам. Тільки з цього джерела людство п'є насагу і розум, передаючи з покоління в покоління скарби і мудрість своїх предків».
- «Читання в роки дитинства – це передусім виховання серця, доторкання людського благородства до потаємних куточків дитячої душі. Слово, що розкриває благородні ідеї, назавжди відкладає в дитячому серці зернятка людяності, з яких складається совість».
- «Читання – це одне з джерел мислення й розумового розвитку» [5].

Народний чеський митець Б. Ржига, автор багатьох дитячих книг, якимось зауважив: «Книга для дитини – реальний досвід, бо дитина читає її так інтенсивно, ніби живе нею. Книга має ту перевагу, що в ній може повторюватися пережите. Дитина – найкращий, найвдячніший читач. Книг, прочитаних у дитинстві, не забуває ніхто. Тому треба заохочувати дитину до читання».

Гарних дитячих книг є багато, але варто розпочинати залучати дитину до книг, які виховують у першу чергу її моральні чесноти.

Отже, у даній статті, ми намагалися запропонувати лише один із багатьох варіантів відповіді на питання «Навіщо читати?». Читання – це ідеальне поєднання приємного з корисним. З одного боку, це хобі, беззаперечне задоволення від процесу, з іншого – знання в чистому вигляді. Читання – це вид комунікативно-пізнавальної діяльності людини, справа інтелектуальної праці, а дитяче читання це ще й виховний, освітньо-пізнавальний та розвивальний вплив на особистість. Читання – це найвище мистецтво і оволодівати ним треба все життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бібліотека – територія читання : метод. посіб. / Упр. культури і туризму Донец. облдержадмін., Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської, Донец. обл. б-ка для юнацтва, Донец. обл. б-ка для дітей ім. С. М. Кірова ; уклад. І. А. Пилипенко, О. П. Афендулова, Л. Д. Бодня. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. — 33 с.
2. Демчук Н. Синкретична природа теорії бібліопедагогіки та бібліопсихології (компаративістична студія книгознавчих парадигм Д. Балики та М. Рубакіна) // Вісник Львівського університету. Сер. Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — 2008. — Вип. 3. — С. 164–179
3. <http://www.e-catalog.name/x/x/x?LNG=&Z21ID=&I21DBN=NEGIN&P21DBN=NEGIN&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=Еко> У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів [Текст] : сборник / У. Еко ; пер. з англ. М. Гірняк, наук. ред. М. Зубрицька. — Львів : Літопис, 2004. — 384 с.
4. Зубрицька М. О. Homo legens: читання як соціокультурний феномен : [монографія] / М. О. Зубрицька. — Львів : Літопис, 2004. — 352 с.
5. Матвійчук О. Є. Бібліотечна педагогіка / О. Є. Матвійчук // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. — 2012. — № 17. — С. 61-65.
6. Сухомлинський В. О. Вогнегривий коник : казки, притчі, оповідання / В. О. Сухомлинський ; упоряд. О. В. Сухомлинська. — Київ : Вікар, 2008. — 200 с.
7. Данціг Ш. Навіщо читати / Ш. Данціг. — Київ : Вид-во Анетти Антонечко, 2014. — 216 с.
8. Шафир Я. Библиотечная педагогика : очерки психологии читателя / Я. Шафир. — М., 1927.
9. Шимборська В. Книга-замінник / В. Шимборська // Вибрані твори / пер. з пол. Я. Сенчишин. — Львів, 2001. — С. 197-198.

Тетяна Шамаріна,
заступник генерального директора
з питань інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів
НБУ для дітей

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРОМОЦІЮ КНИГИ І ЧИТАННЯ В ДИТЯЧІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Сьогодні інновації торкнулися всіх видів людської діяльності. Бібліотечна справа не стала винятком. На жаль основною тенденцією останніх років є втрата значної ролі читання в житті суспільства. Це занадто великий ризик, а особливо в дитячому середовищі, оскільки читання найважливіший засіб засвоєння життєво значимої інформації. Без читання неможлива інтеграція особистості в багатонаціональну українську культуру, яка включає весь комплекс духовних, матеріальних, інтелектуальних рис, світоглядних систем, традицій, характерних для нашого суспільства. Від рівня культурної компетентності громадян багато в чому залежить розвиток економіки, політики, національної безпеки та конкурентоспроможності країни.

Щоб якимось запобігти та пом'якшити кризові явища у читанні дітей та підлітків, необхідно повністю переосмислити саму організацію роботи дитячої бібліотеки, весь спектр забезпечення читачів інформацією. А для цього необхідно постійно змінюватися, прагнути бути цікавими, привабливими для користувачів-дітей та їхніх батьків, організаторів дитячого читання, громадськості відповідно викликає часу.

Основною метою підтримки та промоції читання є створення та розповсюдження серед громадськості позитивної думки про користь читання. Розуміючи високий рівень важливості та складності цієї роботи, дитячі бібліотеки України створюють нові проекти і програми просування читання. Фестивали, конкурси, свята виходять із бібліотек на міські майдани, вулиці, парки і сквери, створюючи навколо книги атмосферу радості й святковості. А виступи бібліотекарів у засобах масової інформації допомагають громаді зрозуміти, що читання – це задоволення, щастя, пізнання творчості, а для дітей і підлітків ще і змістовне проведення дозвілля.

Сьогодні просування книги, читання один з основних напрямів у діяльності бібліотек для дітей. Програми з популяризації книги і читання реалізуються із залученням до бібліотеки державних структур, громадськості, ЗМІ, всіх, хто зацікавлений у вирішенні кризових проблем у сфері читання. Адже необхідною складовою сучасної просвітницької діяльності дитячих бібліотек сьогодні повинна стати мотивація дітей і підлітків до читання корисної літератури, участь у різноманітних конкурсах творчої самореалізації. Працюючи з дітьми, ми не повинні забувати про те, що сучасна дитина, насамперед, споживач комп'ютерної продукції, особистість, орієнтована на сприйняття віртуальної, а не вербальної інформації. А ще у дітей повна відсутність пізнавальних інтересів, що заважає їм мати уявлення про розвиток реального світу, а це теж призводить до не читання. Дорослим слід продумати, як стимулювати у дітей розвиток пізнавальних інтересів, для розширення яких вони змушені будуть звертатися до бібліотеки і до книги. І такому користувачеві необхідно надавати інформацію якісну, корисну, яскраву, динамічну і лаконічну. Тож вся робота дитячих бібліотекарів повинна бути спрямована на те, щоб привернути увагу дітей до бібліотеки, викликати їхню емоційну реакцію і жвавий відгук на кожен захід, а найбільше, взяти до рук книгу та виховати «звичку до бібліотеки», потребу у її постійному відвідуванні. В сучасних умовах цей процес повільний і поступовий і залежить не лише від бібліотекарів, але й від професійності педагогів, зацікавленості батьків, громадськості, ЗМІ. Адже самі діти ще

маленькі і не завжди розуміють усієї краси і користі читання і всіх негативних наслідків від невміння і небажання читати. Треба, щоб змалечку діти спостерігали культ книги в родині; щоб готуючись до уроків вони не змогли «обминути» бібліотеку; щоб з радіо- і телепрограм мали змогу дізнатися про нові дитячі книги, письменників, цікаві заходи і програми в дитячих бібліотеках та за їх межами; зустрітися з людьми, життя яких змінила одна книга. А вже потім бібліотека стане для дітей і підлітків постійною потребою, куди їх буде «тягнути», і яка згодом стане в їхньому житті відправною точкою для навчання, творчого розвитку і просто для відпочинку і спілкування.

Тому, сьогодні одним із основних завдань сучасних дитячих бібліотек є організація бібліотечного простору, створення комфортного середовища для інтелектуального спілкування користувачів. Сучасна бібліотека для дітей має бути різноманітною і багатогранною: з «голосними» і «тихими» зонами, з відкритим простором для масових заходів і обладнаними місцями для індивідуального відпочинку. Тож концепцію організації бібліотечного простору необхідно переглянути і кардинально змінити, буквально кожен куточок усіх відділів, зробивши їх якомога зручнішими і привабливішими, забезпечивши, при цьому, високу комфортність перебування користувачів-дітей у бібліотеці. Важлива деталь у створенні відкритого комфортного бібліотечного простору і розкритті фондів для користувачів – добре продумане розташування меблів, насамперед книжкових і виставкових стелажів. Саме це визначає стиль кожної бібліотеки. Розташування стелажів може бути довільним: рівними паралельними рядами, «галереями», «zigзагами», «півколом» чи «півовалом». У бібліотеці бажано створити рекреаційні зони для читачів зі зручними для відпочинку і читання меблями. Тут можна оформити куточки інтелектуального відпочинку, в яких можна розгадувати кросворди, грати в логічні ігри, малювати, робити поробки власноруч, читати улюблену періодику тощо. Але не тільки сучасний дизайн, добре продумана організація фондів, а ще використання інноваційних форм і методів роботи, креативні працівники роблять дитячу бібліотеку привабливою і бажаною для користувачів.

Неординарні масові заходи, цікаво оформлені виставки, професійно продумана реклама добре сприймаються дитячою аудиторією і при цьому збільшується кількість користувачів, які звертаються до книги, друкованого слова. Пріоритет у роботі надається презентаційним, інтерактивним формам інформаційно-просвітницького і культурно-дозвілльового напрямку, це дозволяє позиціонувати читання, як невід'ємну частину життя сучасної дитини, необхідне для освіти і самоосвіти, творчої діяльності і самореалізації. Саме такі форми проведення заходів дозволяють активізувати читацьку і творчу зацікавленість реальних і потенційних користувачів, роблять книгу і процес читання привабливим і актуальним серед читачів – дітей і підлітків, особливо тих, хто сприймає друковану книгу, як застарілий формат. Розвиток комп'ютерних технологій дав можливість бібліотекам бути конкурентно-здатними у сфері інформаційних послуг. Комп'ютеризація дитячих бібліотек дала поштовх розвитку новим формам роботи – відеогодинам, медіаподорожам, медіакалейдоскопам, електронним презентаціям, які зробили бібліотечні заходи динамічними, незвичайними креативними, підняли їх на якісно новий рівень.

Сьогодні бібліотеки активно використовують нові, нетрадиційні форми популяризації книги, читання і бібліотеки:

- творчі проекти – «Україна читає дітям», «Казковий трамвайчик», «Весь світ – бібліотека!», «Читаюче місто», «Культурне намисто світу», «Відомі люди краю читають дітям»;
- конкурси дитячих творчих робіт – «Життя з книгою», «Моя мала Батьківщина», «Мрії про Україну: дитячий погляд»;

- конкурси читацьких уподобань – «Кращий читач року», «Сьогодні читач – завтра зірка», «Алея зірок читання», «Читання без обмежень», «Читай – формат не має значення»;
- фотоконкурси «Фото з улюбленою книгою», «map-Ukraine Шевченкіана»;
- акції – «З книгою – в майбутнє», «Подаруй бібліотеці книгу», «Приведи до бібліотеки друга», «Ви можете не читати – ми читаємо вам!»;
- культурно-дозвілєві програми – «Сімейні посиденьки», «Бібліотечні сутінки», «Бібліотечні НЕпосиденьки».

Комплексні форми промоції книги і читання:

- «Дні читацьких задоволень», «Дні з письменником», «Дні літературного гурмана», «Цікава класика», «Дні читача», «Бенефіс читача», «Тижні видавництва»;
- круглі столи – «Підліток і книга: друзі, чи вороги?», «Я читаю ці книги, а що читаєш ти?», «Читати чи не читати: в пошуках компромісу».

Популярними формами в останні роки стали вуличні флешмоби: «Улюблена книга», «Хвилина читання», «Як пройти до бібліотеки?», «Знайди свою книгу», «Читацька хвиля».

Промоції книги і читання в транспорті та місцях масового відпочинку: «Літературна альтанка в парку», «Читаючий бульвар», «Книжкова алея», «Літній читай-дворик», «Літній читальний зал під відкритим небом», «З книгою на лавочці», «Книга в дорогу!», «Читаємо без зупинки», «Казковий трамвайчик», «Читаючий маршрут», «Літературний автобус».

Програми літнього читання: «Канікули без книги – літо без сонця», «Бібліотечне літо, або канікули з книгою», «Бібліотечне літо юного українця».

Заходи щодо відродження сімейних читань:

- ✓ авторські програми «Читання з пелюшок», «Твої перші книги»,
- ✓ конкурс – «Папа, мама, я – читаюча сім'я»;
- ✓ час роздумів для батьків – «Що читають наші діти?»;
- ✓ батьківська година – «Читаємо всією родиною»;
- ✓ сімейні свята – «Книга в родинному колі», «Книга твоєї родини»;
- ✓ вечір-зустріч із книгою – «Що читали мої батьки»;
- ✓ комплексні форми – «Бенефіс родини», «День сімейного читання», «День відкритих дверей».

Просуваючи книгу і читання, бібліотекарі знаходяться у постійному пошуку, вивчаючи думку читачів про літературу, про їхні уподобання, та оцінку бібліотечних заходів, проводять опитування та літературні вибори.

Сучасні дитячі бібліотеки беруть активну участь у всіх акціях, які проводять книговидавничі та книготоргові організації, пов'язані з промоцією книги.

Сьогодні бібліотечний простір це ще і віртуальний простір. Бібліотекарі в електронному середовищі створюють групи за інтересами, обговорюють актуальні теми, обмінюються досвідом роботи. Web-сайт бібліотеки значно підвищує статус – це її імідж в інформаційному просторі. Бібліотечні блоги – інструменти для бібліотечних новин, просування книги і читання, інформування про бібліотечні заходи і нові надходження, залучення до бібліотеки нової читацької аудиторії. Цим самим бібліотека формує та підвищує інформаційну культуру користувачів-дітей.

І, звичайно, не варто забувати про індивідуальний фірмовий стиль дитячої бібліотеки – логотип, банер, візитівки, запрошення, рекламні буклети, грамоти і дипломи для нагородження читачів, різноманітні предмети із зображенням логотипу бібліотеки. Все це разом створює привабливий образ бібліотеки, який впливає на залучення читачів, а головне, на просування книги в дитячому і підлітковому середовищі.

Лариса Данилова,
 директор КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач»
 Запорізької обласної ради

ПІДТРИМКА І РОЗВИТОК ЧИТАННЯ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Для кожної освіченої людини книга і читання в житті є надзвичайно важливими. Важко переоцінити їхню роль у формуванні особистості. Для читача будь-якого віку неосяжний книжковий світ виглядає по-своєму, кожен шукає і знаходить у ньому самого себе. Один від дитячих казок торує шлях до Шекспіра, Данте, Шевченка, інший – від першого опису зоряного неба – до Енштейна й Кеплера, а хтось читає солідні монографії з історії.

Вплив читання на особистість завжди був об'єктом уваги філософів як минушлих, так і сьогодення. Відомий чеський педагог-гуманіст Ян Амос Коменський зазначав, що книги є інструментом упровадження мудрості; Артур Шопенгауер органічною складовою процесу самопізнання вважав читання як напружений діалог духу з матерією, читання як знаряддя для пізнання світу і розвитку самостійного мислення; французький письменник і філософ Шарль Монтеск'є писав: «Читання було для мене найкращим засобом проти неприємностей у житті; не було такого горя, якого не розсіяла б година читання»[1], а ще він говорив: «Щоб струсити із себе настирливі й нестерпні думки, мені досить узятися до читання; воно легко оволодіває моєю увагою і проганяє їх геть» [2].

Бібліотека для дітей завжди була і залишається осередком духовного становлення дитини. Вона допомагає виховувати потребу самостійно читати, розширюючи і розвиваючи у відвідувачів читацькі інтереси, популяризуючи найкращі зразки української і світової літератури. За допомогою читання можна впливати на людину і формувати її світобачення, виховувати почуття патріотизму, вказувати на сімейні цінності тощо. Давно відомий і наукою доведений той факт, що читання високохудожньої літератури розвиває праву, «чуттєву», півкулю головного мозку, від якої залежить творче осяяння, натхнення, фантазія, аналогове мислення. Відомий письменник Дж. Свіфт свого часу зауважив, що книги – діти розуму. Тому бібліотекарі, особливо дитячих книгозбірень, так натхненно популяризують читання, щоб не дати суспільству деградувати.

На це спрямована вся робота і нашої книгозбірні. Проводячи конкурси і вікторини, лялькові вистави і майстер-класи, запрошуючи на зустрічі цікавих і неординарних людей, шукаючи нові інноваційні форми роботи з дітьми та організаторами дитячого читання, ми переслідуюмо одну мету – зблизити дитину з книгою, зробити їх друзями. На це спрямована і наша співпраця з різними громадськими організаціями, які з-поміж інших напрямів діяльності займаються популяризацією читання як серед дітей, так і серед дорослих.

Значний вклад у розвиток культури Запорізького краю вносить громадська організація «Асамблея діячів культури Запоріжжя», яка була створена 25 лютого 2014 року. Це громадське об'єднання поставило собі за мету сприяння розширенню культурного, мистецького, національного середовища м. Запоріжжя, розвитку творчого потенціалу місцевих мешканців, патріотичному вихованню дорослого населення та молоді міста. Це спільнота однодумців, людей, які всі сили покладають на те, щоб надати нашій промисловій області сильний поштовх для розвитку і популяризації місцевих, національних, світових художніх і культурних цінностей. Члени «АДКЗ» ведуть просвітницьку роботу серед населення, створили «ВУЛИК» – Вуличний Університет Лицарів Культури, організували роботу Мовного клубу, кіноклубу «Сходження», проводять фестивалі, акції, є генераторами цікавих ідей і напрямів просвітницької роботи. І це тільки за два роки свого існування. Обласна бібліотека для дітей «Юний читач» завжди виступала і виступає партнером асоціації у цих проектах та акціях. Але найбільш вдалими, на мою думку,

виявився проєкт «Запорізька книжкова толока». Вперше проведена у жовтні 2015 року, вона відразу стала значною подією не тільки в масштабах нашого обласного центру, а й отримала позитивну оцінку по всій Україні. До участі в «Книжковій толоці» було запрошено понад сто видавництв України, серед яких: «Видавництво Старого Лева», «Фонтан казок», «Школа майстрів», «КСД», «Смолоскип», «Книги-XXI», «Дуліби», «Український пріоритет» та ін. Запоріжці мали змогу побувати на творчих зустрічах і презентаціях нової літератури Сашка Лірника, Василя Шкляра, Євгена Положія, Антіна Мухарського, Анастасії Дмитрук, Сергія Іванова.

Але родзинкою «Книжкової толоки» було створення дитячого простору «Книголісся». В затишній атмосфері серед улюблених книжок діти різного віку самостійно та з батьками читали і слухали твори українських і зарубіжних авторів, займалися творчістю, спілкувалися, обговорювали прочитане в неформальній атмосфері свята книги і читання. Безпосереднім організатором і активним учасником «Книголісся» стала наша бібліотека. Дитяча література для читання самостійно і вголос, у режимі «вільного мікрофона», була надана саме нашою бібліотекою. Протягом трьох днів кожен бажающий: чи то дитина, чи дорослий, міг взяти з полиці улюблену книгу і почитати вголос уривки, привертаючи увагу малечі та збуджуючи інтерес, вибираючи найцікавіші моменти. Скористалася можливістю підійти до «вільного мікрофона» і завідувач відділу обслуговування нашої книгозбірні Людмила Леонідівна Дунай. В образі казкової Баби-Яги в цікавій ігровій формі презентувала бібліотечні книжкові скарби, не забуваючи запрошувати до гостинних залів бібліотеки. Літературні вікторини і загадки, читання вголос – це те, що найбільше привертало увагу дітей.

«Книголісся» так полюбилося малечі, що його організатори вирішили проводити це дійство щомісяця в останню неділю. Так дитячий простір «Книголісся» переріс у книжковий фестиваль. І щоразу на свято читання «прилітає» Баба-Яга, яка не втомлюється доводити дітям, що казкові персонажі теж дуже люблять читати, і люблять, щоб про них читала дівчата. В подальших планах нашої бібліотеки відправити на «Книголісся» казкову бабусю Дарину, яка принесе малечі улюблені казки своїх онуків, а потім маленькі відвідувачі «Книголісся» зберуться навколо бібліотечної бджілки Майї. Подібні заходи поза межами бібліотеки стали невід'ємною частиною роботи нашого закладу і, безперечно, слугують підвищенню його популярності як серед дітей, так і серед їхніх батьків.

Як бачимо, робота в рамках проєкту «Запорізька книжкова толока» не завершилася з її офіційним закриттям. Протягом року проводимо зустрічі з популярними українськими письменниками. Так на «Книголіссі» побували: Дзвінка Матіяш, Зірка Мензатюк, відомий співак Євген Літвінкович, який розповідав дітям казки білоруською мовою, приїздили до Запоріжжя Юрій Андрухович, Лесь Белей, Костянтин Грубич з презентацією своїх нових книг. На початку березня «Юний читач» зустрів відомого дитячого письменника Андрія Бачинського з презентацією книги «140 децибелів тиші», що видана «Видавництвом Старого Лева». Книга викликала неабияку цікавість серед читачів, бо проблема, яка висвітлена в творі, надзвичайно важлива та актуальна.

Зрозуміло, що зустрічі відомої людини, розмістити, організувати зустрічі – це фінансово не під силу бібліотеці, а громадська організація, що має грандові гроші, може це здійснити. Бібліотека ж у свою чергу забезпечує аудиторію для спілкування, надає місце для зустрічей, проводить піар-акції в ЗМІ. Це є підтвердженням взаємовигідності співпраці бібліотеки з громадськими організаціями.

Добрими друзями «Юного читача» стала малеча українського дитячого мовного клубу Запоріжжя «Солов'ята». Майже щонеділі читальний зал відділу обслуговування учнів 1-4 класів відкриває свої двері для маленьких і гомінких «солов'ят». Мова, якою спілкуються діти і дорослі, – виключно українська, бо саме в цьому полягає сенс клубу: створити неформальне мовне середовище для дітей. Бібліотекарі з радістю готуються до цих зустрічей: підбирають книги і мультими українською, запрошують малечу на тематичні

заходи до «Вітальні бабусі Дарини», разом із талановитими татусями співають українських пісень, розповідають про динозаврів і не тільки, читають уголос і відповідають на безліч дитячих запитань. Нам приємно, що такі зустрічі подобаються не тільки нам, а й маленьким «солов'ятам».

Гарні партнерські стосунки єднують нашу бібліотеку та Арабський центр Запоріжжя, який очолює лікар і громадський діяч Науфаль Хамдані. Спільні з центром заходи стали дуже популярними серед школярів, адже кожна зустріч – це занурення у світ східної культури, літератури, традицій і обрядів арабського світу. Пан Науфаль – дуже цікава людина, знає декілька мов, завжди відкритий для спілкування і співпраці. Він є активним учасником бібліотечного проекту «Мій рідний Запорізький край – колиска багатьох народів».

Міцна дружба єднає нас також і з запорізьким письменником-казкарем Олександром Виженком, автором «Абетки для дорослих ще й діток, щоби мовний цвів садок», «Байок Запорозьких», «Живиці-чудовиці», «Історії запорізьких козаків для веселих дітлахів», «Легенд та казок Хортиці». На ТРК «Запоріжжя» щотижня виходить проект «Казки від Санька Сита», а Санько Сито, як ви вже здогадалися, це і є наш пан Олександр. Бібліотека стала для нього улюбленим місцем зйомки передачі, бо серед книг і пишеться, і вигадується цікавіше. Він – активний учасник бібліотечних заходів і презентацій, а його відеоролики з казками, викладені в мережі «Фейсбук», можна використовувати для проведення зустрічей, літературних читань, мистецьких годин, подорожей в історію. Олександр Виженко переклав українською сонети В. Шекспіра, тексти пісень ліверпульської четвірки – рок-групи «Бітлз», пише байки, за приклад ставлячи собі твори Г. Сковороди. Людина різнопланова, натхненна, творча, О. Виженко ніколи не відмовляє в зустрічах, завжди радо приходить до бібліотеки і першими поціновувачами його творчості є саме працівники книгозбірні.

Плідно співпрацює «Юний читач» і з соціальними, благодійними фондами. Разом із центром «Проміння» проводимо спільну акцію «Святий Миколай – дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки, дітям із сімей запорізьких військовослужбовців (учасників АТО); родин вимушених переселенців». Уже другий рік поспіль організуємо для цих дітей зустрічі із святим Миколаєм у бібліотеці, проводимо цікаві екскурсії таємничими книжковими лабіринтами і, звичайно ж, з-поміж інших подарунків учасники акції отримують книги. Завдання бібліотеки і соціального центру полягає також у тому, щоб інтегрувати родини переселенців в громаду Запоріжжя через проведення майстер-класів, акцій зі збору дитячої літератури, проведення родинних свят, у тому числі і в недільному клубі друзів бібліотеки і любителів читання в «Бібліокафе на Лобановського», яке гостинно відчинило свої двері в читальному залі відділу обслуговування учнів 5-9 класів ще минулого року. Тут за чашкою чаю обговорюється прочитане, презентуються новинки літератури, з'ясовуються дитячі уподобання у виборі книг.

Для нас, працівників бібліотек для дітей, співпраця з громадськими організаціями відкриває можливості для реалізації нових ідей із залученню юних українців до книги і читання. Хочеться подякувати Ігорю Гармашу, Олександрі Сергієнко, Сергію Андруху, Денису Васильєву, Наталі Бабенко, Ользі Барановій та іншим громадським діячам Запорізького краю за плідну роботу з дитячою аудиторією, за популяризацію книги, за розвиток культури нашого регіону. І я вірю в те, що незабаром і Запоріжжя буде оголошено ЮНЕСКО «Всесвітньою столицею книги». А чим ми гірші від Боготи, Мадрида, Нью-Делі, Амстердама? А, може, й кращі?

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Дорогоцінна енциклопедія геніальних афоризмів / уклад. О. В. Зав'язкін. — Донецьк : ПКФ «БАО», 2010. — С. 326.

Галина Вечерська,
завідувач відділу обслуговування користувачів-учнів 5-9 класів
КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей імені М. Островського»
Чернігівської обласної ради

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЧИТАННЯ

«Бібліотеки – це свобода. Свобода читати, свобода спілкуватися, це – освіта, яка не закінчується у той день, коли ми закінчуємо школу чи університет, це дозвілля, це притулок, це доступ до інформації. Бібліотеки – це ворота у майбутнє». Неможливо не погодитися зі словами відомого англійського письменника Ніла Геймана, адже саме бібліотеки дають можливість нашим користувачам бути сучасними, освіченими і креативними.

Девіз нашої бібліотеки – дивувати дітей і надихати їх на творчість. Саме для цього з'явився обласний конкурс дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти нееньки України». Він допомагає літературно обдарованим дітям і підліткам області розкрити свої здібності, надає можливість уперше надрукувати свої твори. Так за роки існування конкурсу у ньому взяли участь 1600 дітей з усіх куточків Чернігівщини, вони надіслали понад 2 тисячі власних творів: віршів, оповідань, казок різноманітної тематики – це і тема любові до Батьківщини, до родини, тема дружби, уважного ставлення до природи і, на жаль, тема війни і миру. Щорічно твори переможців видаються окремою збіркою, за підтримки обласної державної адміністрації. На сайті бібліотеки працює інтерактивна рубрика «Запитай у письменника», де можна звернутися до чернігівських письменників за консультацією чи порадою щодо написання творів як поетичних, так і прозових. І ми переконалися в тому, що саме цей конкурс допомагає дітям розкрити свої здібності, є підтримкою талановитих дітей, а деякі з них так сподобалися журналістам обласного телебачення, що їх запросили бути співведучими однієї із дитячих передач. Батьки і діти мали можливість переконатися в тому, що сьогодні шлях до успіху лежить через бібліотеку.

Бібліотеки завжди були і є інформаційними центрами та культурними осередками для місцевих громад. На нашу думку, саме краєзнавча робота має посісти важливе місце у роботі бібліотеки з тим, щоб за допомогою краєзнавчих матеріалів сприяти вихованню у підростаючого покоління національної свідомості, високої моральності, любові до мови і культури свого народу. А наш Чернігівський край має тисячолітню історію, прекрасну архітектуру, чудову природу. Тому новий краєзнавчий проект «Міста і містечка Чернігівщини», який включає історико-географічні нариси (на сьогоднішній день їх шість: «Тисячолітній свідок «Слова...» – Новгород-Сіверський», «Кузня козацької зброї – казкове місто Короп» та інші), своєчасний і необхідний. Нариси знайомлять читачів із найбільш цікавими сторінками історії, народознавства, географії міст і містечок, розповідають про видатних людей регіону. Окремою частиною проекту є слайд- та відеопрезентації, мандрівки, екскурсії містечками Сіверського краю.

Своєю роботою ми прагнемо перетворити краєзнавство у живу цікаву справу, в основі якої – любов до рідного краю, знання його історії, славних імен відомих земляків, а ще вагома допомога вчителям із вивчення історії рідного краю.

Формування основ екологічної культури дітей, а через них – їхніх батьків – головне завдання екологічного проекту-конкурсу «Вчимося жити на Землі», який бібліотека проводить спільно із управлінням державної служби надзвичайних ситуацій у Чернігівській області. Стало традицією, що теми для конкурсу пропонують діти, їм не байдужі проблеми води, лісів, сміття, стихійних лих у нашій області. Старшокласники навіть розробили статут екологічно свідомого громадянина планети Земля.

Уявити сьогодні нашу бібліотеку без комп'ютерів неможливо, а коли у нас, завдяки програмі «Бібліоміст», тільки з'явився інтернет-центр, то були певні побоювання, ну кого здивуєш комп'ютером. Тепер без перебільшення можна сказати, що діти із інтернет-центру найкращі друзі бібліотеки, перші волонтери нового покоління: плетуть маскування сітки для воїнів, створюють малюнки-обереги, збирають і передають книги для захисників, пишуть листівки-побажання ровесникам Донбасу...

Наша мета – саме через комп'ютер привернути увагу підлітка до книги, читання. Проект «Людина світу» передбачає знайомство із видатними особистостями, людьми, які своїм життям і незвичним сприйняттям світу змінили уявлення мільйонів. Веб-портрети «Стів Джобс – геній сучасності», «Загадковий Нікола Тесла», «Серж Ліфар – український європесць» та інші не залишили байдужими наших читачів, адже такі приклади дають дітям бажання змінювати світ і робити його кращим. Чарівною перевагою і особливістю Інтернету наші читачі вважають можливість подорожувати в часі й просторі, а у бібліотеці та ще й разом із друзями подорожувати віртуально набагато цікавіше.

Як фахівці ми розуміємо наскільки важлива виставкова робота в бібліотеці, що це – мистецтво, результат творчого підходу бібліотекарів, вдалі знахідки ентузіастів. Мистецтво полягає саме в тому, щоб перемістити інформацію із зони байдужості у зону емоцій. Один із найвдаліших підходів – ввести в експозицію елемент, який безумовно приверне увагу. На власному досвіді ми переконалися в цьому, коли оформляли виставку-експозицію «Красне Сонечко України», присвячену князю Володимиру Великому. Безумовно, цікавими були історичні книги, старовинні ікони, представлені на виставці, та найбільше враження на дитвору справила «живий» експонат – воїн Х сторіччя у військових обладунках. У ролі «живого» експоната виступив наш читач, член клубу реконструкції історичних подій «Сіверські вікінги». Хлопчаки змогли приміряти шолом, кольчугу, узяти до рук щит, меч, секиру, тим самим відчуті епоху часів Київської Русі. І ось результат – книги із цієї тематики стали цікавими, захотілося їх узяти, прочитати, дізнатися більше про цю сторінку історії.

Коли Альберта Ейнштейна запитали, як можна зробити дітей розумнішими, то відповідь була простою і мудрою – читайте їм казки, а щоб були іще розумнішими, читайте їм ще більше казок. Саме в такий світ казки потрапляють наші найменші читачі завдяки бібліокафе «Книжкова смакота» – цей проект у бібліотеці незвичний і креативний. Господар бібліокафе чудовий Кіт Кекс з'являється перед дітьми в реальному і у віртуальному образах, ділиться рецептами гарного настрою. Саме Кіт Кекс пропонує дітям і дорослим смачні літературні страви:

- дегустація фірмових страв «Книжкова смакота» (екскурсія до бібліокафе);
- бізнес-ланч для вихователів і вчителів (підбірка методичних матеріалів та періодики);
- смачне читання для гурманів (тематичне слайд-шоу);
- мікс улюблених журналів;
- книжкове асорті;
- книжковий корпоратив (декілька зведених заходів для однієї групи дітей);
- відеоогляд книжок «Для всієї родини»;
- десерт-коктейль (ігри та розваги);
- рецепти гарного настрою від Кота Кекса та інше.

Меню бібліокафе постійно оновлюється, особливо подобаються дітям і батькам «літературні страви» національної кухні, такі як:

- скриньки-сюрпризи «Рецепти смачного читання»;
- поради від шеф-кухаря «Як стати козаком»;
- буктрейлери на книги українських письменників «Знай наших»;
- експрес-виставка «Смакуй українське»;

- виставка-вінегрет «Дарунки рідної землі»;
- літературна страва дня «Читай українське».

Маленьким гурманам дуже смакують і незвичайні книжкові виставки в бібліокафе. Одна із них «Знайомі незнайомці» – виставка у 3D-форматі з дивовижними історіями про добре знайомі речі – книгу, телефон, годинник і ляльку. Одягнувши 3D-окуляри, діти опиняються в казці, де оживають зображення на картинках.

Сьогодні в нашій бібліотеці діти читають! Новітні технології, інновації допомагають нам виховувати у читачів любов до книги. Усі свої зусилля ми спрямовуємо на те, щоб допомогти дітям зрозуміти, чому наше майбутнє залежить від читання.

Оксана Лифар,
завідувач відділу удосконалення методики і практики бібліотечної
роботи з дітьми Хмельницької обласної бібліотеки
для дітей імені Т.Г. Шевченка

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИКИ ПІДТРИМКИ ЧИТАННЯ В ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕКАХ ОБЛАСТІ

Працівники бібліотек для дітей області працюють над інтегруванням інформаційних технологій у послуги, що вони надають запровадженням нових підходів до популяризації читання. Цьому сприяє розробка власних програм та проєктів. Та все ж обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка є ініціатором великих обласних проєктів, зокрема відеопроєкту «Пізнай свій край з бібліотекою», обласного конкурсу проєктів «Бібліовідкриття».

Відеопроєкт «Пізнай свій край з бібліотекою» розпочався у 2015 р. і діятиме ще протягом 2016-2017 років. Створений він з метою сприяння вивченню історії рідного краю, популяризації читання краєзнавчої літератури серед читачів-дітей, стимулювання їхньої творчої та пізнавальної активності.

На сьогоднішній день учасниками відеопроєкту стали 236 читачів-учнів 5-9 класів із 26 дитячих бібліотек та 126 сільських бібліотек-філій області.

53 найкращі відеороботи, визначені районними та центральними міськими бібліотеками для дітей, викладені в сервіс YouTube. Учасники створили відеоролики, в яких презентували чарівний, багатий історичними місцями рідний край. Вони представили цікаві та змістовні роботи про природні куточки, архітектурні, історичні та культурні пам'ятки, використавши матеріали, отримані в бібліотеці. Завдяки роботам цих читачів усі дізнаються про мальовничі куточки Хмельниччини.

Обласний конкурс «Бібліовідкриття» налаштував бібліотеки для дітей області на розробку творчих програм та проєктів, запровадження цікавих форм роботи з користувачами, які сприяють підтримці читання. Саме одним із таких є проєкт Красилівської районної бібліотеки для дітей «Читаємо з татусем», направлений на активізацію участі батька в процесі виховання дітей, залучення до спільного відвідування бібліотеки та читання, створення умов для проведення дозвілля з татом у бібліотеці. До послуг татусів – навчальні тренінги, майстер-класи із психологами та педагогами, зона для проведення корисного інтерактивного дозвілля, зона інтернет-доступу, тематична онлайн-розсилка «Бібліотека для Вас...» та участь у сімейних марафонах, дискусійних гойдалках, відкритих мікрофонах, ток-шоу, бібліопікніках, творчих конкурсах, вуличних акціях, бібліокараоке та ін.

Ще один цікавий проєкт, про який варто розповісти, – «Україна- ChiTime» Чемеровецької районної бібліотеки для дітей. Робота в його рамках здійснюється в напрямі вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей, розвитку інтелектуального потенціалу нації шляхом підвищення читацької активності. В арсеналі заходів – онлайн-екскурсії, -уроки, -зустрічі, -вікторини, патріотичні турніри, флешмоби, бібліопати та ін.

До популяризації видань місцевих авторів та залучення дітей до вивчення літератури про історію і традиції краю долучилася Кам'янець-Подільська міська бібліотека-філія для дітей № 6 шляхом створення проєкту «Незвичайні пригоди пацюка Міхала». Герой популяризує місто, презентуючи книги письменниці Насті Введенської, яка знайомить дітей із цікавими місцями Кам'янця-Подільського. Заходи відбуватимуться у формі віртуальних подорожей, «мистецьких» вихідних із письменницею, піар-акцій. Дітей запрошують до

участі у таких цікавих заходах як: краєзнавчий телепорт «Незвідані таємниці Кам'янця-Подільського», зустріч-презентація «Віра у добро і справжню дружбу», інтерактивний квест «Загадки паючка Міхала», літературна розважалочка «Розмалюю я героя» та ін.

Сприяють відродженню традицій сімейного читання, створенню атмосфери радісного спілкування дитини з книгою у дружньому сімейному колі програми «Читаємо всією сім'єю» (Ярмолинецька РДБ), «Книга створює читача» (Славутська РДБ), «Юний читач у бібліотеці» (Кам'янець-Подільська РДБ), а також проект «Сім'я читає – Україна процвітає» (Хмельницька РДБ). Бібліотеки пропонують читачам участь у заходах, які заохотять їх до читання: літературні тусовки, читацькі марафони, творчі майданчики, зустрічі з дитячими письменниками, форуми лідерів читання, фестивалі літературних героїв, віртуальні екскурсії домашньою бібліотекою тощо.

В наш час значна кількість інформації передається через електронне середовище. Тому гарним інструментом, який дозволяє донести важливі відомості до читачів сучасними засобами, є сервісне веб-обслуговування користувачів.

38 бібліотек для дітей області мають власні сайти, блоги, а також представлені в соціальних мережах, через які й популяризують читання. Підсумки он-лайн опитування «Використання комп'ютера читачами-дітьми в бібліотеці», проведеного обласною бібліотекою для дітей, доводять популярність сайтів бібліотек (89% опитуваних користуються сайтом своєї бібліотеки), 24,2% з них цікавляться новими надходженнями книг, 16,9% – віртуальними виставками, 12,9% – періодичними виданнями, 9,7% – виданнями бібліотеки, 9,7% – краєзнавчими матеріалами та ін. А це свідчить про те, що діти слідкують за книжковими новинками і їм цікаво, що пропонує бібліотека.

Тому Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка для задоволення читацьких потреб користувачів представляє на своєму сайті:

- електронну бібліотеку «Письменники Хмельниччини – дітям». Вона почала наповнюватися з 2015 р. Тут вже можна почитати твори Оксани Радушинської, Григорія Храпача, Миколи Магери;
- альманах «Молодіжний формат». Випуск 1. Видаватиметься щорічно після проведення регіонального фестивалю під аналогічною назвою, в якому беруть участь сучасні молоді та креативні автори Хмельниччини. Їхні твори дуже подобаються підліткам та студентам і саме тому друкуються в електронному альманасі для загального прочитання;
- коло читання «Мандрівка в книжковий дивосвіт». Книги, рекомендовані для читання учням 1-9 класів, допомагають дітям поповнити знання, розширити кругозір та, найголовніше, полюбити читання, яке принесе їм задоволення;
- серію букртейлерів та віртуальних виставок, за допомогою яких бібліотекарі захищують дитину гарною літературою;
- інтерактивні ресурси про письменників та митців;
- видання бібліотеки.

Гарним способом підвищити інтерес до читання у дітей є виділення в бібліотеці певних зон для читачів, де вони могли б ознайомитися із друкowanими виданнями. В обласній бібліотеці для дітей відкрита нова зона – Press бар. До послуг читачів середнього та старшого шкільного віку – журнали, які пропонують найновіше та найцікавіше – захоплюючі історії з життя тинейджерів, актуальні тенденції моди, останні новини в Україні та світі, найцікавіші матеріали до уроків та рефератів тощо. Зона облаштована барною стійкою, м'якими кріслами та стільцями, столиками. Діти тут мають доступ до безкоштовного Wi-Fi. Все це забезпечує приємне спілкування з ровесниками, спільне читання, інтелектуальний розвиток, проведення цікавого і корисного дозвілля.

Читачі-діти дошкільного віку Шепетівської міської бібліотеки для дітей мають можливість робити перші кроки на шляху пізнання книги і читання, творчого розвитку. Для цього створене доступне і зрозуміле для них інформаційне середовище в зоні читання «Ділові малюки». Вона допомагає орієнтуватись у книжковому світі як дітям, так і батькам. Для підтримки у малечі потреби у читанні використовуються елементи гри, фрагменти лялькових вистав, перегляди мультфільмів та ін.

У Красилівській районній бібліотеці для дітей відкрите Містечко молодих батьків, яке вони відвідують разом зі своїми маленькими дітьми. Організація його внутрішнього простору заохочує до читання, спілкування, проведення спільних ігор, створення власних оповідань, казок. Батьки діляться досвідом виховання, отримують поради психологів тощо. Бібліотека для дітей виступає платформою, де розвивається дитяче читання. Адже саме комфортне відчуття читача в бібліотеці відіграє не останню роль у тому, щоб її хотілося відвідувати.

Обласна бібліотека для дітей сьогодні пропонує методикку залучення читачів до читання шляхом створення літературної студії «Мої перші вірші», яка безперечно сприяє читанню та написанню власних творів. В студії займаються окремо читачі молодшого шкільного віку та читачі середнього і старшого шкільного віку. Це спільна робота бібліотекарів та письменників, які пишуть для дітей.

Крім того, мають неабиякий успіх та вплив на читання дітей області онлайн-зустрічі «Письменник зблизька», які періодично проводяться вже впродовж кількох років. Читачам-дітям районних бібліотек надається можливість віртуально зустрітись з подільськими письменниками. Часто районні бібліотеки на такі зустрічі запрошують у свої стіни читачів із сільських бібліотек. Діти отримують щире спілкування з письменниками, відповіді на свої запитання, декламують вірші чи уривки з творів, знайомляться з авторськими новинками.

Приділяється увага забезпеченню підтримки і розвитку читання в дитячих бібліотеках. Працівниками надаються консультації за допомогою Скайпу з тем: «Підтримка в актуальному стані веб-сайтів бібліотек, ведення блогів, сторінок у соціальних мережах», «Запровадження інноваційних послуг в бібліотеках у контексті вимог сучасності», проведено вебінар «Формування інформаційних ресурсів і забезпечення їх доступності».

Престиж сучасної бібліотеки для дітей та підтримка читання багато в чому залежатиме від орієнтації в напрямі запровадження нових форм його просування, здійснення популяризації читання із застосуванням інформаційних технологій та знаходження особистісного підходу до кожної дитини.

Анна Бардашевська,
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей
імені Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради

АКТУАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ ХЕРСОНЩИНИ: УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ

Стаття висвітлює досвід взаємодії бібліотек Херсонської області, що обслуговують дітей, у процесах модернізації системи національно-патріотичного виховання.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, бібліотечний менеджмент.

Події, що розгортаються в нашій країні останнім часом, вимагають концептуальних змін усєї виховної роботи.

З прийняттям «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» (Указ Президента України від 13.10.2015 № 580/2015), «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (наказ МОН України від 16.06. 2015 р. № 641) особливої уваги потребує національно-патріотичне виховання в сенсі переосмислення усталених підходів та зміни його акцентів.

З метою актуалізації національно-патріотичного виховання, яке здійснюється бібліотеками, що обслуговують дітей, нами були розроблені заходи, які стали частиною спільного міжвідомчого «Плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», прийнятого у Херсонській області.

Управлінню змінами у виховній роботі бібліотек та закладів освіти була присвячена обласна міжвідомча науково-практична конференція «Національно-патріотичне і правове виховання дітей та підлітків: виклики часу», яка відбулася 19 листопада 2015 року за ініціативи нашої бібліотеки на базі Херсонської академії неперервної освіти.

Спільно з Академією протягом 2015-2016 років було організовано ряд семінарських та тренінгових занять, присвячених питанням модернізації національно-патріотичного виховання для працівників дитячих і шкільних бібліотек області, педагогів-організаторів, завучів із виховної роботи, директорів шкіл. Серед них – обласні та міські семінари «Краща діяльність бібліотек у системі патріотичного виховання школярів» (17-18.02.2015 та 11-12.03.2015), «Патріотичне виховання як фактор соціалізації школярів: завдання бібліотек» (15.01.2015); серія міжвідомчих круглих столів «Національно-патріотичне виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».

На замовлення Херсонської академії неперервної освіти була розроблена спеціальна консультація з реформатування національно-патріотичного виховання в бібліотеках навчальних закладів. Після схвалення навчально-методичною радою Академії ця консультація прозвучала під час Всеукраїнської науково-методичної конференції «Виховання особистості: національно-патріотичний вимір» та у скайп-конференціях, організованих із працівниками методичних кабінетів та управлінь (відділів) освіти Херсонської області [1].

За пропозицією Академії у програми семінарських занять включено показові заходи та відкриті уроки патріотичної тематики: «Сотня непокорених героїв» - ретроспектива подвигу (до річниці пам'яті героїв Небесної Сотні); медіапанорама «Нескорена Україна».

Значного патріотичного звучання набули заходи в рамках обласного інтелектуального турніру «Ігри патріотів Херсонщини». Протягом 2015 року в усіх школах і бібліотеках Херсонщини, у відповідності до спільного наказу управління культури та управління нау-

ки і освіти ОДА, відбувалися змагання на краще знання історії, культури, природи рідного краю. В основу змагань були покладені ігрові електронні та настільні карти серії «Ігри патріотів Херсонщини», розроблені працівниками бібліотеки ім. Дніпрові Чайки, а саме: «У пошуках знайомих незнайомих» (тваринний світ), «Зелене диво Херсонщини (рослинний світ), «Лицарі таврійського краю» (козацька доба в історії Херсонщини), «Херсонські ерудит-мандри» (пам'ятники та пам'ятні місця), «Етнічний калейдоскоп Херсонщини», «Літературний круїз», «Мистецька палітра Херсонщини». Понад 6 тисяч школярів різного віку взяли участь у турнірі, 550 з яких стали переможцями і учасниками наступного II туру, де виборювали право представляти свій район, своє місто в обласному фіналі.

Обласний фінал турніру відбувся як один із найяскравіших та резонансних заходів року 19 листопада, у переддень Всесвітнього дня дитини і Дня гідності та свободи. Призери фінальних змагань були визначені у трьох вікових категоріях.

У цьому році розгортається наступний, не менш масштабний проект – обласний квест «В долинах степу і Дніпра». Сім партнерських організацій об'єднали свої зусилля в його реалізації: департамент зовнішньоекономічної діяльності, туризму та курортів Херсонської обласної державної адміністрації; департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики ХОДА; управління культури ХОДА; управління освіти і науки облдержадміністрації; КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрові Чайки» Херсонської обласної ради; Херсонський обласний центр зайнятості; Херсонське обласне відділення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Цей інноваційний проект проводиться з метою «сприяння національно-патріотичному вихованню дітей старшого шкільного віку шляхом підвищення їхньої поінформованості про соціальний та економічний розвиток рідного краю, його природні ресурси, історичну та культурну спадщину». У підсумку реалізації проекту передбачається створити інформаційний банк даних щодо туристичної привабливості нашої області та її промоції в мережі Інтернет. Саме це завдання стало вирішальним фактором привабливості проекту для наших соціальних партнерів та спонукало їх прилучитися до його реалізації.

Національно-патріотичного звучання набувають і звичини, що стали вже традиційними, бібліотечні заходи, як от: Обласний міжвідомчий Відкритий урок читання, який відбувається щороку, починаючи з 2009, до Всеукраїнського дня бібліотек, тепер проводиться під гаслом «Моя країна – Україна, я вірний син її!»; Всеукраїнський тиждень дитячого читання в нашій області відбувається під девізом «Будь патріотом – читай українське!».

Щорічний обласний фестиваль поезії Ліни Костенко, співорганізатором якого є обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрові Чайки, в цьому році отримав назву «Поетичний камертон Ліни Костенко: патріотичні лейтмотиви». Національно-патріотичного спрямування набув також партнерський регіональний літературний конкурс ім. Ю.К. Голобородька «Зачаровані Таврією», який у цьому році проводиться нами втретє.

Вагомою складовою національно-патріотичного виховання для нашого південного, почасти російськомовного регіону, є популяризація української мови, творів сучасних українських письменників. Тож серед пріоритетних програм нашої бібліотеки – проект спілкування із сучасними українськими письменниками «Зустрічі без прощань», проект онлайн-спілкування «Віртуальний ЛітПортал: від тих, хто пише – тим, хто читає» [2, 3]. З великим резонансом пройшли зустрічі дорослих та маленьких читачів нашої бібліотеки з Галиною Вдовиченко, Дзвінкою Матіяш, Анатолієм Кичинським, Вірою Марущак, Еліною Заржицькою та Наталією Дев'ятко. Як правило, кожна така зустріч викликає підвищену увагу ЗМІ, наші гості запрошуються на телевізійні програми, стають учасниками популярних теле- та радіопередач: «Україна: від мови до нації», «Ранковий гість», «Книжкова шафа», «Скарбниці таврійського краю» тощо.

Особливий інтерес викликають такі зустрічі у родин вимушених переселенців, які є активними користувачами нашої бібліотеки. Колектив бібліотеки набуває досвіду роботи з дітьми, які приїхали на Херсонщину з Луганської і Донецької областей, АР Крим. Ще в 2014 році в бібліотеці було організовано роботу клубу психологічної підтримки «Вікна у світ моєї дитини». Тренером стала психолог-волонтер Олена Неннова, завідувач лабораторії Херсонської академії неперервної освіти, координатор кризової психологічної служби «Супровід сімей загиблих військовослужбовців» у Херсонській області. Співпраця з Херсонським благодійним фондом «Софія» дала старт програмі підтримки для переселенців зі східних областей. У рамках цієї програми протягом 2014-2015 р. р. щонеділі працівники бібліотеки організовували інтерактивні екскурсії та заходи для дітей. Головне те, що, окрім дитячої та дорослої програми, проводилися творчі акції, учасниками яких були всі члени родин.

У 2016 році бібліотека має намір розширювати цю діяльність. Окремим чином планується робота з дітьми, чії батьки воювали або знаходяться зараз у зоні АТО. Ця робота здійснюється на базі створеного в нашій бібліотеці Локального центру освітньої, психологічної та інтеграційної допомоги дітям, які постраждали від воєнних дій на Сході України та анексії Криму – в рамках проекту «Інтеграція через діалог», за підтримки Європейської комісії.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Срібна І. С. Національно-патріотичне виховання сучасних підлітків: нові формати в бібліотечній практиці / І. С. Срібна // Виховання особистості: національно-патріотичний вимір : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. : у 2 ч. — Херсон, 2015. — Ч. 2. — С. 109-114.
2. Стремоусова О. С. Бібліотечний проект «Зустрічі без прощань, або У книжкових декораціях без гриму» / О. С. Стремоусова // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховуємо культуру потреб особистості : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. і XXII Всеукр. пед. читань (24-25 верес. 2015 р., м. Херсон) : в 3 ч. — Херсон, 2015. — Ч. 3. — С. 142-146.
3. Хурса С. Віртуальний ЛітПортал: від тих, хто пише – тим, хто читає [Електронний ресурс] / С. Хурса // Бібліотека у форматі Д°. — 2015. — № 4. — С. 50-51. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/101#page/50/mode/2up>.

Наталія Дзюба,
завідувач відділу каталогізування
НБУ для дітей

ВІРТУАЛЬНІ ПРОЕКТИ У СВІТІ РЕАЛЬНОГО ЧИТАННЯ: ДОСВІД БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ

Сучасний світ характерний мінливим інформаційним простором. Продовжує розширюватися медіасередовище: зростає спектр джерел інформації, йде перерозподіл їхніх функцій, змінюються технології представлення. Це значно впливає і на переваги в дозвіллі дітей, їхньому орієнтуванні у виборі заняття. Частину часу, що раніше відводилася книзі, заміщують телеперегляди та комп'ютерні ігри. Персональний комп'ютер може замінити і спілкування з друзями, і дворові ігри, і читання книг. Під впливом «екранної культури» читання змінюється: воно стає більш функціональним, зникає та частина, яка була «для душі», для самоосвіти.

Сьогодні комп'ютери з екзотики стають повсякденністю, і дитина отримує можливість попрацювати й пограти на них усюди: дома, в школі, в бібліотеці. Добре, коли це цілеспрямовано, несе пізнавальний, розвиваючий характер, оберігає від інформаційних небезпек. Саме так працюють бібліотеки: використовують «блага цивілізації» для залучення дітей до читання, пробудження любові до книги, знайомства з новими героями та цікавими людьми, спілкування однолітків, вираження особистості.

Бібліотеки для дітей активно відроджують і підтримують читацьку активність усіх категорій користувачів, упроваджують нові ініціативи з просування книг та читання в Інтернет-просторі. Інструментом просування бібліотечних інновацій стала реалізація партнерських програм та проектів. Широку підтримку має Національний проект «Україна читає дітям», що реалізується в мережі бібліотек для дітей із 2010 р. На сайті Національної бібліотеки України для дітей акумулюється інформація про учасників проекту, які читають дітям свої улюблені твори, проводять паралель життєвих успіхів з книгами свого дитинства. З досвідом реалізації проекту також можна ознайомитися і з оглядів «Україна читає дітям» [1, 2], що підкреслюють: читання і «дитина читаюча» – національне надбання.

Активно на сторінках сайтів та блогів бібліотек для дітей [3] висвітлюється низка креативних заходів щодо відбору дітей на Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Книгоманія», який дає можливість його учасникам здобути перемогу не завдяки особливим талантам і здібностям, а тільки завдяки систематичному читанню. Другий рік поспіль дитячі, публічні та шкільні бібліотеки Херсонської області проводять читацькі змагання у власному оригінальному форматі «Велика книга читацьких рекордів Херсонщини». Сторінки цієї незвичайної книги «пишуть» юні читачі – рекордсмени читання – учасники змагання на звання найкращого читача року.

Невпинний перехід бібліотек на цифрові технології створює можливості, враховуючи читацькі інтереси, формувати електронні бібліотеки. Звичайно, через складність урегулювання питань авторських прав на доступність творів в електронному форматі, бібліотеки не можуть задовольнити всі літературні запити своїх користувачів, але намагаються представити кращі зразки книг для дітей. У межах чинного законодавства, зібрання рідкісних та цінних видань представляє на своєму сайті Національна бібліотека України для дітей («Електронна бібліотека»). Повнотекстові краєзнавчі добірки творів місцевих дитячих авторів формують Житомирська ОДБ («Читаємо всією сім'єю»), Львівська ОДБ («QR-читальня Левенятка»), Рівненська ОДБ («Почитаймо!»), Черкаська ОДБ («Електронна бібліотека»), Харківська ОДБ («Літературний Харків»), Хмельницька ОДБ («Письмен-

ники Хмельниччини – дітям») та Центральна бібліотека для дітей м. Дніпропетровська («Мій край_др»). Популярними серед дітей та їхніх батьків стали і аудіобібліотеки, які, завдяки бібліотекарям, авторам, акторам, читачам, що стають співавторами популяризації творів, дозволяють створювати нові цікаві ресурси. На основі корпоративної співпраці на сайті НБУ для дітей постійно поповнюються електронна аудіоантологія творів для дітей «Почитайко», що популяризує художню літературу минулих років та «Аудіобібліотека КЛЮЧа», що збирає записи власних творів сучасними авторами. Подібні проекти ведуться фахівцями Дніпропетровської ОДБ («BiblioRadio»), Черкаської ОДБ («Читаємо разом»), Херсонської ОДБ («Казочка на добраніч»), Рівненської ОДБ («Пісні на слова Тараса Шевченка»). Також, щоб зробити літературний світ незрячих багатшим і яскравішим, дитячі бібліотеки беруть участь у соціальних проектах. Плідно розвивається, започаткований у 2014 р., спільний проект «Читаємо другу» Чернігівської обласної бібліотеки для дітей ім. М. Островського та Чернігівського навчально-реабілітаційного центру (для сліпих та зі зниженим зором). Його мета – допомогти дітям і підліткам з вадами зору прослухати твори шкільної програми і найпопулярніші зразки світової літератури. Черкаська ОДБ активно долучилася до реалізації Всеукраїнського проекту «Книга, що говорить», в якому вже взяло участь понад 3700 волонтерів із всієї України і з-за кордону.

Радіо і телебачення – один із найбільш дієвих методів візуального впливу на дітей. Просування читання – це повсякденна робота будь-якої бібліотеки, але в умовах надлишку інформації та дефіциту часу вона може бути успішною лише в тому випадку, якщо виходить за бібліотечні стіни і не скута звичними уявленнями. Читання книг, інтерв'ю з авторами творів, рецензії та відгуки про прочитане – далеко не повний перелік цікавинок, що можна прослухати на радіохвилях Миколаївської ОДБ («BiblioRadio»), у передачі «Світанковий настрій» Одеського обласного державного радіо спільно із Централізованою міською бібліотечною системою для дітей м. Одеси (рубрика «Читайлики-прокидайлики»). Здійснити захоплюючі подорожі у дивовижний світ читання пропонують читачам і скайп-зустрічі з письменниками, видавцями, ілюстраторами. Змістовні рандеву проходять у рамках проєктів «Від тих, хто пише, тим, хто читає» (Херсонська ОДБ), «Будь сучасним! Читай українське!» (Центральна бібліотека для дітей м. Львова), «Бібліотека на зв'язку» (Полтавська ОДБ).

За останні декілька років на зміну ілюстративно-книжковим виставкам прийшов сучасний спосіб просування книг – буктрейлери, основне завдання яких розповісти, зацікавити, заінтригувати книгою. І бібліотекарі, звичайно, не змогли не скористатися таким ефективним засобом. Сьогодні існують конкурси, премії, методичні поради, присвячені виготовленню буктрейлерів. Бібліотеки для дітей у рядах переможців конкурсу «БібліоКіноФест 2.0» (2013 р.), Всеукраїнського конкурсу буктрейлерів «Оживають герої на екрані у рекламі» (2013 р.), конкурсу бібліотечних буктрейлерів «Читаємо з Клубом Сімейного Дозвілля» (2014 р.), конкурсу для бібліотекарів та читачів від Гаріка Корогодського (2014 р.), конкурсу буктрейлерів від видавництва «Час майстрів» «Відкрий буктрейлером суть книги» (2014 р.). Бібліотечні відеоролики з рекламою класичних та сучасних творів знаходять своїх активних глядачів через сайти та блоги, власні канали YouTube та соціальні мережі. За кращі відеоролики нагороджують не лише бібліотеки, але й читачів, котрі теж створюють свої роботи і популяризують книгу. Судячи з їхньої якості та дитячої фантазії, їм це явно приносить велике задоволення. Змістовні, оригінальні, яскраві книжкові відеоогляди готують на конкурс «Фабрика вражень» (2016 р.) читачі Черкащини, власну «Агенцію читацьких порад» створили читачі Національної бібліотеки України для дітей.

Пам'ятаючи про специфіку сприйняття інформації своїми основними користувачами – дітьми, бібліотеки шукають можливості подати матеріал в ігровій формі змістовно

і цікаво. Тож з'явилась низка інтерактивних електронних інформаційних продуктів, що популяризують книги, читання, творчість митців. Висвітлюючи діяльність регіональних авторів, бібліотеки створюють інтерактивні карти, довідники, путівники. «Літературна карта «Казки рідного краю» (Дніпропетровська ОДБ), «Літературна Житомирщина», «Імена письменників на карті Миколаївщини» та «Миколаївські письменники – дітям», «Літературна Херсонщина», «Літературний Харків» – це далеко не повний перелік ресурсів, що зробили бібліотечну продукцію більш «живою», привабливою, доступною. Поширеною стає і нова дозвілєва послуга – літературний квест. Сценарії веб–заходів представляють Рівненська ОДБ («Письменники Рівненщини», «Стежками його дитинства» (за творчістю Євгена Шморгуна), «Секрет успіху Олександра Ірванця», «У пошуках поетичних перлин»), Черкаська ОДБ (обласний веб–квест із популяризації творчості Майї Фролової «Вічна таїна таланту»), Миколаївська ОДБ (веб–квест за творчістю В. Симоненка «Встає над нами сонце, як вставало...»). Ця інноваційна форма роботи дає змогу бібліотекам не лише популяризувати твори місцевих авторів, а й інші власні електронні ресурси.

Сьогодні всесвітньою павутиною охоплені і діти, і дорослі. Бібліотека є ідеальною «територією» для співпраці бібліотекарів, учителів, батьків, щоб спільними зусиллями навчити дитину «добувати», переробляти, критично підходити до отриманої інформації, робити власні висновки. Електронні ресурси допомагають урізноманітнити навчання та дозвілля школярів, вдосконалити професійно–педагогічну майстерність учителів. Союзниками з відродження престижу читання у дітей та підлітків стають і батьки. Бібліотекарі здатні переконливо пояснити необхідність спільного читання батьків і дитини, навчити його організації, а також створити умови для невимушеного спілкування і зближення батьків із дитиною. Значимими є електронний портал «КЛЮЧ» (Краща Література Юним Читачам), добірки порад «Читання – справа сімейна» (НБУ для дітей) та «Ростемо з книгою» (Рівненська ОДБ), веб–путівник «Інтернет–ресурси для батьків» (Тернопільської ОДБ). Створюючи веб–проекти та ресурси, бібліотекарі наголошують, що саме батькам належить вирішальна роль у прищепленні любові до читання, а бібліотеки покликані задовольнити найрізноманітніші інформаційні потреби, мати відповідні ресурси для відродження і популяризації сімейного читання.

Обізнаними і активними читачами повинні бути і самі бібліотекарі. Бібліотеки дедалі активніше звертаються до стратегій посередництва, які, у свою чергу, акцентують увагу на їхній просвітницькій та освітянській ролі як фахівці бібліотек не лише обізнані щодо сучасного літературного процесу, знають та популяризують книжкові новинки, вхожі в коло творців книги, але й активно підтримують процеси читання, що розвиваються в ІТ–середовищі. Так, засновник Facebook Марк Цукерберг у січні 2015 р. пообіцяв читати реальні книги і закликав інших користувачів соціальних мереж робити те ж саме [4]. Під кінець року М. Цукерберг підбив підсумки свого членджу та оголосив список 20-ти кращих, на його погляд, книжок, які включають у себе різні культури, вірування, історію і технології [5]. Україномовна книжкова спільнота з'явилась і у ВКонтакті. Сторінка «Гавра» публікує книжкові новини, анонси, а також читацькі рецензії та відгуки і дає українським читачам простір для обговорення літератури. Надихнути інших читати – мета проекту bookchallenge_ua, ініційований в Україні письменниками Катериною Бабкіною та Марком Лівним, які зазначають: «В Україні найменший відсоток людей, що читають, з усієї Європи. 50 % українців не читає взагалі. Ще половина прочитали в 2014-му менше 5 книг за рік». [6]. Тому вони й прийняли рішення «розбавити статистику» і запропонували ставити власні читацькі цілі й приєднуватися до проекту. І такі яскраві приклади сьогодні є. Бібліотекарі, поширюючи та підтримуючи такі ідеї, популяризуючи та любов до

читання, позиціонують і свою значимість у суспільстві, роблять себе затребуваними та захищеними.

Отже, бібліотекарі не просто видають книжки дітям, а й створюють ресурси, освоюють нові інформаційні технології та сервіси, впроваджують нові способи просування книги та читацької культури. Щоб не відбити у дитини бажання читати, її не потрібно примушувати до читання, – потрібно керуватися одним: чи зацікавлена вона. Форми та методи заохочення до читання повинні бути компромісними та різноманітними. Незважаючи на те, що сьогодні практично все переміщається у віртуальний простір, але книжка ніколи не зникне, тим паче дитяча. Вона є і буде, а значить буде і реальний читач.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Україна читає дітям [Електронний ресурс] / Нац. б-ка України для дітей ; авт.–уклад. О. В. Безручко // Національна бібліотека України для дітей : [веб–сайт]. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=3833>. – Назва з екрана. – Електрон. версія друк. вид. – Дата звернення: 10.03.16.
2. Україна читає дітям [Електронний ресурс] . Вип. 2 / Нац. б-ка України для дітей ; авт.–уклад.: Н. І. Безручко, О. В. Безручко, Т. М. Кузілова // Національна бібліотека України для дітей : [веб–сайт]. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/mbm/Book/Show/188>. – Назва з екрана. – Електрон. версія друк. вид. – Дата звернення: 10.03.16.
3. Сайти та блоги бібліотек України для дітей [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей : [веб–сайт]. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=68>. – Назва з екрана. – Електрон. версія друк. вид. – Дата звернення: 10.03.16.
4. Засновник Facebook закликає читати реальні книги [Електронний ресурс] // UNIAN. NET: [веб–сайт]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/world/1028916-zasnovnik-facebook-zaklikae-chitati-realni-knigi.html>. – Назва з екрана. – Електрон. версія друк. вид. – Дата звернення: 10.03.16.
5. Список книг, які рекомендує Марк Цукерберг [Електронний ресурс] // Студвей : [веб–сайт]. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/spisok-20-knig/>. – Назва з екрана. – Електрон. версія друк. вид. – Дата звернення: 10.03.16.
6. Українські митці пройдуть випробування книжками [Електронний ресурс] // Студвей : [веб–сайт]. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/ukrainski-mitci-knigi/>. – Назва з екрана. – Електрон. версія друк. вид. – Дата звернення: 10.03.16.

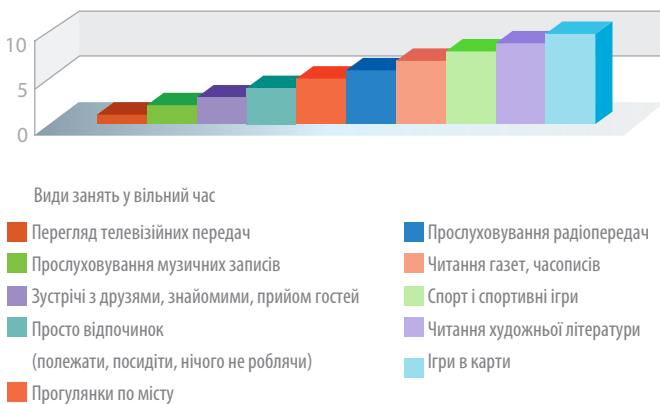
Ольга Петренко,
завідувач науково-дослідного відділу
НБУ для дітей

ЧИТАННЯ І ЧИТАЦЬКІ ПРАКТИКИ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАУКИ СОЦІОЛОГІЇ

Ключові слова: дозвілля підлітків, читання художньої літератури, читацькі практики дітей, соціологічні дослідження, моніторинг.

Загальний стан читацьких практик населення України періодично фіксується в соціологічних дослідженнях різних організацій і, на жаль, вони невтішні. За останніми даними (2014 р.) всеукраїнського моніторингу «Українське суспільство», яке Інститут соціології НАН України проводить із 1994 року, скорочується обсяг практик читання дорослого населення. Загалом читання художньої літератури в 2014 році в порівнянні з 1994 роком (37,7%) скоротилося на 20,8% і становить 16,9% .

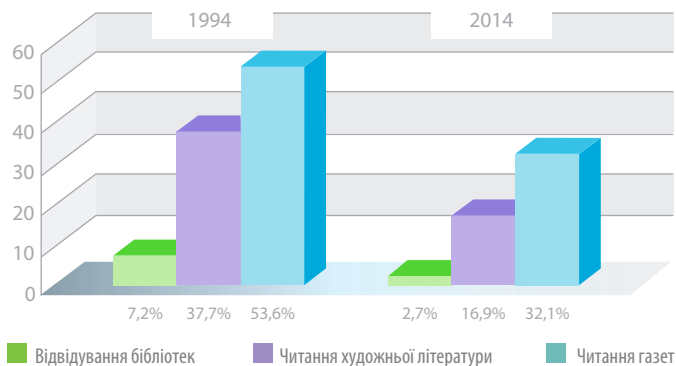
Читацькі практики дорослого населення України

Натомість заняття, які пов'язані із застосуванням новітніх приладів (комп'ютерів), комунікаційних технологій для споживання інформації стають дедалі популярнішими. Практики заняття з комп'ютером у порівнянні з 1994 роком зросло на 27,4% і в 2014 році становили 32,1%. Тобто, йде тотальна включеність усього населення України до контактів з електронними засобами масової комунікації – телебаченням, комп'ютером і т.д. [1].

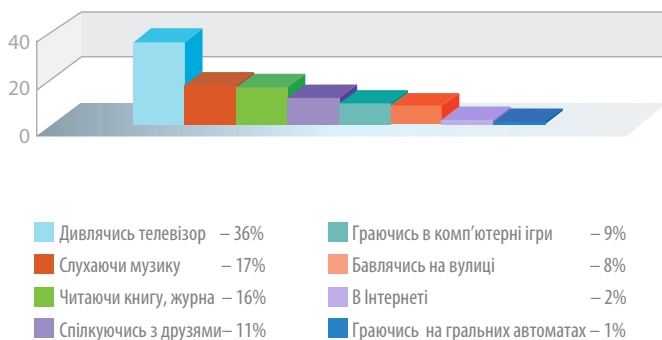
У той же час доросле українське суспільство занепокоєне рівнем читацької грамотності дітей та підлітків, розуміючи, що розвиток новітніх технологій потребує набагато кращого вміння читати, ніж раніше. І їхні побоювання небезпідставні. Так проведені соціологічні дослідження дійсно фіксують зміни в дозвіллевій практиці дітей та отримання ними інформації. За даними соціологічного дослідження Харківського національного університету ім. В.Н. Карамзіна, проведеного на базі учнівської молоді 12-17 років м. Харькова, на зламі XX і XXI тисячоліть «левою долю» їхнього вільного часу забирає перегляд телевізійних програм. З 26 можливих варіантів вибору виду занять у вільний час «читання газет, часописів» займає 7 сходинку рейтингу, а «читання художньої літератури» – 9 [2].

Структура дозвілля підлітків 12-17 років

Зміни дозвіллевих практик дітей засвідчили і соціологічні дослідження, проведені спеціалізованими бібліотеками для дітей. Зокрема, соціологічне дослідження «Моє хобі – читання», проведене Національною бібліотекою України для дітей у 2011 році серед користувачів-дітей дитячих бібліотек, зафіксувало, що читання книг, журналів у рейтингу проведення вільного часу дітьми знаходиться на 3-му місці.

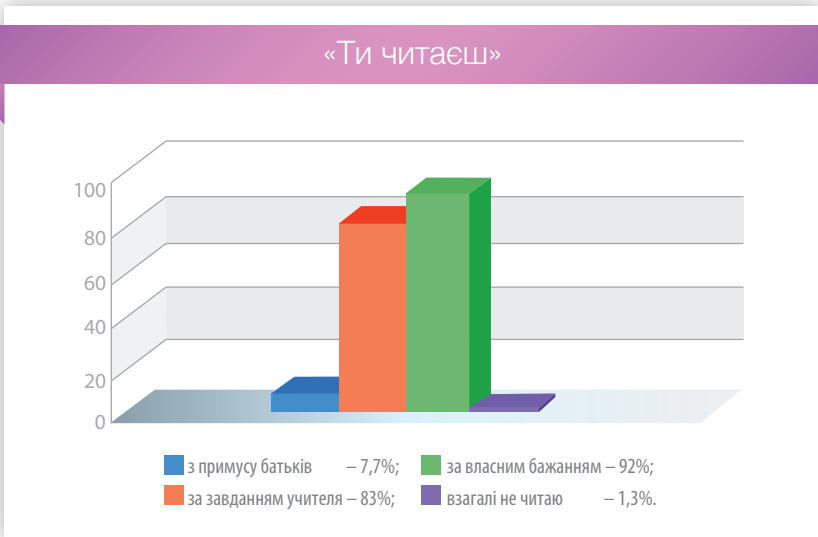
Вільний час діти із задоволенням проводять:

При цьому у користувачів-дітей вікової категорії 10-11 років (5-6 клас) читання книг є головним заняттям у вільний час [3].

Дійсно потрібно дивитися правді в очі, адже віяння нових часів спонукає і до появи нових типів дозвілля, особливо молоді, які тут же складають конкуренцію читанню і стрімко його витісняють. І читання наразі вже ніколи не буде домінантою в способі життя підлітків та молоді. Неухильне зменшення ролі та значущості читання як головного найпривабливішого засобу використання вільного часу набуло характеру сталої тенденції.

Інтенсивність читання різної категорії українського соціуму соціологи пов'язують із діяльністю людини: професійною, освітньою. Саме освітня діяльність дитини спонукає її до свідомого вибору читати. А ще коли цей вид діяльності стає улюбленим заняттям, тоді читання стає самоцінністю. В цьому нас переконують вибрані варіанти відповідей дітей на запитання «Ти читаєш?»:

Проведені соціологічні дослідження щодо читацьких практик українського соціуму з'ясували, що діти є найбільш читаючою категорією населення України, що підлітки сьогодні читають, як читали діти за усіх часів, хоча не так масово і регулярно, як це повинно бути притаманне учнівській молоді. Просто їхні читацькі практики більш інтенсивно модифікуються у новій ситуації зростання обсягу інформації. Сучасні процеси інформатизації та комп'ютеризації сприяють появі нових можливостей сприйняття текстів та доступу до них і змінюють способи читання та отримання нової інформації.

За даними моніторингового дослідження «Вплив ЗМІ на підростаюче покоління та формування комп'ютерної залежності у підлітків», проведеного Центром науково-освітніх інновацій та моніторингу м. Києва, основним джерелом отримання інформації у підлітків є Інтернет – 92,6% [4].

Зміни в читацьких орієнтирах зафіксувало і соціологічне дослідження «Бібліотека, книга, комп'ютер, читання: орієнтації підлітків», проведене Національною бібліотекою

України для дітей на базі 39 дитячих бібліотек 10 регіонів України. Об'єкти дослідження – читачі-учні 5-9 класів, які у 2013 році на запитання «Яка мета використання комп'ютеру, Інтернету?» в першу чергу заявили: «Для пошуку різної інформації». У відповідях діти назвали свої найбільш затребувані сайти, блоги, які вони постійно відвідують.

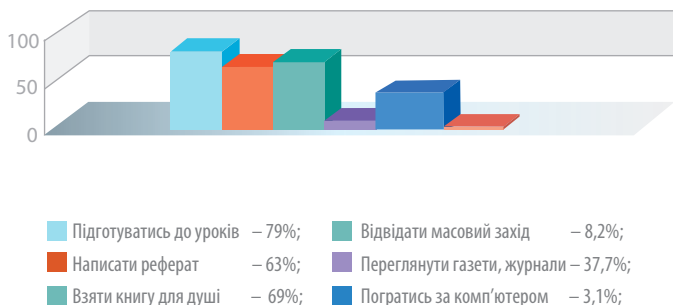
Книги в електронному вигляді читає до 40% дітей. Деякі навіть мають власні електронні бібліотеки. Причому це переважно твори за шкільною програмою, енциклопедії та науково-популярна література.

І все ж «Чи замінить комп'ютер книгу або електронна книга – друковану?» 72% підлітків вважають, що такого не станеться ніколи. Це свідчить про те, що друкована книга є і залишається популярною і бажаною серед дітей.

Крім того це дослідження підтвердило, що діти є активними користувачами бібліотек. Вони одночасно є читачами як публічних бібліотек, дитячих, сільських, так і шкільних бібліотек та користуються домашніми бібліотечками.[5]

Мотиви звернень до послуг бібліотек різноманітні, але частіше за все – отримати книжки за шкільною програмою.

Мотиви відвідування бібліотеки

Опитування 2014 року української громадської організації «Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва» серед учнів львівських шкіл теж зафіксувало умотивоване читання суто програмних творів з української літератури. Зокрема ТОП-10 книжок української літератури за результатами опитування у львівських школах очолили книги та твори: Т. Шевченка «Кобзар», «Гайдамаки», І. Котляревського «Енеїда», «Наталка Полтавка», І. Франка «Захар Беркут», «Мойсей», М. Гоголя «Тарас Бульба», В. Нестайка «Тореадори з Васюківки», П. Куліша «Чорна рада», Л. Костенко «Маруся Чурай» [6].

Національна бібліотека України для дітей спільно з обласними бібліотеками для дітей ось уже 15 років поспіль проводить серед юних читачів бібліотек моніторинг «Краща книга року», який фіксує їхні читацькі уподобання, виявляє рівень читацької компетент-

ності (знання письменників, назви творів, їхні причетності до української чи світової літератури), а також визначає рівень популяризації серед дітей сучасної дитячої книги. Щорічно у дослідженні бере участь до 1500 респондентів – читачів бібліотек для дітей, які відповідають на запитання анкети «Яка з прочитаних книг справила на тебе найбільше враження?», «Яка книга, на твою думку, заслуговує на найвищу нагороду у номінації «книга року»?». У відповідях респонденти називають до 2-х тисяч книг зі списку яких і визначається ТОП-10 номінації «Книга року». В Топ-10 номінації «Книга року-2014» увійшли: «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка, «Гаррі Поттер...» Дж. Ролінг, «Арсен» І. Роздобудько, «Кобзар» Т. Шевченка, «Лола...» І. Абуді, «Русалонька із 7-В...» М. Павленко, «Хроніки Нарнії» К.С. Льюїса, «Часодії» Н. Щерби, «Поліанна» Е. Портер, «П'ятнадцятирічний капітан» Ж. Верна [7].

Рейтинг із визначення кращої книги року останнім часом відзначається індивідуальністю і більш широким колом улюблених книжок. Книги в попередні роки займали перші місця завдяки 300-200 голосам, а нині перші місця визначаються значно меншою кількістю голосів.

Якщо ж порівняти ці два незалежні опитування 2014 року, то побачимо, що в ТОП-10 увійшла книга Т. Шевченка «Кобзар». І це не випадково. Це саме той результат ефективності спільно проведеної роботи як бібліотек, так і установ та громадських організацій, причетних до виховання дітей із популяризації Шевченкіани в ювілейний рік Т.Г. Шевченка. За даними моніторингу ефективності заходів з популяризації Шевченкіани «Нас єднає Шевченкове слово», проведеного Національною бібліотекою України для дітей на базі 771 бібліотеки з 19 областей, 11% заходів цього року були присвячені популяризації творчості Т.Г. Шевченка. Шевченківські заходи відвідали майже 213 тисяч дітей, яким було видано 282448 прим. книг із даної тематики [8]. Тож спільними зусиллями ми можемо і повинні впливати на процес розвитку читання в Україні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Українське суспільство : моніторинг соціал. змін / Нац. акад. наук України, Ін-т соціології. — Київ : [б. в.], 2014. — Виходить щорічно. — ISSN 2409-1103.
2. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації : кол. Монографія [Електронний ресурс] / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна ; авт.: В. Л. Арбеніна, О. В. Волянська, О. Б. Зінчина [та ін.] // Соціологічний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [веб-сайт] – Режим доступу <http://sociology.univer.kharkov.ua/index.php/en/socioprostir-en/88-school/nauka/monografiji/241-pidlitok-u-velikomomu-misti-faktori-ta-mekhanizmi-sotsializatsiji-kolektivna-monografiya>. — Назва з екрана. — Електрон. версія друк. вид. — Дата звернення: 10.03.16.
3. Моє хобі – читання : підсумки регіон. моніторингу : бюл. соціол. служби. Вип. 20 / Держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей» ; уклад. О. Б. Петренко. — Київ, 2010. — 12 с.
4. Рішення Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі від 06.09.2012 № 1 «Щодо результатів моніторингового дослідження «Соціально-психологічний аспект впливу ЗМІ на підлітків загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва» [Електронний ресурс] / Нац. експерт. комісія України з питань захисту сусп. моралі // document.ua : [веб-сайт] — Режим доступу: <http://document.ua/shodo-rezultativ-monitoringovogo-doslidzhennja-socialno-psih-doc120858.html>. — Назва з екрана. — Електрон. версія друк. вид. — Дата звернення: 10.03.16.
5. Бібліотека, книга, комп'ютер, читання: орієнтації підлітків : соціол. бюл. Вип. 26 / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. О. В. Безручко ; літ. ред. Н. М. Кійко. — Київ : [б. в.], 2014. — 36 с.
6. Львівські учні назвали ТОП-10 улюблених книжок (список) [Електронний ресурс] / Центр дослідж. літ. для дітей та юнацтва ; авт. А. Зафійовська // Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва – Режим доступу : <http://kazkarka.com/studiji/lvivskichni-nazvali-top-10-ulyublenih-knizhok-spisok.html>. — Назва з екрана. — Електрон. версія друк. вид. — Дата звернення: 10.03.16.
7. Книга року – 2014 : бюл. соціол. служби. Вип. 28 / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. О. В. Безручко ; ред. О. А. Кадькаленко. — Київ : [б. в.], 2015. — 15 с. : іл.
8. Нас єднає Шевченкове слово : соціол. бюл. : за результатами моніторингу ефективності заходів з популяризації Шевченкіани у б-ках України для дітей. Вип. 27 / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. О. В. Безручко ; ред. О. А. Кадькаленко. — Київ : [б. в.], 2015. — 23 с. : табл.

КРУГЛИЙ СТИЛ «ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА І КНИГОЧИТАННЯ ДІТЕЙ В ЕПОХУ ІНТЕРНЕТУ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ»

Наталія Марченко,
*старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ,
провідний бібліограф НБУ для дітей,
кандидат історичних наук, м. Київ*

НОВІТНЯ УКРАЇНСЬКА БІОГРАФІКА ДЛЯ ДІТЕЙ: ТЕНДЕНЦІ ТА ВИКЛИКИ

Хоча термін «біографістика» набув поширення у вітчизняній гуманітаристиці у 70-х рр. ХХ ст., як самостійна історична дисципліна вона утвердилася в Україні лише у 90-х рр., завдяки появі узагальнюючої праці В.С. Чижка «Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України» (К., 1996) та заснуванню ним Інституту біографічних досліджень. Нині під «біографістикою» (від грец. βίος – «життя» і γράφω – «пишу», «зображую») розуміють (за В. І. Попиком): «спеціальну історичну дисципліну та галузь історичної науки, яка досліджує історію розвитку, теоретико-методологічні, методичні, джерелознавчі та практично-прикладні проблеми біографічних досліджень, зокрема створення наукових біографій, укладання біографічних словників і довідників, різноманітні види біографічної та біобібліографічної продукції, а також еволюцію історико-літературно-біографічної творчості як явища культури та суспільного життя» [1].

Предметною областю біографістики є біографічне знання як історично сформований феномен, усі форми та вияви якого зазвичай означають поняттям «біографіка». На наш погляд, під ним слід розуміти насамперед сукупність біографічної інформації, задіяної в процесі соціокультурної комунікації. У випадку, коли йдеться про користувача-дитину, говоримо про «біографіку для дітей». Як одна з найбільш персоналізованих, а отже, поширених і дієвих нарративних форм представлення історії у суспільній свідомості остання була і залишається комерційно привабливим проектом та перевіреним засобом впливу на суспільство.

Поняття «біографіка для дітей» охоплює:

- фольклорну традицію (до прикладу: родинні перекази, оповіді про «Небесну Сотню», «кіборгів» тощо);
- репертуар видань на паперових носіях (до прикладу: енциклопедії та довідники різного гатунку, «мальовані історії», біографічні серії, художні та науково-популярні біографії, збірки художніх і документальних оповідань, документальна та художня автобіографія дитинства, розвивальні видання, абетки, публікації в періодиці, біобібліографія тощо);
- феномени інших мистецтв (кіно- та мультфільми, зображення, пісні тощо),
- електронні ресурси (щодо останніх у межах бібліотечної системи України простежується тенденція до посилення зв'язків між сучасною біографікою, генеалогією, родинною історією та красномовством, які все більше розглядаються як єдиний комплекс знань зі складними внутрішніми взаємозв'язками [2]. Ширше ці явища в межах функціонування бібліотек для дітей розкриті нами в низці статей [3]).

Оскільки картина «історичного минулого» як окремого суб'єкта, так і суспільства загалом і його окремих страт є не сумою знань із історії, а цілісною системою історичних сюжетів, маркованих (залежно від соціокультурних чинників) тими чи іншими ціннісними

ми, морально-етичними чи іншими стереотипними уявленнями, кожне нове покоління не лише творить власну біографію, а й перепрочитує вже набуту певною культурою, засвоюючись на нових, притаманних лише йому, викликах [4].

У новітній біографії для дітей України простежуються наступні тенденції:

- ❖ продовжується співіснування просвітанських, радянських, національних і глобалізаційних традицій і стереотипів;
- ❖ поступово відбуваються неогуманістичні зрушення (актуалізація особистісних і комунікативних аспектів), замінили ідеологеми ціннісними орієнтаціями;
- ❖ відбувся перехід від оціночної (ідеологізована, романтизована, дидактична) біографії до фактологічної (критичне мислення), від лінійної – до стереоскопічної;
- ❖ формується усвідомлення невідповідності усталеного ранжування персоналій історико-фактологічному;
- ❖ формується сталий інтерес до генеалогії як обов'язкової складової життя людини;
- ❖ домінує електронна біографіка.

Водночас маємо також чіткі виклики, що потребують уваги. Зокрема це:

- ❖ хаотичність добору імен у розмаїтих базах даних, довідкових і енциклопедичних виданнях;
- ❖ традиційне домінування «гуманітаріїв» і порушення гендерного балансу;
- ❖ постколоніальне «обнулення» урбанізму та аристократичних традицій в Україні;
- ❖ постколоніальний страх маркування «українськістю» постатей, раніше «запозичених» іншими державними утвореннями;
- ❖ сформована бездержавністю застрога щодо українських діячів неукраїнського походження й т. з. «ідейних ворогів»;
- ❖ не усвідомлення огрому української діаспори та українців за походженням як «своїх»;
- ❖ відсутність цільової державної програми «олюднення» українського інформаційного простору.

Підсумовуючи, маємо визнати, що в новітні драматичні для України часи переоцінка цінностей і персоналій попередніх епох, засвідчена зокрема новітньою біографією для дітей, відбувається досить хаотично. Натомість, цей процес як визначальний для становлення духовної та культурної парадигми української держави, мав би стати осердям її культурної політики та самоідентифікації. Водночас увага до відтворення і творення біографіки для дітей гарантувала б неперервність і адекватність «діалогу поколінь» у суспільстві та формувала нерозвинуті, зважаючи на бездержавне колоніальне минуле країни, навички толерантного неогуманістичного бачення особистості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Спеціальні історичні дисципліни : довідник : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. – Київ, 2008. – С. 94–103.
2. Попик В. І. Ресурси довідкової біографічної інформації : історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 520 с.
3. Марченко Н. П. Продукування та адаптація до потреб користувача та пропагування біографічного знання бібліотеками України для дітей // Українська біографістика. - 2015. - Вип. 11. - С. 296-311; її ж. Новітня шевченкіана на сайтах провідних бібліотек України для дітей // Там само. - 2014. - Вип. 11. - С. 336-361; її ж. Персоналогічна інформація на сайтах дитячих бібліотек // Наукові праці НБУВ. - 2009. - Вип. 24. - С. 307-334.
4. Марченко Н. П. «Біографія дитинства» в науковому полі біографіки та колі дитячого читання // Бібліотечний вісник. - 2011. - № 6. - С. 28-34.

Наталія Дев'ятко,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри гуманітарної освіти
Дніпропетровського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ЧЕРЕЗ СПІВТВОРЧІСТЬ: ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОЕКТ «РІДНИЙ КРАЙ У СЛОВАХ І БАРВАХ»

Глобалізація сучасного світу вимагає пошуку нових шляхів формування особистості сучасної дитини, і саме через освіту засобами культури можливо виховати творчу людину.

Одним із основних принципів, які визначають ціннісну спрямованість та зміст сучасної освіти, є впровадження в освітньо-виховний процес новітніх технологій навчання, які враховують вікові, індивідуальні особливості природного розвитку дитини, використовують творчу обдарованість, дитячу уяву, ігровий потенціал вихованців.

Завдяки стратегії сталого розвитку формується нова модель майбутнього через світоглядну систему «природа-суспільство-особистість». А ці світоглядні процеси найкраще актуалізуються через творчість, відчуття причетності й усвідомлення успіху власної діяльності.

Екологічне виховання дітей також ґрунтується на пробудженні глибокого інтересу до історії рідного краю і держави, національної культури, почуття патріотизму, національної самоідентифікації тощо. Саме тому одним зі стратегічних завдань сталого розвитку у суспільних відносинах є розвиток духовності, культури, моральних засад, інтелектуального потенціалу українського народу.

Суб'єктивне ставлення до світу природи допомагає сформувати етико-ціннісний компонент екологічної освіти, оскільки сприяє підвищенню рівня емоційно-психологічного зв'язку з живими істотами, естетизації природних об'єктів, усвідомлення самоцінності природи. Для створення подібного налаштування важливим вважаємо використання в екологічній освіті літературних та художніх образів (вірші, казки, оповідання), музичних творів.

Зокрема, цьому сприяє участь у різноманітних конкурсах, творчих змаганнях, які актуалізують інтерес дітей до тої чи іншої справи. Подібні творчі змагання, засновані на здоровій творчій конкуренції, є впливовим інструментом для розвитку позитивної, життєствердної особистості, оскільки відбувається розвиток духовного і творчого потенціалу дитини. (Ефект від подібних творчих змагань ми неодноразово спостерігали, зокрема під час проведення обласного літературного конкурсу «Молода муза» разом із Дніпропетровською обласною бібліотекою для дітей, на основі якого виросло ціле покоління юних літераторів).

Основною метою освітньо-культурного проекту «Рідний край у словах і барвах» є створення інформаційно-культурного продукту, що сприяє формуванню нової моделі майбутнього через світоглядну систему «природа-суспільство-особистість», допомагає у розвитку дітей з особливими потребами, популяризує ідеї гармонійного розвитку завдяки передачі інформації за принципом «діти навчають дітей».

Даний проект передбачає залучення новітніх інформаційних технологій та засобів медіаосвіти. Сучасна дитина, щоб бути успішною, повинна вміти не тільки користуватися віртуальним середовищем, обмінюватися інформацією, а й створювати нові інформаційні продукти і ресурси, які мають характер інновацій і творчості.

Даний проект – моя авторська ідея, мною також здійснюється координація. Проте, засновником проекту є Дніпропетровська міська рада, оскільки саме вона підтримала цю ідею фінансово, співорганізатор – Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, що дало можливість широко рекламувати проект і залучити багато учасників. До проекту на різних етапах також приєднуються різноманітні культурні й громадські організації та об'єднання.

Специфіка проекту передбачає залучення різних спеціалістів, тому на всіх етапах проекту необхідна консультативна підтримка професійних письменників, літературознавців, дослідників дитячої літератури і практичних психологів, які працюють з дітьми.

Структура проекту. Ми запропонували дитячій і студентській аудиторії створити разом із професійними письменниками спільний інформаційно-культурний продукт.

Щоб мати високу ефективність проекту та якість базового матеріалу, твори, які увійдуть до збірника, мали бути написані професійними авторами з урахуванням психологічних особливостей аудиторії. Учні середніх і вищих навчальних закладів виступили як співавтори.

Проект замислювався як всеукраїнський, але в процесі подачі робіт набув статусу міжнародного. З поданих робіт було обрано близько 100 творів від 54 авторів із м. Київ, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької і Чернівецької областей, а також із м. Нетанія (Ізраїль) і м. Сіфорд (Вірджинія, США).

На основі поданих текстів (вірші, казки, проза) відповідно до мети проекту на конкурсній основі учнями середніх та вищих навчальних закладів протягом півроку створювалися:

- малюнки та ілюстрації до художніх творів;
- аудіопостановки на основі художнього тексту;
- мультфільми та анімація.

Загалом на цьому етапі у проекті взяли участь понад 150 школярів та студентів.

До творів було намальовано понад 200 ілюстрацій. Загальний час озвучення віршів та оповідань складає понад 10 годин аудіозапису.

Для кращого охоплення потенційних інтересів аудиторії подані твори були об'єднані у три групи, кожна з яких має свої завдання, оскільки відкриває різні аспекти розвитку особистості і формування життєствердних моделей поведінки:

1. Твори на екологічну тематику, які застерігають від екологічних проблем, і ті, в яких показана краса природного світу.
2. Твори, які дають моделі енергозбереження та раціонального використання ресурсів, показують негативні наслідки споживацької моделі життя.
3. Твори соціального і культурно-духовного спрямування, де через образи героїв формуються позитивні моделі поведінки, містяться гуманістичні ціннісні орієнтири, а також твори, які сприяють національній самоідентифікації особистості.

Також було здійснено поділ творів на дві аудиторні групи:

- дошкільний і молодший шкільний вік;
- середній і старший шкільний вік.

За підсумками відбору створено книгу в електронному форматі з аудіопідтримкою.

Освітньо-культурний проект «Рідний край у словах і барвах» розраховано на рік. Він проходить у кілька етапів: збір текстових робіт, етап ілюстрування, етап озвучення, підготовка книги. На кожний етап потрібно від двох до чотирьох місяців.

Очікувані результати:

- створення якісного інформаційно-культурного продукту, який сприятиме моральному, патріотичному та екологічному вихованню молодого покоління;

- розвиток творчих здібностей, зміна світоглядних установок на життєствердні в учасників проекту завдяки співтворчості і відчуттю причетності до великої і важливої справи;
- допомога молодому поколінню відчувати свою успішність завдяки власним діям і можливість змінювати навколишню дійсність;
- пропагування цінностей і світоглядних моделей відповідно до принципів сталого розвитку.

Матеріали проекту можуть бути використані під час проведення уроків екології, літератури, історії, народознавства, інших гуманітарних дисциплін або під час проведення виховних годин і підготовки до позакласних заходів, а також у роботі бібліотек. Таким чином, даний проект допомагає змінити світогляд не лише дітей, які беруть у ньому участь, але і стає вагомим чинником для інтеграції ідей сталого розвитку в інші навчальні предмети та виховання, допомагає розвитку дітей з особливими потребами, а також популяризує ідеї гармонійного розвитку завдяки передачі інформації за принципом «діти навчають дітей».

Подібна форма навчання є однією з найефективніших, оскільки враховує різні рівні передачі інформації і викликає широкий спектр позитивних емоцій: наслідування прикладу однолітків, відчуття причетності до чогось великого, наслідування моделей поведінки від «культурних взірців», як то книжкові герої.

Примірники книги будуть розповсюджені серед освітніх закладів, передані у дитячі бібліотеки, а також у вигляді архіву збірник буде розміщений у відкритому доступі у мережі Інтернет.

Ольга Прокопович-Ткаченко,

заступник директора

КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ – ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Серед вагомого переліку важливих функцій, які сьогодні виконує бібліотека для дітей, основною залишається розвиток дитячого читання. Дитячі бібліотеки, як показує соціальна практика, є феноменом культури – єдиним інститутом, який компетентно розвиває та популяризує дитяче творче читання.

Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей займає особливе місце серед бібліотек регіону, послідовно проводить різнопланову роботу, має широке коло партнерських відносин. Можна зупинитися лише на деяких напрямках нашої діяльності.

Розвиток дитячого читання в бібліотеках неможливий без фахово підготовлених спеціалістів, без підвищення їхньої професійної майстерності. Тому обласна бібліотека для дітей як методичний центр проводить постійну роботу з загальної координації методичної діяльності та формування системи безперервного професійного розвитку бібліотечних фахівців області, які обслуговують дітей. Щорічно організовуються і проводяться обласні семінари для категорій заступників директорів та завідувачів бібліотеками для дітей, а також фахівців відділів обслуговування. Крім цього, 15 років функціонує обласний клуб ділового спілкування «Професіонал». Засідання проводяться на базі однієї з дитячих бібліотек області. Тематика обласних семінарів та засідань клубу включає весь діапазон актуальних питань роботи з читачами-дітьми. Аспекти дитячого читання постійно розглядаються на професійних зібраннях фахівців на обласному рівні. За останні п'ять років, наприклад, висвітлювалися такі теми: «Дитяче читання як засіб полікультурного виховання дитини», «Дитяча бібліотека сьогодні: нові можливості, нова якість обслуговування», «Бібліотека – територія читання і спілкування» та ін.

Враховуючи сучасні технології, які останнім часом з'явилися у бібліотеках, ми активно використовуємо скайп-зв'язок у системі надання консультативно-методичної допомоги бібліотекам області. Один раз на квартал проводяться онлайн-консультації «Консультує фахівець бібліосервісу обласної бібліотеки для дітей». Питання, які надходять від бібліотекарів області, об'єднуються у тематичні блоки відповідно спрямування діяльності структурних підрозділів обласної бібліотеки, фахівці яких і дають відповіді в режимі онлайн.

За ініціативи обласної бібліотеки для дітей кожні два роки в план підвищення кваліфікації працівників культури і мистецтва області включається навчання категорії працівників міських та районних бібліотек для дітей. Двотижневі курси проводяться виключно на базі обласної бібліотеки для дітей, усі провідні фахівці якої розглядають з присутніми різні напрями обслуговування дітей. Постійний зв'язок із бібліотеками області, методична і практична допомога з питань обслуговування дітей, підвищення професійного рівня фахівців – весь цей сегмент роботи нашої бібліотеки як методичного центру направлений на удосконалення якості обслуговування та розвиток дитячого читання в області.

Сучасна бібліотека потребує залучення для виконання своїх задач не тільки бібліотекарів, але й психологів, соціологів, спеціалістів з інформаційних технологій і т.д. У нашій бібліотеці багато років успішно працює психолог та третій рік новий фахівець – соціолог. Психолог обласної бібліотеки для дітей – єдиний фахівець такої спеціалізації

в бібліотечних закладах області. Тому, окрім різнопланової роботи з дітьми та батьками в стінах бібліотеки, психолог здійснює інформативно-консультаційну діяльність і у бібліотеках для дітей області. Здійснюються виїзди для участі в районних та міських семінарах, скайп-спілкування з бібліотечними працівниками та організаторами дитячого читання. Враховуючи позитивні відгуки бібліотечних фахівців, у програму обласних семінарів завжди включається виступ психолога, після якого завжди виникає професійне обговорення проблем дитячого читання, психологічних особливостей дітей та інше.

Як відомо, в бібліотечних закладах досить мало спеціалістів-соціологів, але інтерес до соціологічних досліджень постійно зростає. Це і не дивно, тому що в сучасному інформаційному світі бібліотека постійно повинна доводити суспільству свою необхідність та значущість. А це можливо зробити лише тоді, коли ми маємо уявлення про потреби громади, її ціннісні орієнтири тощо. Одним із напрямів щодо удосконалення роботи бібліотеки є соціологічні дослідження, які допомагають зробити роботу закладу кращою та ефективнішою. Протягом двох років із бібліотеками для дітей області було проведено 12 досліджень, а саме: «Що читають діти: читацькі вподобання дітей різного віку», «Читаю я і вся моя сім'я», «Уявлення бібліотекарів про свою професію». За результатами досліджень були зроблені певні висновки, а також надані практичні рекомендації у бібліотечній роботі, метою яких є популяризація дитячої книги в суспільстві, а також залучення нових читачів до бібліотеки.

Родзинкою нашої області є петриківський розпис, який у 2013 році включено у Список нематеріальної культурної спадщини людства. Популяризація цього виду народно-го мистецтва є особливо актуальною у розрізі національно-патріотичного виховання, яке починається з любові до рідного краю та народу. Майстер-класи з петриківського розпису є дуже популярними серед дитячої аудиторії читачів. Відділ мистецтв нашої бібліотеки тісно співпрацює з викладачами та студентами Дніпропетровського театрально-художнього коледжу, де викладають спеціальність «Декоративно-прикладне мистецтво». В смт. Петриківка проживає багато талановитих майстрів дивовижного розпису. Вони намагаються передати свою майстерність усім, хто хоче цього навчитися. Петриківська районна бібліотека для дітей запрошує таких майстрів до себе і за допомогою скайп-зв'язку проходять майстер-класи для дітей-читачів інших бібліотек області.

Завжди приємно у гарних справах мати однодумців. А в справі популяризації дитячого читання неможливо обійтись без співпраці з тими, хто створює літературу для цього читання – з дитячими письменниками. Наші давні партнери і друзі – члени секції літератури для дітей і юнацтва «Джерело» при Дніпропетровській обласній організації Національної спілки письменників України. Діти-користувачі нашої бібліотеки є першими читачами нових книг дніпропетровських письменників. Безліч книг презентовано в стінах бібліотеки у формі театралізованих лялькових вистав, живих діалогів. Такі презентації дарують хвилини справжнього щастя авторам, а книги стають бажаними читачам, які назавжди запам'ятають живе спілкування з письменником. Крім дніпропетровських авторів, часті гості у наших читачів письменники з інших областей України. Наприклад, зі львівщини завітали Т. Прохасько, Х. Лукашук, А. Бачинський. До кожної зустрічі фахівцями-бібліографами готується шорт-лист із серії «У нас у гостях», на якому кожен з присутніх може отримати автограф письменника.

Нові можливості спілкування надає скайп-зв'язок. Бібліотеки об'єднують читачів і письменників на новому рівні. Наприклад, читачі Дніпродзержинської центральної міської бібліотеки для дітей спілкувались із дніпропетровською письменницею І. Волинською, львівською письменницею Х. Лукашук, читачі Полтавської обласної бібліотеки для дітей із Л. Степовичкою. А наші читачі із задоволенням спілкувались зі львівською авторкою Л. Ві-

дутою. Всі ці зустрічі проходять в рамках проекту Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей – циклі скайп-зустрічей з письменниками «Книга єднає Україну».

Максимально залучає дітей до читання участь у літературних конкурсах, які потребують створення власних творів. Наприклад, для того, щоб написати вірш, необхідно оволодіти технікою поезії, осягнути можливості образотворчих засобів мови. Вчаться цьому діти у майстрів слова, а для цього потрібно багато читати. Власне складання творів ще більше притягує дитину до книги. Обласна бібліотека багато років проводить роботу з підтримки дітей, які займаються літературною творчістю. Вже видано п'ять збірок творів читачів-дітей області «Ластів'ята». Продовженням цього проекту став літературний конкурс «Молода муза», в якому беруть участь підлітки і юнацтво. В 2015 році відбувся обласний конкурс літературних творів і малюнків «Краю мій, барвисте Придніпров'я». Використовуючи нові технічні можливості, створено електронний варіант збірки, куди ввійшли твори дипломантів конкурсу. При наявності фінансування, буде видано й паперовий формат. Таким чином, обласна бібліотека для дітей акумулює творчий потенціал читачів-дітей усєї області, крім цього така робота є складовою національно-патріотичного виховання.

Як підтверджує практика, різноманітні творчі завдання допомагають розкрити внутрішній потенціал дітей, формують у них позитивне ставлення до книги. Враховуючи ці особливості, як фактор залучення до читання, обласна бібліотека для дітей щорічно проводить конкурси для читачів усєї області. Вони різні за тематикою, але всі пов'язані з книгою і читанням. За останні п'ять років на Дніпропетровщині для читачів-дітей відбулися такі обласні конкурси: «Журнал для родини від серця дитини», «Книга відкриває країни», «Бібліотека в житті моєї родини», обласний марафон дитячого читання «Барвистий книголенд», обласний конкурс на кращий відгук на книги про Другу світову війну «Війна пройшла по долям...». У 2015 році в сучасному форматі відбувся обласний конкурс буктрейлерів «Дивись і читай». Нові форми популяризації читання захоплюють дітей, які із задоволенням поєднують книгу і комп'ютер. В обласній бібліотеці зібрано колекцію буктрейлерів, створених читачами області, яку ми використовуємо для популяризації дитячої літератури.

У бібліотекарів, які працюють із дітьми, завжди багато нових справ та ідей, які вони втілюють у життя, використовуючи всі найцікавіші методики. В роботі з дітьми не може бути байдужості й формального підходу, все повинно бути яскравим і неповторним, спрямованим на душу і серце дитини. Унікальний досвід фахівців обласних бібліотек для дітей є основою їхньої успішної діяльності щодо трансляції цінностей дитячого читання в соціокультурний простір України. В умовах децентралізації та реформування найважливішими завданнями є збереження системи спеціалізованих бібліотек для дітей як центрів дитячого читання в регіоні.

Наталія Загоруйко,
*завідувач відділу комплектування фондів
НБУ для дітей*

ВІДПОВІДНІСТЬ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ ПОТРЕБАМ ЧИТАЧІВ – ЗАПОРУКА УСПІШНОСТІ БІБЛІОТЕКИ

Загальновідома істина, що ефективність обслуговування читачів залежить не від величини фонду, а від його якісного складу. Головним критерієм формування фонду дитячої бібліотеки є відповідність статутним завданням бібліотеки та потребам особистості, забезпечення її інтелектуальних, духовних, освітніх та інших запитів. Індійський учений Шіалі Ранганатана ще у 1931 році у монографії «П'ять законів бібліотечної науки» («Five laws of library science») сформулював найважливіші правила ідеального обслуговування та філософію організації більшості бібліотек. Вони надзвичайно прості: «книги для того, щоб ними користуватися», «дай кожному читачу відповідну для нього книгу», «кожна книжка має свого читача», «бережіть час читача», «бібліотека живий організм, що розвивається» [3, с. 5]. Варто пам'ятати, що попит користувача бібліотеки може бути негативним (користувач може, але не хоче читати запропоновану літературу через погане ставлення до теми чи автора); нульовим – користувач міг би читати, але не хоче, бо йому це не цікаво чи він узагалі не знає про цю літературу; непостійним (нерегулярним, сезонним) – запити відповідно до проходження шкільної програми чи навчального процесу; оманливим – запитують протягом короткого часу, але навряд чи будуть питати у майбутньому; акіотажним – досить високий, але внаслідок того, що ця книга у всіх на слуху; повноцінним – література тематики, що має постійний інтерес у читачів; повсякденним – сталий інтерес до інформації за короткі проміжки часу (день, тиждень), тобто періодичних видань; особливим – на унікальні твори, які потрібні одиницям; небажаним – це високий попит на літературу небажану з огляду на етичні норми або соціальні стандарти суспільства [5, с. 10].

Незадоволений читацький попит є сьогодні однією із найсерйозніших проблем, від вирішення якої залежить, чи стане бібліотека доступною, багатовекторною, комфортною, зрозумілою і прийнятною суспільством установою, місцем комунікації, додаткової освіти та інтелектуального дозвілля, справжньою територією дитинства, чи залишиться осередком зберігання надбань минулого. Досягнути того стану, коли фонди повністю відповідають очікуванням, потребам та інтересам реальних та потенційних користувачів практично неможливо, проте необхідно прагнути до цього. На різних історичних етапах динаміка відповідності бібліотечних фондів включала в себе багато різних особливостей і рис, не властивих попереднім станам системи бібліотечних фондів. Звідси і рухливість трьох елементів системи: бібліотечних фондів, завдань бібліотеки, інтересів читачів. Так одним із основних статутних завдань Національної бібліотеки України для дітей є формування з максимальною повнотою фонду бібліотеки документами, що відносяться до фонду обов'язкового примірника за рахунок їх отримання від виробників на підставі Закону України «Про обов'язковий примірник документів» та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 608 від 10 травня 2002 р. «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів». Хоча, далеко не всі книги, що відносяться до фонду обов'язкового примірника, є затребуваними читачами бібліотеки. Бібліотека зобов'язана їх зберігати та надавати читачам у встановленому порядку – в нашому випадку – лише для користування у читальних залах. Водночас через відсутність коштів на поповнення фондів бібліотеки протягом останніх 10 років задовольнити потреби і запити читачів із кожним роком стає все складніше. Зростає кількість відмов, насамперед, користувачам абонементних

залів як на твори українських, так і зарубіжних авторів. Запити сьогоднішніх дітей не є сталими, вони швидко змінюються. Через засоби масової інформації, Інтернет, від друзів дізнаються про цікаві книжкові новинки і хочуть читати саме цю книгу, саме тепер, сьогодні, і саме тут, у бібліотеці. І якщо вчасно, тобто, сьогодні не придбати книгу, можливо, завтра вона уже не буде такою актуальною і затребуваною. На жаль, оперативне і своєчасне поповнення фонду бібліотеки не вирішує жодна із діючих на сьогодні державних програм, спрямованих на поповнення бібліотечних фондів. Лише стабільне фінансування, навіть у невеликих обсягах, дозволить своєчасно реагувати на запити користувачів та оперативно їх виконувати. Не слід ігнорувати і одним із найбільш важливих напрямів вивчення читачького попиту – прогнозування, передбачення можливих майбутніх мотивацій і звернень. Для цього необхідно: а) розвивати, стимулювати інтереси читачів шляхом відповідної пропозиції (в даному випадку на перший план виступає активність бібліотеки у підборі та популяризації книг); б) задовольняти розвинений попит на певні книги (в даному випадку на перший план виступає активність читачів); в) враховувати потенційні потреби суспільства (для потенційного читача і потенційних запитів), тобто зробити нормою випередження попиту (прогнозоване комплектування). Отже, при формуванні бібліотечних фондів враховуються зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на його зміст, призначення і використання, зокрема: обсяги фінансування на утримання і розвиток фондів, наявність приміщень для його зберігання, кваліфікація бібліотечних працівників, контингент читачів, потік запитів, стан документних потоків та ринків тощо. Соціальний критерій якості формування фондів повністю залежить від повноти врахування цих чинників.

Відповідність бібліотечних фондів тісно пов'язана з принципом «порогів», який виступає своєрідним регулятором у розвитку системи бібліотечних фондів, сприяє стабільності, передбачуваності, а отже, і керованості розвитку та використання бібліотечних фондів [1, с. 27]. Адже просте накопичення документів у результаті природного розвитку бібліотечних фондів призводить до складнощів у розміщенні, розстановці, зберіганні і обслуговуванні читачів. А вибіркоче оптимальне і збалансоване комплектування спрямоване на досить повне задоволення читачьких запитів при невеликих обсягах нових надходжень та зменшенню зростання фонду. Протягом багатьох років фонд Національної бібліотеки України для дітей невпинно зростав і досяг на початку 2000-х років своєрідної ватерлінії можливостей обсягів площ книгосховищ – понад ніж півмільйона документів на різних носіях інформації. При цьому обертаність фонду зменшувалася, відповідно зростала пасивна частина фонду. З метою визначення ступеню відповідності наявного книжкового фонду, шляхів оптимізації його використання та вивчення потреб користувачів у літературі певної тематики протягом 2011–2015 років проведено низку досліджень. Зокрема, «Інформаційні потреби педагогічних працівників та ступінь їх задоволення книжковим фондом Національної бібліотеки України для дітей» (2011 рік); «Стан укомплектованості фонду Національної бібліотеки України для дітей книгами іноземними мовами та їх використання» (2012–2013 роки); «Книги з мистецтва у фонді Національної бібліотеки України для дітей: їх склад та використання» (2014–2015 роки). Результати всіх трьох досліджень виявилися невідповідними і підтвердили робочу гіпотезу, що більша частина досліджуваного фонду є пасивною, а саме: 60,2% книг із питань освіти, 57,9% книг із різних видів мистецтва, 80% книг іноземними мовами. Одна із причин утворення пасивної частини – велика кількість дублетних примірників книг, які закуповувалися у 80-х роках минулого століття у великій кількості з урахуванням існуючої на той час мережі нестационарних форм обслуговування. Скорочення на початку 90-х років нестационарних пунктів обслуговування та зменшення кількості читачів стали одним із основних чинників значного зменшення кількісних показників поповнення фонду. Проте накопичений за попередні роки величезний масив книг

мало використовувався, книги з часом втрачали актуальність, попросту фізично старіли. Сьогоднішні діти, їхні батьки неохоче беруть до рук книги, яким понад 10-20 років, адже у старих книгах накопичується книжковий пил, який здатний викликати алергічну реакцію. Серед видань із питань освіти певна частина – застарілі за змістом (книги з методики викладання навчальних предметів у загальноосвітній школі та методики виховання). Незначна частина книг із мистецтва виявилися непрофільними, розрахованими на спеціалістів музичної справи. Однозначно, досліджувані розділи фонду потребували негайного осучаснення і актуалізації, і першочерговим завданням стало очищення фонду від зайвих дублетних видань та видань, що втратили актуальність [3, 4].

Водночас однією із причин виникнення пасивної частини фонду стала недостатня популяризація певних видань, зокрема відсутність широкого розкриття наявного фонду, насамперед нових надходжень. Переважна більшість досліджуваних видань знаходяться у книгосховищі, а саме, книг з освіти – 86,9%, книг із мистецтва – 87,4%, книг іноземними мовами – 79,1%. Разом із тим соціологічне дослідження «Інформаційні потреби педагогічних працівників та ступінь їх задоволення книжковим фондом Національної бібліотеки України для дітей» засвідчило високий фаховий рівень підготовки педагогічних працівників, які потребують систематичного інформування про нові надходження. З 2014 року в бібліотеці розпочалися певні структурні зміни, направлені на залучення до бібліотеки нових читачів та активізацію використання наявного фонду. Розпочинає роботу спеціалізований сектор професійних документів та ділового спілкування, який обслуговує батьків, учителів, вихователів, фахівців бібліотечної справи, студентів. Сектор постійно організовує книжкові виставки, огляди нових надходжень, проводить конференції, семінари, практикуми. Глобалізація суспільства, стратегічний курс України на інтеграцію у Європейський Союз спонукає дітей до активного оволодіння кількома іноземними мовами. У структурі бібліотеки з'являється новий відділ документів іноземними мовами. Сьогодні це один із найбільш відвідуваних відділів бібліотеки, з сучасним дизайном, інтер'єром, новими книгами, електронними читанками Kindle та інтернет-планшетами iPad.

Уже сьогодні можна констатувати, що вивчення укомплектованості та використання окремих розділів фонду допомогло визначити шляхи його оптимізації, а зміни у структурі бібліотеки значно підвищили інтенсивність використання відповідних розділів бібліотечного фонду.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Васильченко М. Принципи формування фондів бібліотек, що обслуговують підростаюче покоління / М. Васильченко // Бібліотечний форум України. — 2009. — № 2. — С. 17-25. — Бібліогр.: с. 27.
2. Інформаційні потреби педагогічних працівників та ступінь їх задоволення книжковим фондом Національної бібліотеки України для дітей : програма та методика соціолог. дослідж. / Держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей»; уклад. Н. М. Загоруйко, О. Б. Петренко. — 2011.
3. Сербін О. Класифікація двокрапкою та її автор – взаємозв'язок в еволюційності епохи / О. Сербін, І. Перенесієнко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eprints.rclis.org/23738/1/perenesienko.pdf>. — Дата перегляду : 25.01.2016 р.
4. Стан укомплектованості фонду Національної бібліотеки України для дітей книгами іноземними мовами та їх використання : аналіт. довідка за результатами соціолог. дослідж. / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Н. М. Загоруйко, О. Б. Петренко ; ред. О. А. Решетняк. — Київ : [б. в.], 2013.
5. Формування бібліотечних фондів. Маркетинговий підхід / Нац. парламент. б-ка України ; авт.-уклад. Н. Гудімова, І. Цуріна ; ред. С. Басенко. — Київ : [б.в.], 2006. — С. 10

Наталія Гаждан,
завідувач науково-бібліографічного відділу
НБУ для дітей

РОЛЬ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСІБНИКІВ У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧИТАЧІВ-ДІТЕЙ

Висвітлено роботу НБУ для дітей із підготовки рекомендаційних бібліографічних посібників та рекомендаційних електронних ресурсів.

Ключові слова: діти, читання, НБУ для дітей, рекомендаційна бібліографія, рекомендаційні бібліографічні посібники, рекомендаційні електронні ресурси, завдання.

Поки діти ростуть, їм потрібно «ввібрати» у себе хороші думки, приклади благородних вчинків, красу рідної навколишньої природи. І, якщо усього цього юні читачі наберуться достатньо, і з книжок у тому числі, вони створять в Україні прекрасний завтрашній день [1]. Процес залучення дітей до читання не однобокий. Тут потрібно попрацювати гуртом: батькам, школі, а також бібліотекам для дітей. Зокрема, старому та випробовуваному часом навігатору у «морських глибинах» книг – рекомендаційній бібліографії, яка своїми специфічними засобами сприяє вирішенню основних завдань, що стоять перед бібліотеками для дітей: допомога у навчанні, самоосвіті, формуванні читацької культури, розвитку творчих здібностей, вибору професії [2].

Рекомендаційні бібліографічні продукти динамічні, популяризують кращу літературу, значне місце у їхньому репертуарі відводиться літературознавчій тематиці. Такі продукти є дієвою ланкою у популяризації книжки та читання.

Специфічні риси рекомендаційної бібліографії для дітей проявляються у основних методах бібліографування – відборі, групуванні, бібліографічній характеристиці, оформленні посібників чи електронних ресурсів. Нині визначилися нові підходи до їхнього створення.

Працюючи над підготовкою бібліографічних посібників, електронних ресурсів, баз даних, працівники науково-бібліографічного відділу НБУ для дітей прагнуть представити книги в доступній формі, використовуючи для цього різні способи подачі матеріалу: аргументи, фактичні дані, інтригу, рекламу, ігрові моменти, запитання, посилання. Яскравим прикладом таких посібників, до того ж на допомогу у засвоєнні шкільних програм із різних предметів, є серія «Українська наука у світовій науці» для дітей-читачів старшого шкільного віку. Це покажчики «Королева всіх наук», «Усі відкриття ведуть у ... фізику», «Хімія відкриває, створює, досліджує», «Біологічні науки – науки про живу природу», «Людина та її здоров'я», а також бесіди про книги «Українські письменники – герої художніх творів». Останні побудовані у формі окремих бесід про книги, присвячені одному з письменників [3].

Особливе місце займає бібліографічна пропаганда національної ідеї, залучення дітей до національних цінностей. Тут слід назвати такі роботи: «Славетні лікарі-українці», «Пристанції Крути їх триста лягло», «То був страшний навмисний голод», «Пласт – це український скаутинг», «Вся і давність, і обнова – українська мова», «Нащадкам козацького роду», «Парад майстрів». У останньому йде мова про десятох українських письменників-ілюстраторів, серед яких А. Базилевич, В. Лопата, Г. Якутович, С. Караффа-Корбут та інші.

З метою ознайомлення дітей із творчістю сучасних українських дитячих письменників започатковано серію біобібліографічних пам'яток «Лауреати премії імені Лесі Україн-

ки». На сьогодні світ уже побачили 13 випусків серії. Серед них такі, як «Галина Малик – поетеса і казкарка», «Правда та вигадка в творах письменника Віктора Терена», «Юрій Логвин – письменник і художник», «У світ із віршами Тамари Коломієць» та інші. Родзинкою видань серії є те, що у них на прохання укладачів вміщуються статті про життя та творчість письменників, написані самими письменниками. Зважаючи на малі тиражі книжок, ці посібники мають значну текстову частину.

Бібліографи звертають велику увагу на вивчення читацьких запитів дітей. Визначення тем, що цікавлять дітей, дає можливість рекомендувати у посібниках та електронних ресурсах кращі твори з нових надходжень. Озвучу такі назви: покажчики «Про спорт загалом та футбол зокрема», «Професій в світі є чимало, сповна їх вистачить на всіх», у додатках вміщено анкету «Оціни себе», характеристику типів професій, сценарії, вікторини; «В роки війни вони були дітьми: діти України у роки німецько-радянської війни», «Будь уважним на дорозі!». Усі вищезазвані посібники заанотовано.

За останні два десятиліття змінився репертуар літератури для дітей, з'явилося нове покоління авторів, художників, перекладачів. Книжковий репертуар став розмаїтим, але водночас малотиражним, швидкоплинним і дуже різним за показниками якості змісту та фізичного втілення. На цьому етапі рекомендаційна бібліографія для дітей повинна не лише впливати на дитяче читання, рекомендуючи кращі твори, а і допомагати видавцям орієнтуватися у формуванні репертуару книг [4]. Це двоєдине завдання було втілено через серію покажчиків «Справжній читач». Це такі видання: «Маленькому читачеві» (дошкільники та читачі 6-9 років), «Умілому читачеві» (діти 10-12 років), «Майстрові читання» (діти 13-15 років). Загалом у цих виданнях рекомендується 2085 художніх та науково-пізнавальних книжок. Розміщення літератури алфавітно-тематичне. Якщо їх передивитися, то видно, що у нашій державі мало якісної літератури науково-пізнавального змісту про галузі промисловості, сільське господарство, майже повністю відсутня література про стаціонарне життя дітей у сільській місцевості, про школу загалом.

Співробітники НБУ для дітей готують різні рекомендаційні ресурси для дітей у електронній формі. Постійно доповнюється розділ «Золота колекція дитячої літератури» електронного покажчика «Природа і людина». У розділі є інформація про життя та творчість 40 українських письменників, які писали чи пишуть для дітей. Популярним є ресурс КЛЮЧ (краща література юним читачам). У ньому є розділи для дітей різного віку та для дорослих читачів. Це такі розділи як: «Книжкові новинки», «Знакові книжки», «Наукові дослідження» та інші. У розділі «Аудіобібліотечка» звучать твори письменників у авторському виконанні. Притягальним для дітей є новий розділ «Запитай у письменника», де діти після прочитання творів, ставлять запитання авторам про їхню творчість, тим самим дуже успішно популяризуючи прочитані видання. Назва електронного ресурсу «Т.Г. Шевченко для дітей: видання творів в Україні» говорить сама за себе. У ресурсі «Почитайко» звучать твори частково забутих дитячих поетів та прозаїків у записах працівників дитячих бібліотек України. Вагомою складовою є інтерактивні форми електронної бібліографії. Вона яскрава, притягальна, у ній присутні елементи гри. Таким є ресурс «Книжкограй» для дітей 6-9 років. Він налічує шістнадцять розділів. Усі книжки заанотовано, розміщуються відскановані обкладинки, додаються запитання стосовно змісту книжок, пазли, ребуси.

Однак, у залученні дітей до читання робити ставку на електронні технології є помилкою.

Маючи потужні бібліографічні підмурки напрям бібліографування нині має посилити свою роль у формуванні культури інформаційної безпеки, в духовно-моральному вихованні дітей та підлітків, їхній соціалізації. Зважаючи на це, перед бібліотеками для дітей

у галузі рекомендаційної бібліографії постають такі основні завдання та напрями: розвиток та поглиблення педагогічної функції, відстеження читацьких потреб; активна реклама бібліографічної продукції, активна життєва позиція укладачів; пошук грантів для створення рекомендаційних продуктів; сув'язь практичної рекомендаційної бібліографічної діяльності з науковою роботою у цій галузі; заснування українського журналу з питань бібліографії; запровадження ДОСТУ з питань бібліографії; повернення (можливо з поправками) до ДСТУ «Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі» 1998 року, як такому, що відповідає правилам саме української мови.

Щодо тематики, то на перше місце виходять два напрями: дієва допомога у патріотичному вихованні (та його складовій – військово-патріотичному вихованні) та допомога у набутті знань. Бібліотерапевтичний напрям розкладається на два вектори: допомога дітям-інвалідам та дітям, які бачили війну.

Рекомендаційна бібліографія є дієвим засобом у залученні дітей до читання, оперативно подає інформацію про цінну та корисну літературу для кожного віку читача-дитини, допомагає у пошуках саме тих книжок, що їм цікаві та потрібні. І це ще одне підтвердження слів відомого українського письменника Д. Чередниченка про те, що «завжди було і буде вічне – дитина з книжкою в руці».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Гагаман Н. О. Швидше, різноманітніше, повніше / Н. О. Гагаман // Світ дитячих бібліотек. — 2002. — № 1. — С. 27-21.
2. Швецова-Водка Г. М. Види бібліографічних посібників за суспільним призначенням / Г. М. Швецова-Водка // Вступ до бібліографознавства. — 2004. — С. 107.
3. Гагаман Н. О. Бібліографічна панорама останнього десятиріччя / Н. О. Гагаман // Світ дитячих бібліотек. — 2011. — № 2. — С. 24-28.
4. Маленькому читачеві: рек. покажч. літ. для дошк. та читачів-учнів мол. шк. віку / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Н. О. Гагаман, Н. П. Марченко, О. М. Тімочка. — Київ : [б.в.], 2013. — С. 3-4.

Валентина Красножон,
завідувач відділу довідково-інформаційного
обслуговування НБУ для дітей

ЧИТАЦЬКІ ПОТРЕБИ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ У СИСТЕМІ ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

(На основі аналізу запитів читачів НБУ для дітей у 2010 та 2015 рр.)

Стрімке збагачення контенту інформації, що циркулює в соціоінфосфері, її мережева інтеграція, широке застосування різноманітних засобів для створення, зберігання, розповсюдження інформаційних ресурсів посилює сьогодні значення довідково-бібліографічних служб бібліотек, завдання яких ефективно використовуючи накопичений документальний потенціал, здійснювати передачу знань. Перехід України до інформаційної фази розвитку зумовлює необхідність формування у юних читачів інформаційного світогляду, компетентнісного підходу до виконання самостійної цілеспрямованої навчально-дослідницької діяльності та своєчасного забезпечення особистих інтересів. Тому невід'ємною складовою системи інформаційного сервісу Національної бібліотеки України для дітей (далі Бібліотеки) є довідково-бібліографічне обслуговування, що спрямовується на виявлення і всебічне задоволення багатоаспектних читацьких запитів користувачів та реалізовується через надання споживачам різноманітної інформації в оптимальний термін в умовах сучасного бібліотечного простору.

Фахівці Бібліотеки виконують у середньому від 2500 до 2800 довідок на рік. Така продуктивність завдяки якійсній укомплектованості фонду, вибору ефективних стратегій пошуку, вільному орієнтуванню у мережі Інтернет, постійному відстеженню появи нових інформаційних продуктів. Найбільша частка запитів серед читачів-дітей віком до 15 років надходить від школярів 7-9 класів. Як правило, на цю категорію користувачів припадає приблизно від 50 до 60% довідок від загальної кількості відвідувачів шкільного віку.

З якими ж читацькими вимогами звертаються до довідкової служби учні 7-9 класів розглянемо на прикладі аналізу запитів Бібліотеки у 2010 та 2015 роках.

Загальна кількість довідок за віковими категоріями розподіляється таким чином:

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ	2010	2015
Дошкільники та учні 1-4 класів	77	199
Учні 5-6 класів	171	231
Учні 7-9 класів	646	708
Учні 9-10 класів	219	152
Студенти	729	666
Організатори дитячого читання	678	885
Кількість запитів дітей шкільного віку	1113	1290
Всього довідок	2520	2841

Таблиця з обліку довідок підтверджує, що серед читацького контингенту дітей шкільного віку найчастіше відвідували відділ довідково-інформаційного обслуговування Бібліотеки учні 7-9 класів. Зокрема, кількісний показник їхніх звернень за інформаційно-бібліографічною допомогою у 2010 році становив – 646 (58%), у 2015 році відповідно – 708 (55%).

Розподіл запитів учнів 7-9 класів за категорією навчальних закладів:

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ	2010	2015
Загальноосвітні школи	346	377
Спеціалізовані школи	214	227
Ліцеї, гімназії	86	104
Всього запитів	646	708

Аналіз звернень за категорією навчальних закладів показує, що значний відсоток від загальної кількості запитів дітей 7-9 класів (46,4% у 2010 р. та 46,6% у 2015 р.) припадає на відвідування довідкової служби школярами, які навчаються в навчальних закладах нового типу та у спецшколах із поглибленим вивченням певних предметів. На наш погляд, це досягається завдяки наявності у фондах Бібліотеки відповідної якісної профільної літератури, що відповідає сучасним вимогам освітнього процесу, а також оперативністю обслуговування, адже перехід на електронне обслуговування дозволяє швидко (за 10-15 хв.) підібрати та передати замовлення у локальному режимі на абонемент або до читального залу відділу обслуговування.

Читацькі звернення учнів 7-9 класів за типами довідок:

ТИП ДОВІДКИ	2010	2015
Адресно-бібліографічна	14	31
Фактографічна	27	30
Тематична	605	647
Всього довідок	646	708

Динаміка інформаційних потреб за типами довідок свідчить, що у кількісному еквіваленті 2010 року було виконано 14 адресно-бібліографічних, 27 – фактографічних, 2015 року відповідно – 31 та 30 довідок, які загалом складають у 2010 році 6,3% та у 2015 – 8,6% від загальної кількості довідок учнів 7-9 класів. Як зазвичай, найбільшу частку в довідково-бібліографічному обслуговуванні займає видача тематичних довідок. Це характерне як і для всіх категорій відвідувачів, так і для дітей вікової градації, що розглядається. В даному випадку, їхня кількість сягає понад 90 відсотків, що надало можливість задовольнити читацькі запити за певними темами 605 (2010 р.) та 647 (2015 р.) користувачам.

Показники за мотивами та тематикою запитів:

Галузь знання за таблицями ББК	2010	2015
Природничі науки	198	169
Технічні науки	55	42
Охорона здоров'я та медицина	38	23
Історичні, економічні та суспільні науки	107	181
Культура, наука, освіта	37	64
Літературознавство, художні твори	75	125
Мистецтво	109	69
Релігія, філософія, психологія	25	21
Література універсального характеру	2	14
Всього	646	708
З них за метою запитів:		
- особистий інтерес	28	35
- навчальний інтерес	618	673
- краєзнавчий аспект	179	268

Моніторинг мотивів звернень та тематики інформаційних запитів у зазначені періоди визначив, що переважна більшість дітей 7-9 класів (95%) звертаються до ДБА з метою задоволення читацьких потреб, пов'язаних з освоєнням навчального матеріалу згідно програм освітніх закладів. Саме ці вимоги у цифровому відношенні збільшуються і нараховували у 2010 році 618, а вже 2015 році – 673 довідки від загальної кількості. За даними аналізу, у ці роки найбільшу зацікавленість користувачі виявили до літератури історичної, економічної та природничої тематики, до матеріалів літературознавчого змісту та художньої літератури, питань з історії та розвитку різних жанрів і видів мистецтва.

Слід зазначити, що зростає інтерес відвідувачів довідкової служби до вітчизняної історії, політики, етнографічних традицій, культурних надбань українського народу. За аналізом довідок видно, що запити краєзнавчого змісту займають приблизно третю частину від загальної кількості звернень досліджуваної дитячої аудиторії. А саме: протягом 2010 року задоволено попит на літературу українознавчого характеру 179 учнів 7-9 класів, що складає 27,7%, а у 2015 році відповідно – 268, на які припадає вже 37,8%. Найзапитованішими були теми, що висвітлювали життя та діяльність видатних діячів із різних галузей знань, культурно-мистецькі процеси в Україні, побут та звичаї рідного краю, розкривали географічні природні особливості, сучасний екологічний стан, політичні аспекти розвитку незалежної держави тощо.

Активізація роботи Бібліотеки з популяризації читання: широкомасштабні заходи та конкурси, висвітлення інформації та сайті та блогах, створення інтерактивних ресурсів, системне мережеве спілкування з читачами – все це сприяло поширенню зацікавленості дітей творами художньої літератури та творчістю письменників. Так у 2015 запити літературознавчого спрямування збільшилися на 6 відсотків.

Вивчення змісту тематики довідок підтверджує їхню багатоаспектність та тенденцію до зросту складності. Як правило, відвідування школярів довідково-інформаційного відділу Бібліотеки обумовлено написанням науково-дослідницьких робіт, рефератів, виступів, підготовкою індивідуальних завдань до уроків, самостійним вивченням певних тем тощо. Для прикладу можна прослідкувати розширення діапазону інформаційних потреб дітей із природничих наук. Так у 2010 році тематично виокремлюються наступні запити: хімічна характеристика ртуті, алюмінію; добування та застосування аміаку; рідкісні рослини Кавказу; теплові властивості твердих тіл; визначення віку диких звірів; планета Нептун та її супутники; аномальні явища в природі; утворення та вік земної кори; географічна характеристика Полтавської області; генетично-модифіковані організми; сучасна екологічна ситуація Азовського та Чорного морів; склад та властивості повітря; високомолекулярні сполуки; білки та нуклеїнові кислоти та інші. Серед тематичного природознавчого розмаїття довідок 2015 року звертаємо увагу на такі як: сучасні технології у цитологічних дослідженнях; озера та водойми Шевченківського району м. Києва; чинники, що впливають на клімат; хімічні елементи, що названі на честь знаменитих людей та певних країн; нові сучасні хімічні елементи; шкідливість спалювання осіннього листя; методи очищення води; підземна корозія металів; ґрунтова корозія; про симетрію в природі; характеристика кисло-молочних бактерій; дослідження процесу кристалізації, гідроліз солей; магнітна гідродинаміка тощо.

Забезпечення інформаційно-пошукових послуг дітей здійснювалося через оптимальне використання баз даних електронного каталогу, ресурсів Інтернету, матеріалів бібліографічних посібників, що в цифрових показниках відображається так:

Джерела пошуку	2010	2015
База даних «Книги»	460	466
База даних «Статті»	410	484
База даних «Аудіовізуальні матеріали»	28	9
Фактографічна база даних «Освіта»	21	8
Інтернет	54	92
Бібліографічні посібники	124	61

Дані таблиці показують, що повнота та оперативність довідково-бібліографічного обслуговування користувачів, які навчаються у 7-9 класах, досягались, в основному, за рахунок відбору змістовних, актуальних, соціально-значимих документів, що представлені у двох базах даних електронного каталогу. Зокрема, за допомогою бази даних книг виконано 460 (71%, 2010 р.) та 466 (66%, 2015 р.) запитів, за базою даних статей із пе-

ріодичних видань – 410 (63%, 2010 р.) та 484 (68%, 2015 р.) від загальної кількості звернень. Для максимального задоволення читацьких уподобань дітей на інформацію, що недостатньо відображена у фондах Бібліотеки, значно інтенсивніше використовувалися ресурси глобальної мережі. Так завдяки Інтернету у 2010 році забезпечено повноцінне виконання 54, а у 2015 – 92 бібліографічних довідок. Поряд із цим, всебічному розкриттю тематики довідок, розширенню читацьких інтересів допомагала також популяризація бібліографічних посібників для даної вікової категорії. Адже під час виконання 124 запитів у 2010 році та 61 у 2015 році додатково рекомендувалася відповідна бібліографічна продукція НБУ для дітей як на паперових, так і на електронних носіях.

В інформаційному суспільстві перед бібліотеками відкриваються широкі можливості як у створенні нових видів послуг, так і в розширенні кола читачів за рахунок обслуговування віддалених користувачів. Одним із важливих інформаційно-пошукових каналів довідково-бібліографічного сервісу бібліотеки в електронну еру стає мережеве довідково-бібліографічне обслуговування. З 2005 року НБУ для дітей займається адмініструванням корпоративного проекту «Віртуальна бібліографічна довідка: об'єднана довідкова служба бібліотек України». За час діяльності віртуальної довідкової служби архів виконаних довідок налічує понад 36000 відповідей на запити. На сьогодні інформаційне забезпечення читацьких вимог у режимі онлайн здійснюють 19 бібліотек України різних систем і відомств, із них – 9 бібліотек для дітей. Вивчення читацького представництва звернень до довідкового сервісу показало, що найбільша їхня кількість (60% від загальної кількості) надходить від студентської молоді. З метою популяризації ресурсу фахівцями Бібліотеки, підготовлено електронну пам'ятку «Віртуальна бібліографічна довідка – твій інформаційний помічник» та відеоролик «Як користуватися сервісом віртуальної бібліографічної служби», які можна переглянути на відповідній сторінці сайту Бібліотеки.

Отже, в умовах швидкого розвитку інформаційної індустрії, довідково-бібліографічна діяльність залишається однією з базових функцій бібліотеки і основним засобом організації оперативного доступу до інформації. Вивчення читацьких потреб та змісту попиту інформаційного споживання учнів 7-9 класів показало, що бібліографічна служба НБУ для дітей відповідає читацькому складу, запитама та інтересам даної вікової категорії і створює відповідні умови для вільного користування інформаційними ресурсами на різних носіях за власним вибором. Інформаційне забезпечення всього спектру читацьких вимог спрямовувалось на популяризацію документального потенціалу бібліотеки, розширення інформаційної підтримки творчого розвитку та соціальної активності школярів, що в свою чергу впливало на мотивацію вибору кращої літератури, сприяло розвитку читання, формуванню читача нового типу, який володіє сучасними алгоритмами пошуку, навичками роботи в комп'ютерних мережах та здатний повноцінно почуватися в суспільстві знань.

У подальшому довідково-бібліографічна робота буде спрямовуватися на удосконалення системи інформаційно-пошукового простору Бібліотеки на основі розширення географії обслуговування користувачів шкільного віку через онлайнове ДБО.

Олена Кислова,
завідувач сектору бібліотечної реклами НБУ для дітей

ТИЖДЕНЬ, КОЛИ ЧИТАЛИ УСІ

Гаджети та віртуальне спілкування складають сьогодні найбільшу конкуренцію читанню книжок у дитячому середовищі. Хоча саме завдяки комп'ютерам сучасні діти дуже рано вивчають літери та освоюють процес читання. Деякі навіть читають книжки, але як виявилось – механічно. Що може зробити бібліотека, щоб для покоління google процес читання перетворився з прагматичного на радісне улюблене заняття? Одним з ефективних інструментів залучення дітей до читання є дозвілєві програми бібліотеки під час шкільних канікул, коли діти у вільний час приходять, щоб долучитися до книжково-бібліотечних пригод. Особливою ефективністю серед програм вирізнявся Тиждень шаленого читання, який у Національній бібліотеці України для дітей проходив під гаслом «Ти можеш не читати – ми читаємо тобі!». Такий заклик привів у програму дітей, які майже не читали книжок – таких було 37% учасників. Перший запис у читацьких формулярах цих читачів на абонементх бібліотеки у 2015 році датований кінцем березня – саме тоді завершився Тиждень шаленого читання. Більшість з цих дітей – 80% – залишилися читачами, продовжували ходити до бібліотеки за книжками у 2015 році, і в новому році перереструвалися в числі перших. В чому ж секрет такої ефективності програми?

Ключові слова: дитяче читання, проблеми дитячого читання, мотивація читання, Тиждень шаленого читання, дозвілєві програми бібліотеки.

Що треба зробити, які умови створити для того, щоб дитина захотіла читати? Щоб читання було їй у радість? Щоб насолода від спілкування з книжкою відірвала її від екрану телевізора, від смартфона? Сьогодні вже не такою актуальною є проблема «вулиці», як, наприклад, років 20 тому. У житті з'явилося занадто багато інших атракціонів, і читання перестало задовольняти дитячу потребу в фантазуванні. Віртуальні світи, які раніше відкривала книга, тепер у великій кількості поставляє телебачення, а ще більше – Інтернет. Гаджети та віртуальне спілкування складають найбільшу конкуренцію читанню книжок у дитячому середовищі. Хоча (нонсенс!) саме завдяки комп'ютерам сучасні діти дуже рано вивчають літери та освоюють процес читання. Не можна стверджувати, що сучасні діти не читають. Вони читають, але за спостереженнями дослідників, читання у дітей нової ери стає більш прагматично-діловим – з одного боку, а з іншого – легковажно-розважальним [2].

За результатами досліджень найбільш відомого на пострадянських теренах дослідника проблем дитячого читання Віри Чудінової, головного наукового співробітника відділу соціології, психології та педагогіки РДДБ, у сучасних дітей і підлітків змінилася модель читання. Вони ставляться до читання нейтрально, як до занять, необхідних головним чином для отримання інформації, тому читання має випадковий характер, не формує читацьку біографію, як наслідок – відсутність улюблених авторів і героїв, жанрова обмеженість, перевага періодичним виданням, постійне використання Інтернету для швидкого отримання інформації і готових текстів [5].

Психологи стверджують, що серед дітей і підлітків зі швидкістю комп'ютерного вірсу поширюється феномен «механічного читання», коли діти читають книжки, які їм необхідно прочитати – для навчання у школі, за настійливими порадами батьків, для інтелектуального і духовного зростання. Читають, як виявляється механічно, тобто – не запам'ятовують прочитане. Це спричинено тим, що в розвитку пізнавальних навичок у нинішніх дітей наголос робиться на оперативні характеристики, короткочасну пам'ять і

мимовільну увагу, що якраз формуються в роботі за комп'ютером. Інформація «застаріває» і більше непотрібна, якщо перейти від однієї гри до іншої. І ранні комп'ютерні «генії» забувають зміст книги, після того, як текст прочитаний і не використаний [3].

Необхідно включати читання в актуальні відносини дитини, додавати емоційний фактор, проживати сюжет книги разом, для того, щоб покоління так званих мультимедійних дітей навчилася формувати своє майбутнє та включало в цей образ майбутнього прочитану інформацію [1]. Але, насамперед, потрібно мотивувати дитину до читання, створити для цього такі умови, щоб дитина сама захотіла взяти книгу в руки. Робити це треба обережно, щоб не відштовхнути дитину – інколи наполегливість з якою ми «пропонуємо» дітям почитати може стати демотиватором. Треба здивувати їх самим процесом читання, заінтригувати, «оживити» книгу.

Це й спробували зробити фахівці Національної бібліотеки України для дітей, коли вигадали новий формат Всеукраїнського тижня дитячої книги – Тиждень Шаленого Читання. Інтрига була задана з самого початку, коли дітям пообіцяли: «ТИ можеш не читати – МИ читаємо ТОВАРИ!»», розраховуючи в першу чергу долучити до читання НЕчитачів – комп'ютерних фанів, дітей, у яких із тих чи інших причин не налагодилися стосунки з книжкою, для яких читання важка праця. Такий маркетинговий хід виявився успішним. Серед завзятих читачів, які зазвичай беруть участь у більшості дозвілєвих програм, до учасників Тижня приєдналися діти, які мають проблеми з читанням – таких було 37%. Вони із задоволенням приходили щодня з 11 до 12 години у прайм-тайм – у Час читання, щоб послухати книгу. Переважна більшість учасників весняних читань – діти від 6 до 12 років (учні 1-5 класів) – 88 %. Але були й діти старшого віку – учні 7-го класу – 12% учасників.

За умовами Тижня шаленого читання у 5-ти відділах бібліотеки читали 5-ть різних книг із Книжкового списку, що був презентований на відкритті програми. В кожній команді книгу читав бібліотекар – лідер команди, завжди один і той же. На нього покладалося непросте завдання: за короткий термін – лише 5-ть днів – згуртувати команду, познайомити і подружити дітей, прочитати всю книжку. І не просто прочитати у звичних умовах – за столом, а створити незвичайну атмосферу, спеціальний куточок для читання. У бібліотеці просто у читальному залі здійнявся казковий шатер, у книгосховищі вирости лісові хащі. Значно цікавіше читати про пригоди Чугайстра у лісі, хоча й уявному, або книжку про веселе Мишенятко у будинку мишенятка за крихітним столиком і малесенькими стільчиками! В цих незвичних казкових куточках читали і творили усією командою. Створювали Досьє автора книги – рукотворну стіннівку з цікавими фактами біографії (їх потрібно було розшукати в Інтернеті), малювали ілюстрації до книжки, писали відгуки. За тиждень учасники кожної з команд мали написати також листа автору і надіслати його електронною поштою або у соціальних мережах, додати до листа фото дружньої команди. І, найголовніше, – за тиждень командам потрібно було вигадати невеличке театралізоване представлення прочитаної книжки. Вигадати, підготувати виступ та показати на сцені в День книжкових сюрпризів на закритті Всеукраїнського тижня дитячого читання.

Це був ТИЖДЕНЬ, КОЛИ ВСІ ЧИТАЛИ. Хоча б опосередковано, адже читав бібліотекар. Інколи книгу з рук бібліотекаря брали діти і читали самостійно. Дехто з учасників залишався після Часу читання, бо не міг відірватися від книги (!), і читав самостійно. Завзяті читачі встигали читати книгу іншої команди (а раптом у них цікавіше?!). Діти, які мали проблеми з читанням, не насмілилися читати вголос, але виявилися дуже активними у творчості: у пошуковій діяльності з використанням Інтернету, написанні листа, малюванні. І усі діти із задоволенням та азартно проявилися у головному завданні – театралізації книги.

Тиждень шаленого читання – це одна суцільна чітко вибудована історія: 1. Зачин-відкриття з авторськими презентаціями книг, які будуть читатися; 2. Розгортання сюжету – Тиждень читання; 3. Фінал – День книжкових сюрпризів із виступами команд на сцені перед авторами, батьками, друзями-вболівальниками. Саме така завершеність створила камерну (незважаючи на масовість) атмосферу майже сімейних читань. За тиждень учасники читань здружилися, стали командами, а бібліотекарі-лідери перетворилися на близьких друзів. Та й для решти працівників бібліотеки ці діти, які проводили у бібліотеці 2-3 години щодня, стали членами бібліотечної родини.

По завершенню Тижня читання бібліотекарі помітили, що діти-учасники продовжили приходити до бібліотеки. Вони не просто приходили, а приходили за книжками – стали читачами. Лише одна дівчинка (учениця 5 класу) з 32 учасників програми, не звернулася за книгою до абонементу.

За рік кожен із дітей – учасників весняних читань у середньому відвідав бібліотеку 23 рази, та прочитали по 34 книжки. Такий високий результат обумовлений тим, що окрім новачків серед учасників були й досвідчені читачі. Аналіз читацьких формулярів нових читачів продемонстрував значно менші показники: середня відвідуваність – 6 разів на рік, середня читаність – 7 книжок, що доволі непогано для цієї категорії дітей. Тобто – щеплення книгою дало очікуваний результат. У чому ж секрет? Чому не всі наші бібліотечні програми, заходи настільки ж ефективні?

По-перше, спрацювали зовнішні мотиваційні стимули: програма була побудована як гра, змагання, в якому передбачалися переможці в командах і команда переможець. В усіх учасників був План обов'язкових дій на кожен день та позапланові завдання, за виконання яких отримували бонус – печатку до паспорта учасника. Такі елементи змагальності, ігрові деталі, наприклад, у вигляді власного документу, надають додаткової привабливості. Та як це не дивно, в процесі самих читань про змагання практично всі забули – захопив процес творчості.

А творчість, як відомо, інструмент особистісної мотивації. Емоції, які супроводжують дитину в процесі творчості – задоволення від процесу, від досягнення мети, успіх на сцені, аплодисменти, захоплення друзів, похвала батьків – залишають сильні позитивні враження, які в даному випадку асоціюються з книгою, з процесом читання, врешті-решт – з бібліотекою, як місцем, в якому ці емоції пережито. [4, с. 128]

Одним із дієвих занять проживання подій книги, ототожнення себе з героями історії є театралізація. Піднесення почуттів діти відчувають навіть коли самостійно просто читають книгу у ролях. У даному випадку ми запропонували дітям значно більше – створити власну невеличку п'єсу за мотивами книги та зробити міні-виставу.

Подібні елементи мотивації творчості, читання дорослими вголос використовуються і під час інших дозвілєвих програм бібліотеки. Бібліотечне літо, наприклад, щодня починалося з читання книг за темою Тижня, адже в нашому Бібліотечному літі кожен Тиждень має свою тему. Безумовно, сила емоційного впливу від читання значною мірою залежить від особи читця, від правильного вибору книги. Для того, щоб зробити літні читання цікавими, бібліотекарі супроводжували їх ляльковими міні-виставами, театралізованими імпровізаціями. Запрошували до читання та розказування історій харизматичних гостей, наприклад, казкаря Сашка Лірника. Книжки у літературному дворіку читали бібліотекарі і батьки, письменники, актори, мультиплікаційні персонажі – фіксик Нолик, енергійні вожаті з дитячого літнього табору, художники-ілюстратори. Разом із художниками діти створювали ілюстрації до прочитаного, вигадували власні історії за малюнками, творили книгу «Хроніки бібліотечного літа».

Здавалося б, Бібліотечне літо теж мало дати багатий врожай у вигляді «зрілих» читачів. Але в порівнянні з весняною програмою, результат значно менший. На нашу думку,

справа саме в тому, що літні читання не були однією безперервною історією. Та й не можуть бути, тому що довготривала — три місяці — програма літніх читань побудована таким чином, що будь-яка дитина може приєднатися до літнього бібліотечного дозвілля в будь-який час і розпочати свої книжкові пригоди — у літературному дворіку бібліотеки разом із його відвідувачами, або ж автономно — вдома з книгою, яку взяла у бібліотеці.

Хоча Бібліотечне літо та Зимові пригоди у бібліотеці (програма читань під час зимових канікул) не тиражують читача масово, але щороку по завершенні наших дозвілєвих програм ми отримуємо три-чотири відгуки вдячних батьків таких дітей, які відчули смак читання, для яких слова батьків: «Піди, почитай!» перестали нарешті бути погрозовими. Діти відчули радість від процесу самостійного читання, насолоду того чарівного моменту, коли ти залишаєшся наодинці з книгою. З книгою, а не з комп'ютером!

Бібліотека у своєму намаганні залучити якомога більше дітей до читання, має подбати, щоб її заходи мали стійкий та пролонгований результат. Адже кожна дитина охоче відгукується на різноманітні заходи, які задовольняють її потребу в змаганні, розвазі. Бібліотекарі закладають в ігри завдання, які обумовлюють необхідність прочитати ті чи інші книги, звернутися до творчості певного письменника і т.ін. І дитина, щоб перемогти, звертається до книг. У бібліотекаря створюється відчуття успіху: діти читають! Але цей успіх, як правило, короточасний, разом із закінченням гри у учасника її закінчується і бажання читати. Зовнішній стимул не став особистісним мотивом, бо він спрямований не стільки на прагнення до читання, скільки на прагнення виграти [4]. Але, якщо додати до цього спілкування із читачем, творчість, якщо «прожити» книгу разом з дітьми, викликати в них почуття причетності, співпереживання — можна зробити дитину читачем надовго, можливо — назавжди.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Данилюк О. Криза дитячого читання та шляхи її подолання / О. Данилюк // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. — 2015. — № 6. — С. 22-25.
2. Мар'ясова Н. Психологічне дослідження дитячого читання і віртуальний світ сучасного підлітка / Н. Мар'ясова // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. — 2014. — № 10. — С. 23-29.
3. Маховская О. Непослушный ребенок: перезагрузка / О. Маховская. — М. : Эксмо, 2012. — 288 с.
4. Тихомирова И. И. Психология детского чтения от А до Я : метод. слов.-справ. для библиотечкарей / И. И. Тихомирова. — М. : Школьная библиотека, 2004. — 240 с.
5. Чудінова В. Дослідження читання: PISA і в Росії / В. Чудінова // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. — 2015. — № 7. — С. 6-7.

Ольга Дубова,*завідувач відділу документів іноземними мовами
НБУ для дітей*

«ТИЖДЕНЬ ОДНІЇ КУЛЬТУРИ» – ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ РІЗНИМИ МОВАМИ СВІТУ

Барабанні ритми, індійські самоси та мехенді, японська каліграфія, кімоно, сарі, арахісове масло, музика в стилі кантрі та література різних народів світу різними мовами – у світ екзотичних та цікавих подій поринає Національна бібліотека України для дітей разом із користувачами.

З метою розвитку партнерства, поширення інформації про різні культури світу, розвиток толерантності та популяризацію літератури різними мовами світу було запроваджено нову форму роботи: «Тиждень однієї країни». Під час такого Тижня розкривається культура одного народу світу в усіх площинах: візуальному, тактильному, слуховому, смаковому та лінгвістичному, саме так відбувається занурення в національні культури.

Протягом 2015 року відділ документів іноземними мовами залучив партнерів для реалізації заходів і проєктів: Посольство США, Посольство Індії, Гете-Інститут, Чеський центр, Африканську раду в Україні, Українсько-Японський Центр НТУУ «КПІ», Французький Інститут у м. Києві, Всеукраїнську асоціацію традицій і культури Китаю, Спілку поляків міста Києва та учасників програми обміну майбутніх лідерів (FLEX).

Ця форма роботи стала дійсною виправданою для популяризації та заглиблення у культуру різних народів. Під час кожного Тижня, яких відбулося чотири: «Тиждень культури Африки», «Тиждень культури Індії» (за активної організації відділу мистецтв), «Тиждень США», «Тиждень культури Японії» були задіяні усі фактори пізнання: візуальний (до кожного тематичного «Тижня» оформлювалася виставка картин та книжкова виставка з сувенірами), слуховий (один день «Тижня» був присвячений народній музиці), тактильний (майстер-класи з мехенді, японської каліграфії, виготовлення традиційних прикрас, майстер-класи з танців), смаковий (куштування індійських ласощів, аромат африканської ванілі, японська чайна церемонія, американське арахісове масло та солодощі) та лінгвістичний (мова країни).

Перший «Тиждень» був присвячений Африканським країнам. 17 лютого у партнерстві з Африканською радою в Україні відбулося урочисте відкриття «Тижня африканської культури», на якому присутні мали змогу відкрити для себе загадковий світ африканського континенту. На свято завітали учні 6-7 класів суспільно-гуманітарної гімназії № 176 та спеціалізованої школи № 28 із поглибленим вивченням англійської мови, на яких чекав вернісаж фотографій «Загадкова чарівність Африки», виставка автентичних статуеток та жива музика барабанів, яка заворожила своїм первісним запалом. Майстер-клас із гри на барабані від африканця – студента КПІ показав, що й українська душа відчуває барабанний ритм. Активно пройшло спілкування з представниками різних країн Африки у форматі «Жива бібліотека» про святкування різних традиційних подій та найсмачніші страви африканської кухні. Наступного дня, 18 лютого, учні шостих класів суспільно-гуманітарної гімназії № 176 зустрілися з віце-президентом Африканської ради в Україні Діалло Ісса Садіо, щоб поговорити про літературу Гвінеї. Бесіда була про багатий фольклор народів Гвінеї, який продовжує підживлювати твори сучасної художньої літератури, та про видатного ісламського філософа XV століття шейх Аль-Хадж Салім Суварі, який розробляв принципи мирного співіснування мусульман із представниками інших релігій, його глибоко турбували питання толерантності. У подарунок віце-президент ли-

шив репринтне видання віршів гвінейських поетів від Ісси Даїлло, яке містить вірші Кейта Фодеба, Мамаду Траоре, Нене Кхалі та Лунсайни Каба. 19 лютого став Днем африканського мистецтва. Представники Африканської ради в Україні провели майстер-клас з виготовлення листівки в африканському стилі. Діти дізналися про суто африканський орнамент, принти та основні кольори, популярні на Африканському континенті, вчилися малювати африканське мехенді. А ще — учні шостих класів навчально-виховного комплексу № 176 досліджували тваринний світ Африки та створювали паперових жирафів. Закриття Тижня розпочалося майстер-класом із виготовлення листівки в африканському стилі, під час якого діти дізналися про геометрику африканських орнаментів, знакові кольори та основні агрокультури Африки. «Жива бібліотека» розповіла дітям про життя на Африканському континенті. Уродженець Уганди та учасник гурту «Чорнобривці» Стів активно спілкувався про музичну культуру та поєднання африканських ритмів з українською мелодичністю.

Від Африканської ради в Україні для дівчат був підготовлений особливий подарунок — мехенді — традиційне прикрашання шкіри рук візерунками з хни, яке сягає давнини і зародилася ще в Давньому Єгипті.

За активної організації циклу заходів до «Тижня культури Індії» відділ документів іноземними мовами відповідав за проведення Дня традиційних танців та організації 23 квітня, у Міжнародний день книги і авторського права, в Національній бібліотеці України для дітей подорожі у світ індійських казок. Захід відбувся спільно з екскурсиводом — віце-послом Індії в Україні Йоджною Пател (Mrs. Yoyna Patel). Відвідувачі цього особливого заходу, який відбувся у бібліотечній Кімнаті Казок, прослухали казку Panchatantra про дружбу крокодила та мавпи. Кожна казка несе у собі мораль та засторогу, тому й ця казка розповіла, що друзів потрібно обирати ретельно.

Друга частина зустрічі складалася із запитань та відповідей про все, що тільки можна дізнатися з життя в Індії. Кількість питань, жвавість та зацікавленість дітей говорить про те, що інші країни потрібно досліджувати і вивчати.

28 вересня в Національній бібліотеці України для дітей відбулося урочисте відкриття «Тижня США» до 10-річчя з дня заснування центру «Вікно в Америку для майбутніх лідерів». На свято завітали шановні гості з Посольства США. Постійні відвідувачі центру «Вікно в Америку для майбутніх лідерів» виконали свої улюблені пісні американських гуртів. Другу частину заходу було присвячено спілкуванню з працівниками Посольства США та випускницею програми FLEX у форматі «Жива бібліотека». 30 вересня у центрі «Вікно в Америку для майбутніх лідерів» відбулася зустріч з офіцером Посольства США Скотом Мілгрумом, який прочитав байки Езопа англійською мовою «The Big Book of Aesop's Fables» та поспілкувався з дітьми про життя в США, хобі, спорт у наших країнах і ще багато іншого. Скот працював вчителем англійської мови в США, тому зустріч пройшла в товариській атмосфері. У «День американських мистецтв» відбулися майстер-класи з виготовлення індіанських амулетів та прикрас-заколок, а також лекція «Мистецтво Гранта Вуда». В останній день Тижня відбулася презентація з дегустацією «Традиції американської кухні». Під час розмови координатора центру з відвідувачами заходу виявилось: діти впевнені, що американці харчуються лише у МакДональдсах, тому страждають на ожиріння. Спростувати таку думку вдалося Рейджен Стокс (керівник проекту «Вікно в Америку» Посольства США в Україні). Вона розповіла про варіації суто американських страв, на які мали вплив кухні різних народів світу, про свою улюблену страву — лобстерів, та про традиції сімейних застіл. Головна думка, яку хотіла донести Рейджен, полягала у тому, що в США існує різноманіття народів, культур та традиційних страв. Після завершення заходу кожен відвідувач спробував цукерку з арахісом та канане з

арахівовим маслом і бананами. Про заходи «Тижня США» розповіли у програмі «Школяда» радіокомпанії «Українське радіо».

Відкриття «Тижня культури Японії» стало яскравою подією у бібліотеці, завдячуючи партнерам: Українсько-Японському Центру при НТУУ КПІ, Київській федерації кендо та школам міста Києва.

На початку свята глядачів та гостей привітав колектив Державної хореографічної студії «Барвіночок» з яскравим українським танцем «Вечорниці». Після цього бібліотека поринула у світ загадкової країни сонця, що сходить, – Японії, захопившись танцем «Метелики», який нам продемонстрували учениці гімназії східних мов № 1. Уся аудиторія затамувала подих під час демонстрації бою кендо, яке нам продемонстрували майстри з Київської федерації кендо. Довершені обладунки, стрімкі рухи, голосні вигуки, ритуали прийому у майстра бою. Все це ми побачили під час виступу майстрів кендо. Демонстрація справжніх кімоно – переплетіння ремісництва та мистецтва найбільше зацікавила у залі дівчат. Кімоно мають різну стилістику та призначення: так шовкове кімоно з довгими рукавами червоного кольору останній раз дівчина вдягає, коли їй виповнюється 21 рік; на курорті з термальними водами можна прогулюватися у бавовняній юкаті, традиційне повсякденне кімоно має приємний світлий колір та короткий рукав. Чоловіче кімоно не має такої варіативності, як жіноче, уся майстерність костюму ховається у підкладці, яка повністю вишита вручну шовковими нитками. Про усі особливості японських кімоно нам розповіла співробітниця Українського-Японського Центру пані Вікторія Мирончук. Ба-жаним гостем нашої бібліотеки був директор Українсько-Японського Центру пан Юрій Кушнар'ов, який гостинно запросив усіх до Українсько-Японського центру, у якому знаходиться величезна бібліотека з 18 тисячами довідників, підручників, журналів японською та українською мовами, запропонував вивчати японську мову, оволодіти мистецтвом каліграфії, ікебани, оригамі та чайної церемонії. У холі бібліотеки усі бажаючі мали змогу переглянути каліграфічні роботи та дізнатися їхній глибокий сенс. Після виступів на сцені бібліотеки бажаючі прочитали японські казки та зробили журавликів у техніці оригамі. На білих крилах журавликів учасники заходу написали щирі побажання японцям та віддали їх майстру, який згодом передасть їх в Японію.

У 2016 році робота з Українсько-Японським Центром продовжилася з втіленням проекту «Мир на крилах». Цей проект присвячений пам'яті всіх загиблих у трьох атомних катастрофах на планеті: Хіросіма (1945 рік), Чорнобильська катастрофа (1986 рік) та Фукусіма-1 (2011 рік). Захід було розпочато хвилиною мовчання за всіма, хто постраждав і продовжує зазнавати шкідливої дії радіації. Тисяча журавликів прилетіло з бібліотек України для дітей: із регіонів, які постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС та з прифронтових областей: Київської обласної бібліотеки для дітей, Житомирської обласної бібліотеки для дітей, Рівненської обласної бібліотеки для дітей, Черкаської обласної бібліотеки для дітей, Чернігівської обласної бібліотеки для дітей імені Миколи Островського, Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрові Чайки та Харківської обласної бібліотеки для дітей. В урочистій атмосфері на сцені Національної бібліотеки України для дітей генеральний директор бібліотеки Алла Іванівна Гордієнко передала тисячу журавликів директору Українсько-Японського Центру НТУУ КПІ Юрію Кушнар'ову, а він у свою чергу передав їх аташе з питань культури Посольства Японії в Україні Танджі Хідеюкі.

Для підтримки національно-патріотичного виховання відділ документів іноземними мовами продовжує здійснювати започатковану у 2015 році програму «Тижень однієї культури» та залучає нових партнерів до проведення заходів. 15 березня 2016 р. у Національній бібліотеці України для дітей спільно з Французьким інститутом в Україні від-

булося відкриття «Тижня культури Франції» на підтримку програми днів Франкофонії в Україні.

В Європейському Союзі французька мова посідає 2 місце за поширенням після англійської. У світі 85 млн людей вивчають французьку мову як другу іноземну. Книжковий фонд французькою мовою нашої бібліотеки становить близько тисячі примірників.

15 березня під час заходу «Шедеври французької літератури» кращі учні ЗОСШ № 20 із поглибленим вивченням французької мови послушали історію «Le petit Nicolas», яку прочитала пані Валентина Стукалова – завідувач медіатеки та куратор літературних програм Французького інституту в Україні. Діти із захопленням слухали цікаву історію та спілкувалися французькою мовою з почесною гостею.

На заході була присутня журналіст «Українського радіо», що веде програму «Школяда», і згодом «Тиждень культури Франції» був підготовлений радіо-репортаж. Відвідувачі майстер-класу «У стилі Прованс», який відбувся у другий день Тижня, знайшли натхнення у лавандових полях і створили сердечка-саше в кольорах лаванди.

А завершилася програма 17 березня під час зустрічі з учнями шкіл, які вивчають французьку мову (спеціалізовані школи з поглибленим вивченням французької мови № 20 та № 49) та цікавляться культурою Франції. Під час бесіди був зроблений акцент на революційному у свій час мистецтві імпресіоністів. «Бачити, відчувати, виражати – ось у чому мистецтво», – так писали брати Гонкур у своєму творі «Щоденник». А п'єса Моріса Метерлінка «Сліпі», яку у короткому переказі прочитали наші відвідувачі, допомогла «відчути» імпресіонізм у літературі.

18 березня в Національній бібліотеці України для дітей уперше було проведено «День Франкофонії» спільно з Французьким інститутом в Україні та Африканською радою в Україні. Відкрила захід генеральний директор НБУ України для дітей Алла Іванівна Гордієнко, яка закликала усіх відвідувачів бібліотеки вивчати французьку мову, досліджувати культуру різних країн та більше читати, адже у бібліотеці на кожного чекає майже тисяча книжок французькою мовою.

Президент Африканської ради в Україні Ісса Садіо Діалла, родом із Гвінеї, розповів про країни Африки, в яких французька – державна мова, а отже її вивчають у школах, спілкуються на роботі та використовують в офіційних документах. З аудиторією він також спілкувався французькою.

Координатор педагогічної діяльності Французького інституту в Україні Полін Бовільє та завідувач медіатеки, куратор літературних програм Французького інституту в Україні Валентина Стукалова розповіли про ресурси Французького інституту в Україні, провели цікаву гру французькою мовою, а переможцям подарували сумки з логотипом та книжки французькою мовою.

Студенти Київського національного університету культури і мистецтв подарували виступи, які створили справжній святковий настрій: Олександр Жирних (баяніст) та Віталій Григоренко (контрабасист) виконали мелодію «Пісня для Джо», а Юлія Водоп'янова заспівала пісню Едіт Піаф французькою мовою.

Юлія Коваленко,*т.в.о. завідувача відділу обслуговування
дітей дошкільного та молодшого віку
НБУ для дітей***СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА: ТРАДИЦІЯ, ІННОВАЦІЯ, ТВОРЧИСТЬ**

Успіх не є ключем до щастя.

Щастя - ось ключ до успіху.

Якщо ви любите те, що робите,
ви будете успішними.*Альберт Швейцер*

У час постійних змін і модернізації в усьому світі до бібліотек приходять абсолют-но новий читач із новими запитами, потребами, цілями, орієнтирами і не має суттєвого значення скільки йому 5, 10 чи 15 років, він інший, це аксіома, що не потребує підтвердження.

Проблема традиційної бібліотеки в тому, що вона орієнтована на читача, для якого культура читання є невід'ємною частиною його духовного багажу. А як бути з тим, для кого читання не стало з дитинства життєвою необхідністю? За такого читача потрібно боротися.

Щоб справити враження на сучасну дитину, встановити з нею діалог, слід зробити бібліотеку яскравою, привабливою, знаходити нестандартні зміст та форми роботи, вносити в них ауру новизни, впроваджувати новітні технології, засоби комунікації, працювати буквально у прискореному режимі. Герой літературної казки Льюїса Керролла стверджував: «Треба бігти з усіх ніг, щоб тільки залишатися на місці, а щоб кудись потрапити, треба бігти, як мінімум, удвічі швидше!». Напевно у сучасних реаліях із цим варто погодитися. Такі завдання не з легких. Зміни, які відбуваються довкола, потребують нових підходів до PR-діяльності бібліотеки, пошуку нею свого, особливого стилю. Професіоналізм, ентузіазм, комунікативні навички, вміння працювати в команді та вирішувати проблеми, ініціативність, гнучкість, інноваційне та креативне мислення складають потужну концепцію успіху.

Сучасна бібліотека є багатогранною та загальнодоступною. Вона створює для користувачів максимально комфортне середовище, забезпечує їхнє психологічне розвантаження, є відкритою для всіх тих, кому потрібна книжка, спілкування, розвиток. Оновлюються і модифікуються традиційні форми бібліотечного обслуговування; запозичується досвід інших закладів, організацій, телебачення, Інтернету; застосовуються інноваційні, нетрадиційні форми роботи з користувачами. Їхнє значення полягає у сприянні неформальному спілкуванню користувачів, цікавому проведенні дозвілля. Організовані заходи не мають сталого методичного проведення, тому що народжені фантазією, особистим баченням бібліотекаря. Їх відзначає новизна у назвах, діалог бібліотекаря з користувачем та користувачів між собою, наявність елементарної театралізації, ігрових моментів, своєрідної атрибутики, широке використання аудіовізуальних матеріалів.

Працівники Національної бібліотеки України для дітей розуміють, що дуже важливо створити творчу, робочу і разом із тим затишну атмосферу в бібліотеці, надати дітям можливість відпочинку, спілкування та творчості. Тому весь час у бібліотеці відбувається моделювання бібліотечного простору: працюємо над раціональним використанням функціональних зон, постійно оновлюємо інтер'єр, намагаємося забезпечити максимально

відкритий доступ до бібліотечних фондів. Так у відділі обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку створена нова читацька зона – lounge-куточок для найменших читачів відділу та їхніх батьків «Від 0 до 3-х». Зона включає в себе книжкову виставку «У моїх батьків тепер є Я», на якій представлена література для батьків («Татомамологія»), дітей («Читаємо з пелюшок», «Територія читання – територія гри») та дорослих, які бажають навчити дітей іноземній мові («Do you speak...»). Присутня на виставці і стікерована гаряча лінія «Help me!», яка допомагає підтримувати творчий діалог бібліотекарів із батьками, педагогами, психологами. Для створення позитивного настрою організовано постійно діючу виставку світлин «Фотопозитивчик» з оригінальними фотографіями маленьких читачів відділу. Особливістю лаунж-куточку є чарівний будиночок, в якому дошкільники залюбки проводять час, прослуховуючи казки та дитячі пісеньки.

Бібліотека має рухатися, розширювати свій простір, вести активну рекламу за межами установи. Працівники відділу вже третій рік поспіль беруть участь у Всеукраїнській акції «Додай читання». Наша книжкова «Шпаківня», заповнена книжками та періодичними виданнями мандрує дитячими садочками та школами міста Києва, здійснюючи потужну рекламу бібліотеки. Діти завжди емоційно та радісно приймають таку книжкову «гостю» на своїй території і залюбки долучаються до міжнародного суспільного руху «Буккросинг», що активно функціонує в усьому світі вже більше десяти років, завойовуючи собі все більше прихильників і однодумців, наші діти серед них, більшість тих, хто познайомився з бібліотечною «Шпаківнею» – відвідали бібліотеку і стали її читачами.

Важливою складовою підняття престижу читання ми вважаємо маркетинг читацької особи. Так бібліотекарі відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку запустили акцію «Активний читач» та створили Алею Зірок Читання. З усіма атрибутами Hollywood Boulevard: зіркова церемонія, зіркові гості, телебачення, інтерв'ю, спалахи фотокамер, аплодисменти. А головне – з іменними зірками на «Алеї Зірок Читання» у читальному залі відділу. За правилами Голлівудської Алеї Слави учасники зобов'язані «викупити» своє місце в зірці. В бібліотеці це коштує недешево: читання, активність та волонтерство. На Алеї Зірок відбулося дві урочисті масштабні церемонії. Заходи супроводжували елементи голлівудської вечірки, було дотримано основних канонів Голлівудської Алеї. Кожній Бібліотечній Зірочці цей день особливо запам'ятовувався спілкуванням із зірковими гостями, які відкривали конверти та оголошували переможця. Підтримати акцію погодилися: Олександр Сидоренко - «Фоззі», український співак і музикант, учасник гурту «Танок на майдані Конго»; Григорій Вагапов, соліст музичного гурту «Вперше Чую», Римма Зюбіна, актриса Молодого театру; Катерина Єгорушкіна, дитяча письменниця, казкотерапевт; Валентина Захабура, дитяча письменниця, бард і бібліотекар; Сергій Пантюк, письменник, журналіст, видавець, громадський діяч; Юлія Скоря, представник видавництва «Віват»; Андрій Корань, помічник народного депутата, лідера громадського об'єднання «Рідні Нивки» Костянтина Ялового. Присутність таких неординарних та відомих персон, людей, що мають активну громадську позицію, безумовно, надала заходу неабиякої ваги. Дорослі зірки підтвердили, що успіх любить цілеспрямованих, освічених та ерудованих людей. Виявилось – кожен гість із дитинства був «затягтим» читачем, ходив до бібліотеки, розвивався та постійно працював над своїм зростанням! А тепер він такий відомий і успішний... Для наших читачів це стало важливим підтвердженням того, що читання – заняття престижне і читати, безумовно, варто.

Майстер-класи – це одна з нестандартних, творчих форм роботи, що потужно працюють під час проведення масових заходів буквально кожного напрямку бібліотечної роботи та ефективно підвищують дитячий інтерес до книжок. Мета майстер-класу – розвивати фантазію, уяву, уважність, зосередженість, творчість, виховувати у дітей естетичний

смак і найголовніше максимально підвищувати інтерес до книжки. Під час заходів, що супроводжуються майстер-класами, діти мають змогу проявити своє ставлення до літературного твору та навколишнього середовища, використовуючи різні види образотворчої діяльності такі як: малювання (нетрадиційними способами: кляксографія, крапковий малюнок, метод пальцевого живопису, малювання по мокрому паперу, малювання нитками); ліплення (поробки з глини, соленого тіста, пластиліну); аплікація (об'ємна аплікація, аплікація способом оригамі, ниткографія, створення картин із природних матеріалів, аплікація в техніці квілінг). Особливе зацікавлення у читачів викликає виготовлення колективних робіт, така інтеграція дуже подобається молодшим дошкільнятам, підвищуючи інтерес до читання, і сприяє пошуку нових цікавих рішень у створенні вже знайомих образів. Так під час заходу, присвяченому 210-річчю Г.-Х. Андерсена, діти створили способом «ниткографія» картини до книжки датського казкаря «Квіти маленької Іди». Учасники заходу ознайомилися із літературним твором та проявили всі свої творчі здібності у виготовленні робіт. Кожна дитина прагне до самовираження та самоствердження і саме творча діяльність є дієвим способом пізнання світу, естетичного розкриття суті життя та усвідомлення себе у ньому.

Шукаючи нові, найбільш ефективні форми промоції книжки і читання, ми не можемо відмовитися від традиційних, але таких улюблених дітьми літературно-творчих заходів, акцій чи проектів, адже твердження, що все нове – це добре забуте старе не втрачає своєї актуальності. Завжди актуальна теза: «В боротьбі із застарілою традицією – створи власну» варто зробити професійним принципом кожного бібліотекаря.

Однією з таких традиційно-інноваційних форм роботи, реалізованих уже три роки поспіль відділом обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку, стали місячники видавництва. На сьогоднішній день дитячих видавництв існує величезна кількість, вони видають багато цікавої науково-пізнавальної, художньої літератури, творів фольклору, перекладають і випускають кращі книжки зарубіжних авторів. У бібліотеці гостювали і «Навчальна книга – Богдан», і «Грані Т», і «Видавництво Старого Лева», і «Веселка» та інші. Протягом місяця користувачі активно знайомилися з певним видавництвом, його авторами та ілюстраторами, редакторами та менеджерами, заглиблювались в основні процеси книготворення та книгодруку, а бібліотекарі мали добру нагоду налагодити ще тіснішу співпрацю з дитячими видавництвами та дитячими авторами. Дана робота потужна і потребує вагомих творчих затрат, проте результат говорить сам за себе: по завершенню місяця кількість прочитаних книжок певного видавництва збільшувалась удвічі, і а то і втричі.

Для розвитку будь-якої бібліотеки потрібні нові ідеї і проекти, які можуть реалізовуватися у бібліотеці завдяки застосуванню як традиційних, так і інноваційних форм роботи. Професійний досвід бібліотекарів, знання своєї справи дозволяють віднайти нове, нетрадиційне, а енергія, ентузіазм, мобільність, здорова амбіційність дозволяють втілювати інновації. Так упродовж шести місяців у Національній бібліотеці України для дітей тривав мистецтво-просвітницький проект «Срібна читацька Книга». Під час проекту відбулася низка зустрічей, своєрідних майстер-класів від відомих письменників, художників та видавців, співавторами проекту стали сімдесят вісім осіб. Спільно з митцями діти вигадували казкову історію, яку дорослі безпосередньо під час зустрічей відтворювали на сторінках великоформатної рукописної книги класичного зразка, яку назвали «Срібна читацька Книга». Кожної зустрічі всі учасники змінювалися, таким чином тривала творча естафета, до якої долучилося 360 школярів. Розмір книги, спосіб її виготовлення, кількість учасників-співавторів було заявлено на присвоєння статусу Національного рекорду України, який «Срібна читацька Книга» успішно отримала. Впродовж проекту тривали

відкриті літературний та художній творчі конкурси для всіх бажаючих. Проект привернув увагу до комплектування книгами дитячих бібліотек, завдяки чому фонд бібліотеки поповнили 40 книжкових новинок та аудіокомпактдисків.

Завдяки проекту його учасниками була розроблена цікава творча методика спільного книго творення. Ми пропонуємо цю методику для широкого застосування у виховній та мистецькій роботі з дітьми і молоддю. Вже не перший рік напрацювання проекту, який отримав усталену назву «срібна книга», знаходять втілення та розповсюдження в проектах-послідовниках по всій Україні.

Не секрет, що сучасну дитину, розбещену можливостями електронних розваг та Інтернету, важко чимось здивувати. Що ж може зробити сучасний бібліотекар, щоб підняти престиж читання, повернути книжку у сім'ю, зробити бібліотеку цікавою і необхідною? Багато! Особливо коли є творчий потенціал – колектив небайдужих бібліотечних працівників, креативний, здатний працювати в нових умовах, демонструвати нове бачення роботи з дітьми, постійно доводити широкій громаді, що бібліотека не консервативна, застигла у своєму розвитку інституція, а дієва складова соціокультурного життя суспільства. Також не слід забувати про традиційні, вже освоєні та неодноразово ефективно реалізовані засоби та форми роботи з користувачами, мова йде про ретроінновацію, де досвід та ефективність вирішують багато.

Наші читачі – творчі, розумні, обізнані, цілеспрямовані, сучасні – завжди наштовхнуть нас на творчий неспокій та пошуки цікавих ідей. Справжній, сучасний бібліотекар завжди тісно спілкується зі своїм читачем, для нього читач – джерело інформації, розвитку та натхнення. Сучасний бібліотекар – творчий та небайдужий, вдумливий та широкomisлячий. Переконані, що тільки такий бібліотекар може сформулювати творчу особистість користувача, допомогти йому виявити свої нахили та здібності, актуалізуватися й реалізуватися, розкрити себе і стати щасливим.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бібліотека для дітей: нове бачення, нові орієнтири та соціальне партнерство : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. дир. обл. б-к для дітей, 19-23 верес. 2011 р. / Нац. б-ка України для дітей ; Хмельниц. обл. б-ка для дітей ім. Т. Г. Шевченка ; редкол.: Н. П. Скоморовська, Т. М. Турбаніст, В. Ю. Черноус [та ін.] ; худож. А. Я. Павлович. — Хмельницький : [б. в.], 2011. — 247 с.
2. Дитяча бібліотека в новому вимірі: професійні цінності та інновації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. дир. обл. б-к для дітей, 9-13 верес. 2013 р. / М-во культури України ; Севастоп. міс. держ. адмін. ; Севастоп. міс. Рада ; Упр. культури СМДА ; Нац. б-ка України для дітей ; Севастоп. Центр. дит. б-ка ім. А. П. Гайдара ; редкол. С. А. Капранова [та ін.]. — Севастополь : [б. в.], 2013. — 215 с.
3. Інновації як стратегія і умова розвитку бібліотек : консультація / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Н. І. Безручко ; літ. ред. О. А. Решетняк. — Київ : [б. в.], 2014. — 24 с. — 75 пр. — Бібліогр.: с. 23.
4. Інноваційна місія дитячих бібліотек у формуванні духовного потенціалу нації : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю Хмельн. обл. б-ки для дітей ім. Т. Г. Шевченка (5-6 груд. 2007 р.) / Упр. культури, туризму і курортів... ; Хмельн. обл. б-ка для дітей ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. В. Ю. Черноус [та ін.] ; худож. Я. М. Павлович. — Хмельницький, 2007. — 193 с.
5. Кремень В. Інновація - alter ego глобалізації : освіта XXI ст. / В. Кремень // Рідна школа. — 2011. — № 3. — С. 3-9. — Бібліогр.: с. 8-9.

Єлізавета Подокопна,
провідний методист НБУ для дітей

ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КОРИСТУВАЧІВ-ДІТЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ: ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЛОКАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У виступі розглядається питання стану читацьких компетентностей користувачів-дітей Національної бібліотеки України для дітей у періоди першого та другого етапів проведення локального моніторингового дослідження, об'єктами якого стали учні загальноосвітніх середніх навчальних закладів – користувачі НБУ для дітей.

Ключові слова: дитяче читання, читацька компетентність, читацькі компетенції.

Читання – це стратегічно важливий елемент у житті кожної людини, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого розвитку особистості та її соціальної активності. Сформовані читацькі компетентності дають можливість дитині-користувачу бібліотеки розвиватися, розширювати свій світогляд, оволодівати навичками орієнтування в інформаційному просторі як у стінах бібліотеки та поза ними, так і у всесвітній мережі Інтернет. А це, врешті решт, повинно зробити особистість здатною до творчої перетворювальної діяльності в різних сферах людського життя.

Оволодіння читацькою компетентністю означає не тільки володіти технікою читання, а передусім свідомо, систематично читати літературу протягом життя, свідомо використовувати книгу, як знаряддя свого особистого розвитку та життєвого успіху. Формування у школярів самоосвітніх компетенцій – найважливіші завдання не тільки сучасної школи, а й бібліотек України для дітей. Оскільки книга є одним із чинників суспільного виховання – виховання совісті, моралі, загальної людської культури, – особливого значення набуває робота бібліотек із визначення, діагностики дитячого читання та читацької компетентності юних користувачів. Тому ми вирішили ретельно дослідити питання інтересу до читання у користувачів Національної бібліотеки України для дітей, місце книги в системі виховного впливу на підростаюче покоління.

Зміни інтересів у читанні дітей обумовлені віковими особливостями розвитку. Тож, із метою визначення стану особливостей читацької компетентності користувачів-дітей та виявлення ступеню їхньої читацької активності, було започатковано моніторингове дослідження з вивчення стану читацької компетентності користувачів-дітей НБУ для дітей.

Наступність бібліотеки і школи передбачає врахування того рівня читацької компетентності дитини, з яким вона прийшла до бібліотеки, опори на її можливості для досягнення дитиною такого рівня читацького розвитку, який забезпечить їй можливість подальшого успішного особистісного розвитку в житті. Проведення регулярних «зрізів» стану читацької компетентності обраної групи респондентів-дітей на відділах обслуговування користувачів кожні два роки дозволить вивчити їхнє індивідуальне зростання як читачів та зробити оцінку якості обслуговування користувачів у бібліотеці.

Отож, об'єктом першого етапу дослідження «Читацька компетентність користувачів-дітей відділу обслуговування дошкільників та учнів 1-4-х класів та організаторів дитячого читання Національної бібліотеки України для дітей» (з 1 грудня 2012 р. по 28 лютого 2013 р.) стали учні 4-х класів – межі вікового переходу дитини з початкової до середньої школи, які вже мають певний, сформований рівень ключових і предметних компетентностей, до яких входять і навички читання (не тільки технічний аспект процесу читання, а й система умінь, необхідних для повноцінного сприймання й осмислення прочитаного), і мотивація навчально-пізнавальної діяльності [1]. Суб'єктами стали: ком-

петентність читання користувачів-дітей (ставлення до процесу читання; тематично-жанрові, мовні та інші уподобання; принципи пошуку та відбору літератури; причини запитів; особисті інтереси; читацька вміння та навички; способи реагування на прочитане) та масова робота відділів обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку. Методи дослідження — вивчення та аналіз документів, статистичний, анкетування — надали базовий масив даних, що дозволили дати оцінку нагального стану читацьких компетентностей дітей, які користуються послугами бібліотеки.

В ході підготовчих заходів до проведення моніторингу була визначена група користувачів відділу — учні загальноосвітніх навчальних закладів № 172 (4-а, 4-б класи), № 175 (4-а, 4-б кл.), № 163 (4-б кл.) у кількості 115 осіб. Ми вивчали не тільки думки самих дітей, запропонувавши їм відповіді на запитання «Анкети школяра». Оцінка стану проблеми була б неповною без думок батьків, учителів та бібліотекарів — для них були підготовлені запитання «Анкети батьків», «Анкети вчителя» та «Анкети бібліотекаря». Завдяки попереднім дослідницьким заходам були зібрані відомості, аналіз та узагальнення яких дали змогу для умовного розподілу респондентів на «Активних» та «Пасивних» користувачів бібліотеки.

Інформація, яку зібрано під час дослідження, стала базовою для надання оцінки стану читацької компетентності користувачів-дітей бібліотеки. Адже відділ обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку — це перша ланка розвитку читацьких компетентностей дітей у бібліотеці, де їх знайомлять з інформаційними можливостями установи, де дитина отримує певний досвід соціалізації, беручи участь у заходах, роботі гуртків, де її навчають навичкам інформаційної грамотності, допомагають засвоювати загальноприйняті норми поведінки в бібліотеці та формують читацьку самостійність і читацьку діяльність.

Користувачі бібліотеки цієї категорії мають стійкий інтерес до читання. Це підтверджують 97,1% відповідей самих дітей. Батьки, які стверджують, що їхні діти читають «із задоволенням» (67%). У цьому переконані вчителі, 60% яких запевняють, що інтерес їхніх учнів до читання зростає. І тільки бібліотекарі-практики мають іншу думку. Адже навіть індивідуальні відвідування користувачів бібліотеки становить у середньому 6,4% на рік. Частота групових відвідувань (класами) теж бажає кращого (4-5 разів). Книговидача — 22 книги в середньому на рік.

У переважній більшості користувачів (69,9%) перше відвідування НБУ для дітей відбувається одночасно із початком навчання у загальноосвітньому навчальному закладі. А вплив бібліотекаря на формування читацьких компетентностей дітей досить високий. При виборі книг до його поради прислуховується 26,1% юних користувачів.

Аналіз документів (читацьких формулярів, щоденників роботи бібліотекарів, даних системи автоматизованої книговидачі) показав взаємозв'язок рівня читацької компетентності користувачів-дітей «активної» та «пасивної» груп із рівнем їхніх статистичних показників — кількістю індивідуальних відвідувань, кількістю відвідувань масових заходів, книговидачею, кількістю проведених бібліотекарями бесід. Ті користувачі, що частіше відвідували НБУ для дітей, з якими бібліотекарі проводили індивідуальну та групову роботу, які відвідували масові заходи, мають підтримку сім'ї у бажанні власного розвитку показали більш високий рівень читацької компетентності, успіхи у навчанні. Адже вони частіше за інших відмічали в анкетах, що вміють і мають навички не тільки швидкого читання, а й сформовані вміння аналізу та оцінки прочитаного тексту. Навіть за високою оцінкою користувачів, їхні читацькі компетентності досить високі: «швидко і з легкістю засвоюють прочитане» — 57,4%, можуть «визначити тему твору, ідею, головних героїв» — 66,4%. «Пасивна» частина користувачів мають потенціал розвитку своєї читацької активності в бібліотеці, адже техніка читання у 34% цієї категорії «висока». До них тільки необхідно знайти підхід і активніше залучати до читання книг у бібліотеці.

Тематичний діапазон читацьких уподобань різноманітний, але найбільший інтерес у дітей викликає фантастика (14%). На жаль, електронна форма обліку видачі книг не дає

можливості в повному обсязі вивчати коло читання користувачів.

За результатами моніторингу батьки теж загалом усвідомлюють важливість читання для розвитку їхніх дітей. Більшість опитаних батьків створюють удома умови для повноцінної читацької діяльності (домашню бібліотеку мають 86%). Але, на жаль, тільки одна третина батьків вважають обговорення прочитаного дієвим засобом впливу на розвиток дитячого читання, і тільки 3,4% батьків відвідують разом із дитиною бібліотеку.

Попри комфортні умови бібліотечно-інформаційного обслуговування дітей у відділі, їхній подальший читацький розвиток залежить від наступної сходинки розвитку — якісного обслуговування у відділі обслуговування дітей середнього і старшого віку та організаторів дитячого читання. Тому реалізація принципу наступності та послідовності є важливою складовою в організації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, подальшого їхнього читацького розвитку. Вона передбачає взаємозв'язок виховного процесу як школи, так і відділів бібліотеки. Досягнення збалансованості в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні дитини вимагає узгодженості в організації, змісті, формах і методах обслуговування. Саме через взаємозв'язок послідовних заходів відділів обслуговування досягається бажаний результат у розвитку читацької компетентності користувачів бібліотеки, який і призводить до розвитку читацької самостійності як риси особистості дитини.

Перейшовши навчатися до шостого класу, респонденти отримали більше можливостей для проведення свого дозвілля в бібліотеці, навчання та розширення світогляду. Отже, другий етап моніторингу (січень-лютий 2015 р.) виявив у користувачів бібліотеки досліджуваної вікової категорії досить високий інтерес до читання – 84,9% респондентів подобається читати книги. 60,8% відповідей їхніх батьків теж підтверджують ці дані. Класні керівники респондентів-учнів шостих класів теж вважають, що інтерес дітей до читання книг зріс (60%). Думки бібліотекарів не дуже оптимістичні – 38,1% експертів вважають, що інтерес до читання зменшився, в кращому випадку – не змінився (38,1%), і тільки 23,8% експертів вважають, що він зріс.

Формування читацьких компетентностей респондентів-користувачів триває. Адже не всі ще в змозі визначити тему прочитаного твору, його ідею, головних героїв («Так, мені це нелегко» відповіли 29,5% респондентів-дітей, «Так, але я розумію не все» – 12,4%).

Досліджувана група респондентів за роки проведення стала дорослішою, самостійнішою завдяки своїм віковим особливостям (можливість відвідувати бібліотеку без супроводу дорослих). Відвідування відділу документів іноземними мовами, читання книг із мистецтва, самостійне вивчення англійської, участь у роботі гуртка з вивчення англійської мови Joyful English закладає основу для розширення розумових здібностей, можливостей спілкування та соціальної реалізації юних членів української, а в майбутньому і світової, спільноти.

Використання усіх можливостей, що їх надають відділи мистецтв та соціокультурної діяльності, дозволяють не тільки розширити діапазон компетентностей дітей, а й можливість творчого розвитку та можуть відкрити дітям шляхи до обирання нових життєвих перспектив у процесі дорослішання особистості.

Моніторингове дослідження з вивчення читацьких компетентностей обраної досліджуваної групи респондентів-дітей триває. Які зміни в розвитку, вміннях та навичках користувачів відбудуться з досягненням ними старшого шкільного віку, – засвідчить наступний етап дослідження.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Читацька компетентність користувачів-дітей відділу обслуговування дошкільників, учнів 1-4 класів та організаторів дитячого читання Національної бібліотеки України для дітей : аналіт. довідка за матеріалами дослідж. / Нац. б-ка України для дітей : уклад. Є. Ю. Подопопна, О. Б. Петренко. — Київ, 2013. — 18 с.

Олена Лесечко,
психолог НБУ для дітей

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ З ПЕЛЮШОК

Перший досвід насолоди від літератури дитина вже може отримати в утробі матері. В 14-16 тижнів плід починає чути. До 16 тижнів він сприймає звук лише як вібрацію. У 16 тижнів з'являється реакція дитини безпосередньо на звук – маля може повертати голову в той бік, звідки пролунав звук, що зацікавив його, закривати обличчя руками при різких, які лякають його, звуках. Стан дитини залежить від матері, вони є єдине ціле. Під час читання улюбленої книги, тексту, як відомо, в людини нормалізуються фізичний стан (дихання, тиск) та психологічний (покращується настрій або людина заспокоюється).

Моцарт, Бетховен – дуже багато майбутніх мам вмикають для своєї дитини твори класичної музики в період вагітності – вченими доведено позитивний вплив звукової стимуляції на розвиток ембріона. Після перших місяців життя, коли фізичний розвиток має першорядну роль, звуки можуть стати ефективним способом налаштувати контакт із плодом.

Дослідники з університету Флориди провели дослідження, у якому взяли участь 32 жінки на третьому місяці вагітності. Вони читали вірш своїй дитині три рази на день протягом шести тижнів. Проаналізувавши моніторинг серцебиття та активність плода, вчені зробили висновок про заспокійливий ефект читання. Після цього зробили перерву, щоб через місяць перевірити чи зможе плід згадати тембр і послідовність звучання. Результати підтвердили теорію, але дослідження на цьому не закінчилися. На контрольній групі майбутніх мам провели ще один тест. Ті ж вірші читали голосом іншої людини в моменти підвищеної активності плода. Ефект був не таким вираженим, і все ж, ембріон своєю реакцією свідчив, що атмосфера йому знайома і він заспокоюється. Такі успіхи надихнули вчених на теорію про можливість впливу подібного читання на розвиток пам'яті дитини та її лінгвістичних здібностей у майбутньому [4].

«Коли я була вагітна, то на полиці серед книжок у мене була одна дитяча книжка «Українські народні казки». Я читала її уголос декілька разів в останні місяці вагітності. Потім народилася моя дівчинка і, приблизно, коли їй був місяць чи два, я вирішила почитати їй знов ту єдину книжку, яку мали на той час. На велике здивування дитина наче вслухалася в кожне слово, рухи заспокоювалися, потім читала, коли дитина вередувала і це її заспокоювало. Зараз мой дитині 10 років, читає по 2-3 книги на тиждень. Подобаються пригодницькі книги та про дівчат підлітків, але досі полюблює і українські казки. Чи є між цим зв'язок – сама не знаю» – мама Світлана, 35 років.

Лагідний, веселий, ритмічний голос матері, яка читає вголос своєму ще ненародженому малюку, буде заспокоювати та надавати сили для розвитку плода.

Розвиток читання може розпочатися ще до народження дитини, тому постає питання роботи дитячих бібліотек із вагітними жінками. Розповсюдження інформації про користь читання під час вагітності та тим, хто планує вагітність. Крім того інформації про те де саме можна отримати книгу, допомога у виборі саме такої літератури, яка є не тільки корисною чи цікавою, а й екологічною.

Екологічні твори – ті, що не можуть зашкодити психологічному стану дитини змістом, несуть позитивний вплив на розвиток особистості.

Для дітей немає поняття «просто» і «складне». Все для них нове. Основна частина людського мозку розвивається у віці до 3-ох років, тому багато інформації дитині легше засвоїти у цьому віці [2].

Сучасні діти отримують першу книгу разом з іграшками з перших днів життя. Дерев'яні, картонні, текстильні, поліетиленові – зараз їх велика кількість та розмаїття. Книга-іграшка, отримана дитиною з іншими першими іграшками у віці 4-6 місяців, привертає увагу дитини на рівні з іншими іграшками. Зазвичай ми показуємо іграшку і кажемо – це собачка або мавпочка, а у книжці можна знайти більше образів про які можна розповісти дитині. З 6 місяців дітям подобається ритмічний текст, короткі віршики та пісні – це перший досвід читання. З цього віку привертають увагу малюка великі чіткі зображення, фактурні та інтерактивні, які розвивають дрібну моторику, зорове сприйняття та розуміння мови.

Кількість уваги, емоційне захоплення батьками при першому читанні картинок про які можна розповідати не тільки фактично (киця, миша), а й кольори, як говорить, що їсть, де живе, а може й ціла історія. Це є перший досвід читання малюків від якого залежить подальше ставлення до книги, чи залишиться вона іграшкою серед інших, чи стане інформаційною насолодою.

Коли дитині рік, вона може зрозуміти сенс нескладного сюжету казки. У нього вже досить розвинена увага і він вмів представляти героїв історій. Саме в цьому віці починається діалогове читання, коли дитина може доповнювати картинку або казки своїми першими словами(звуками). Провідний вид діяльності дітей цього віку предметно-маніпулятивна гра, тому доповнення тексту програванням твору за допомогою іграшок підкріплює цікавість дітей.

У віці від двох до трьох років дитина може вже знайомитися із книгою, як з предметом саме інформаційним, усвідомленим. Дитині можна розказати складові книги: обкладинка, ілюстрація, текст, різні формати, що в книги є автор, назва тощо. Діти цього віку починають розуміти причинно-наслідкові зв'язки, тому саме час підключати активне обговорення сюжетів прочитаного. Самі діти починають розказувати твір, гортаючи сторінки, начебто читаючи для батьків, треба не забувати бути в цей час активними слухачами. Самі дорослі, що оточують дитину, не повинні бути байдужими до читання, показувати приклад. Адже діти до трьох років наслідують поведінку дорослих. Дівчинка трьох років до матері: «Чому я повинна читати, коли ти сама ніколи не читаєш?».

Майже у три роки починається вік предметно-рольової гри. Дитина може вже розуміти сутність героя, розрізняти позитивних та негативних героїв, їхні характери, вчинки. Брати на себе ролі та відтворювати прості риси та поведінку. Цим можуть скористатися дорослі для залучення дитини до читання. З цього віку починається усвідомлене читання.

Для батьків та малюків – це також гарний спосіб спілкування, або навіть може стати приводом для спілкування. Читаючи для малюка або разом із ним не просто як потік слів, а передаючи емоції, інтерес, обговорюючи героїв, події, предмети та інше, батьки передають і любов до читання, жагу до нових вражень від текстів.

Діти чекають на казку із інших уст. Казку, яка дасть їм відчуття, що ми розуміємо їх, що ми поруч із ними; казку, яка допоможе їм розуміння цього досвіду, себе, доріг та перехрестів життя. У часи, коли ми, дорослі, діти – стільки часу проводимо на роботі чи ж перед «блакитними» моніторами телевізорів та комп'ютерів і усе менше один з одним, ми потребуємо казок для того, щоб могли протягнути між нами, від серця до серця, оті капали спілкування, що передаватимуть знання, мудрість, які зцілюватимуть рани, які творитимуть людину...[3].

Мама Оля, 26 років, дитині 2 роки: «Коли ми читаємо разом – наче весь світ зупиняється. Існуємо тільки ми вдвох із дитиною та книжка. «Муху –цокотуху» перечитуємо щодня по 10 разів і кожен раз отримуємо купу задоволення. Крім того – може собі доз-

волити відійти від хатніх справ, без докорів сумління, тому що усвідомлюю що ця справа найважливіша».

Бібліотекар як компетентний фахівець із питання дитячого читання з перших днів життя, знанням вікових особливостей дітей та спектру сучасної дитячої літератури, повинен стати провідником для батьків та радником у вихованні майбутнього усвідомленого читача.

У Національній бібліотеці України для дітей було проведено дослідження серед батьків дітей, що відвідують бібліотеку. В анкетуванні та інтерв'ю взяла участь 96 батьків дітей дошкільного та молодшого дошкільного віку. Перший блок питань стосувався початкових кроків дітей у читанні, улюблених книжок, який формат книжок подобається дітям, як часто вони проявляють самостійне бажання читати. Другий блок стосувався самих батьків: як часто вони читають дітям, як часто читають самі, звідки дізналися про бібліотеку, в якому віці була записана дитина до бібліотеки, яка кількість їхньої домашньої бібліотеки.

Більшість дітей отримали свою першу книгу у віці півроку, менша частина у віці одного року. Серед перших улюблених книжок – перше місце посіли віршики; на другому місці – казки; треті – тематичні(картинки з фігурами, машинами, тощо).

Формат книжок переважив – великі та чіткі малюнки.

Друга тенденція зв'язку читання батьків та дітей у тому, що ті батьки, які самі читають декілька разів на тиждень – відмічають, що їхні діти цікавляться книжками, беруть у руки та просять почитати разом – щодня. Важливо відмітити – що більшість батьків читають не так часто, як їм хотілося.

Цікавим було почути звідки батьки дізналися про бібліотеку. Більша частина батьків(60%) – живить поряд або самі відвідували бібліотеку у дитинстві. Інші дізналися про бібліотеку з вуст інших батьків(25%), Інтернет, масові свята за територією бібліотеки(15%).

Мама Аня, 32 роки, дитина 1,8 місяців: «Шукала в Інтернеті, де є заняття для дітей українською мовою у місті Києві. Виявляється ви єдині. Добиратися нам півтори години – але це того варто».

Звичайно, цих батьків можна віднести до відповідальних та тих що залучають дітей до читання з найменшого віку.

Тісна співпраця батьків та бібліотекарів у вихованні усвідомленого читача – запорука грамотної, всебічно розвинутої, читаючої людини.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Заброцький М. М. Вікова психологія : навч. посіб. / М. М. Заброцький. – Київ : МАУП, 1998. – 92 с.
2. Ибука, М. После трех уже поздно : [пер. с англ.] / М. Ибука. – М. : Альпина нон-фикшн, 2016. – 224 с.
3. Керншток-Редль, Г. Цілющі історії для дітей : заспокійливі, утішливі і підбадьорливі. Творимо самі / Г. Керншток-Редль ; з нім. пер. О. Винярьська. – Львів : Свічадо, 2010. – 160 с.
4. Читання вголос поезії під час вагітності допомагає розвитку дитини [Електронний ресурс] // МамулкаПРО : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://mamulkapro.ru/vagitnist/3185-chitannja-vgolos-poezii-pid-chas-vagitnosti.html>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 10.03.16.

**РЕКОМЕНДАЦІ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЧИТАННЯ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ДИТИНСТВА:
ДІАПАЗОН МОЖЛИВОСТЕЙ І ПАРТНЕРСТВА»**

5–6 квітня 2016 року Національна бібліотека України для дітей провела Міжнародну науково-практичну конференцію «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства» за сприяння Міністерства культури України у партнерстві з Посольством Швеції в Україні, Goethe-Institut в Україні.

Мета конференції полягала у приверненні уваги інститутів громадянського суспільства до книги та читання дитини як основи всебічного розвитку особистості та мобілізації потенціалу партнерства бібліотек, видавництва, громадських організацій, благодійних фондів, органів влади з розповсюдження друкованих видань навколо спеціалізованих бібліотек для дітей як культурно-інформаційних закладів нашої держави, що впливають на зміст і якість читання дітей та молоді і є гарантом реалізації їхніх прав на культурне і духовне життя.

У рамках конференції відбулися: пленарне засідання, круглий стіл та скайп-спілкування з колегами Республіканської дитячої бібліотеки ім. Ф. Кочарлі (м. Баку, Азербайджанська Республіка); діяли книжково-інформаційні виставки: «Бібліотеки України для дітей: панорама бібліотечного досвіду промоцій читання», «Місце злочину Швеція: феномен шведського детективу»; відбувся обмін напрацювань науковців-дослідників літератури для дітей, письменників, громадських діячів та бібліотекарів з питань впливу читання, книги на формування соціокультурного простору дитини та роль партнерських відносин бібліотек і громадськості у цьому процесі.

Учасники конференції зазначили, що читання – це багатогранне, але цілісне явище, яке пронизує усю систему виховання дитини і розвитку особистості, а дитяче читання це головний резерв інтелектуального потенціалу нації. Тому, щоб діти і підлітки читали, суспільству необхідно прикладати більше зусиль. Розвиток нових інформаційних технологій тільки підвищує значущість читання і розширює поняття грамотності та усвідомлення важливості підтримки читання взагалі, а особливо дитячого читання і не повинно залишатися без уваги з боку суспільства та держави.

Оптимальним є поєднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, бібліотек, закладів освіти, громадських організацій, представників бізнесу, спрямованих на заохочення юних громадян до читання; надання державної підтримки для поповнення бібліотечних фондів, видання книжкової продукції, що стимулюватиме інтерес до читання. Враховуючи напрацювання учасників конференції з промоцій дитячого читання, конференція рекомендує:

- ініціювати розробку Державної програми підтримки і розвитку читання в Україні;
- взяти участь у розробці Державної цільової програми з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки;
- сприяти впровадженню кращих світових практик промоцій дитячого читання у роботу бібліотек України для дітей;
- забезпечувати організацію випуску та одержання книжкових видань за державним замовленням шляхом проведення щорічного вивчення незадоволеного читацького попиту на дитячу літературу;
- проводити моніторинги читання серед дітей різних вікових категорій;
- брати участь у фестивалі дитячого читання «Книгоманія»;

- стимулювати ініціативи і творчі пошуки бібліотек, громадських організацій, пов'язаних з презентаціями ідей дитячого і сімейного читання;
- приділяти особливу увагу підготовці висококваліфікованих спеціалістів шляхом запровадження проходження навчально-виробничої практики студентів спеціалізованих ВНЗ на базі НБУ для дітей та ОДБ.

Ухвалено учасниками Міжнародної науково-практичної конференції «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей і партнерства» 6 квітня 2016 року.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Баран У. С.** кандидат філологічних наук, докторант кафедри літературознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія», президент Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва
- Бардашевська А. І.** директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей ім. Дніпрової Чайки
- Вечерська Г. М.** завідувач відділу обслуговування користувачів-учнів 5-9 класів Комунального закладу культури «Чернігівська обласна бібліотека для дітей ім. М. Островського» Чернігівської обласної ради
- Гагаман Н. О.** завідувач науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України для дітей
- Гордієнко А. І.** генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України
- Граніч Н. В.** директор Волинської обласної бібліотеки для дітей
- Данилова Л. В.** директор КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» Запорізької обласної ради
- Дев'ятко Н. В.** кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарної освіти Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
- Дзюба Н. Й.** завідувач відділу каталогізування Національної бібліотеки України для дітей
- Дубова О. І.** завідувач відділу документів іноземними мовами Національної бібліотеки України для дітей
- Жайворонок Т.А.** директор Миколаївської обласної бібліотеки для дітей імені В.О. Лягіна
- Журавльова А.** асистент відділу «Інформація та бібліотека» Goethe-Institut в Україні
- Загоруйко Н. М.** завідувач відділу комплектування фондів Національної бібліотеки України для дітей
- Зніщенко М. П.** кандидат історичних наук, генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей, заслужений працівник культури України, президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей
- Канєєв Л. Л.** завідувач медіатекою Національної дитячої бібліотеки імені Іона Крянге Республіки Молдова
- Квасниця І. Ю.** президент Західно-Української Асоціації «Спадщина України», член Національної спілки журналістів України, педагог, вчений, етнограф, журналіст, письменник, громадський діяч

-
- Кислова О.П.** завідувач сектору бібліотечної реклами Національної бібліотеки України для дітей
- Коваленко Ю. М.** т.в.о. завідувача відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку Національної бібліотеки України для дітей
- Красножон В. М.** завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування Національної бібліотеки України для дітей
- Лесечко О. О.** психолог Національної бібліотеки України для дітей
- Лифар О. П.** завідувач відділу удосконалення методики і практики бібліотечної роботи з дітьми Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т. Г. Шевченка
- Лісова Л. М.** директор Комунального закладу «Рівненська обласна бібліотека для дітей» Рівненської обласної ради
- Марченко Н. П.** кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, провідний бібліограф науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України для дітей, літературний критик, письменниця
- Матвійчук О. Є.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання Київського університету імені Бориса Грінченка
- Овдійчук Л. М.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та методик викладання ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука»
- Петренко О. Б.** завідувач науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України для дітей
- Подокопна Є. Ю.** провідний методист науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України для дітей
- Прокопович-Ткаченко О. О.** заступник директора КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»
- Страйгородська Л. І.** кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України
- Товкач І. Є.** старший викладач кафедри дошкільної освіти Педінституту Київського університету імені Бориса Грінченка, науковий кореспондент лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
- Шамаріна Т. В.** заступник генерального директора з питань інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів Національної бібліотеки України для дітей

Міжнародна науково-практична конференція
«Читання у соціокультурному просторі дитинства:
діапазон можливостей і партнерства»

Збірник матеріалів

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Автор-укладач Є.Ю. Подокопна.
Редактор В.В. Зеленська.
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 25.07.2016 р.
Зам. № 11. Тираж 75 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

Національна бібліотека України для дітей

03190, Київ-190, вул. Баумана, 60.

Тел.: (044) 443-26-31

Факс: (044) 400-65-87

[www. chl.kiev.ua](http://www.chl.kiev.ua)

E-mail: library@chl.kiev.ua